НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

МЕЛЬНИЧЕНКО АННА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 347.952 (477)

ДИСЕРТАЦІЯ

ІНСТИТУТ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ В УКРАЇНІ

081 – Право
08 – Право
подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ А. В. Мельниченко

Науковий керівник –
ВОЛКОВА Наталія Василівна,
доктор юридичних наук, професор

Одеса – 2026

АНОТАЦІЯ

Мельниченко А. В. Інститут приватних виконавців в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – Право за спеціальністю 081 – Право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2026.

Дисертація є першим комплексним дослідженням теоретичних та практичних питань інституту приватних виконавців в Україні. У роботі висвітлено теоретико-наукові засади дослідження інституту приватних виконавців в Україні та узагальнено існуючі доктринальні підходи до його розуміння в юридичній науці. Розкрито передумови формування цього інституту, зумовлені трансформацією правової системи, кризою ефективності державної виконавчої служби та необхідністю впровадження альтернативних механізмів примусового виконання рішень.

Здійснено систематизацію наукових підходів до визначення правової природи приватного виконавця, в межах яких виокремлено три основні концепції: як суб'єкта, що здійснює делеговані публічно-владні повноваження; як незалежного професійного учасника правовідносин; а також як носія змішаного публічно-приватного статусу. Окрему увагу приділено розмежуванню державного і приватного виконання рішень за організаційними, правовими та функціональними критеріями, що дозволило визначити специфіку місця приватного виконавця у системі суб'єктів виконавчого провадження. Проаналізовано еволюцію наукових досліджень у цій сфері, що дало змогу виокремити три основні етапи розвитку доктрини: пошуково-аналітичний, теоретико-концептуальний та практико-орієнтований.

Досліджено поняття та правову природу інституту приватних виконавців у системі права України. Розкрито зміст категорії «правова природа» як сутнісної характеристики правового явища, що відображає його функціональне призначення та місце у правовій системі, а також здійснено її

відмежування від суміжних понять, таких як правовий статус, правовий режим та правова структура.

На основі узагальнення наукових підходів сформульовано визначення інституту приватних виконавців як самостійного правового інституту, що становить сукупність правових норм, які регулюють організаційні, функціональні та професійні засади діяльності приватних виконавців як суб'єктів незалежної професійної діяльності, уповноважених державою здійснювати примусове виконання рішень, визначають їх правовий статус, компетенцію, порядок набуття повноважень, а також гарантії незалежності та відповідальності.

Обґрунтовано, що правова природа інституту приватних виконавців має гібридний характер і поєднує приватноправові та публічно-правові засади, що проявляється у поєднанні незалежності професійної діяльності та самофінансування з реалізацією владних повноважень і здійсненням функції державного примусу. Встановлено, що така правова конструкція забезпечує ефективність виконання рішень та баланс публічних і приватних інтересів.

На основі порівняльно-правового аналізу моделей примусового виконання в європейських країнах встановлено, що оптимальною для України є змішана модель, яка поєднує діяльність державних і приватних виконавців. Доведено недоцільність як повної державної монополії, так і радикальної приватизації системи виконання рішень. Обґрунтовано необхідність посилення механізмів професійного саморегулювання, зокрема через розвиток інституційної спроможності Асоціації приватних виконавців України. Запропоновано реформування її правового статусу шляхом наділення делегованими повноваженнями у сфері тарифного регулювання, контролю за дотриманням професійних стандартів та застосування заходів відповідальності за погодженням із Міністерством юстиції України. Також розроблено концепцію цифрової моделі виконавчого провадження, що передбачає електронну взаємодію, автоматизацію процесів та інтеграцію з державними реєстрами.

Досліджено правовий статус приватного виконавця як суб'єкта незалежної професійної діяльності, уповноваженого державою на здійснення примусового виконання рішень у межах виконавчого провадження. Визначено дуалістичний характер правового статусу приватного виконавця, який поєднує ознаки самостійної професійної діяльності з делегованими державою повноваженнями, що забезпечує баланс між незалежністю та суспільним інтересом у захисті прав сторін. Проаналізовано вимоги до приватного виконавця, порядок набуття повноважень, територіальну юрисдикцію, обмеження щодо виконання певних категорій рішень, а також права, обов'язки і систему контролю, включно з дисциплінарною відповідальністю, судовим і державним контролем, а також роллю помічників приватних виконавців.

Систематизовано права та обов'язки приватного виконавця за функціонально-цільовим, юридичним та стадійним критеріями на організаційно-розпорядчі, пошукові, правозабезпечувальні та фінансові групи. Проведено порівняльний аналіз з державними виконавцями, що дозволило виокремити спільні риси та відмінності, зокрема у правовій природі діяльності, системі фінансування, організації та контролю. Додатково обґрунтовано пропозиції щодо поступового розширення компетенції приватних виконавців та запропоновано запровадження у структурі органів публічної влади спеціалізованого корпусу державних виконавців зі спеціальною компетенцією, на яких доцільно покласти виконання рішень Європейського суду з прав людини щодо України, справ у сфері національної безпеки та оборони, стягнення значних сум до державного бюджету, а також конфіскації майна у справах про корупційні й воєнні злочини, із визначенням їх особливого правового статусу, гарантій незалежності та порядку підзвітності. Одночасно обґрунтовано необхідність скасування загальної (універсальної) компетенції державних виконавців у її чинному обсязі та перерозподілу повноважень між спеціалізованим державним корпусом і приватними виконавцями, що забезпечує функціональну спеціалізацію

публічного сегмента та оптимізацію змішаної моделі примусового виконання рішень.

У дисертаційному дослідженні обґрунтовано удосконалення механізмів державного і самоврядного контролю, а також підвищення ефективності організації виконавчого провадження через розширення повноважень помічників приватних виконавців та раціональне регулювання обмежень.

Визначено, що Асоціація приватних виконавців України є ключовим елементом професійного самоврядування, який забезпечує формування стандартів діяльності, етичний та дисциплінарний контроль, освітню підготовку та інтеграцію міжнародного досвіду. Запропоновано напрями її розвитку, зокрема посилення ролі регіональних органів, впровадження цифрових платформ управління, розвиток медіаційних механізмів та вдосконалення системи безперервної професійної освіти. Це сприятиме формуванню сучасної, прозорої та ефективної моделі саморегулювання професії.

Суттєву увагу приділено вдосконаленню процедур доступу до професії приватного виконавця. Запропоновано диференційований підхід до тривалості стажування залежно від професійного досвіду кандидатів, а також цифровізацію процедури кваліфікаційного іспиту через створення єдиної електронної платформи. Обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення прозорості оцінювання, впровадження обов’язкового страхування професійної відповідальності та розширення територіальної діяльності приватних виконавців. Передбачено можливість судового оскарження рішень кваліфікаційних органів як гарантію захисту прав кандидатів.

Розроблено концепцію цифрового моніторингу діяльності приватних виконавців, що передбачає створення інтегрованої автоматизованої системи з функціями фіксації процесуальних дій, аналізу ризиків та формування аналітичних показників ефективності. Запропоновано впровадження ризик-орієнтованого підходу до державного контролю та створення спеціалізованого підрозділу аналітичного нагляду у структурі Міністерства юстиції України.

Удосконалено систему дисциплінарної відповідальності виконавців шляхом запровадження штрафу як окремого виду стягнення з диференціацією залежно від тяжкості та повторності порушень.

Окремо обґрунтовано необхідність формування комплексної системи забезпечення безпеки приватних виконавців, що включає нормативне врегулювання взаємодії з Національною поліцією, можливість залучення охоронних структур, впровадження систем оцінки ризиків та обов'язкове професійне страхування. Доведено, що цифровізація, аналітичні інструменти та превентивні механізми безпеки сприятимуть підвищенню ефективності та прозорості виконання рішень.

Узагальнено, що приватні виконавці демонструють вищу результативність порівняно з державними, однак відсутність уніфікованої системи оцінювання ефективності потребує впровадження комплексного підходу, який включає KPI-показники, індекси результативності, бенчмаркінг та механізми зворотного зв'язку. Зроблено висновок, що подальший розвиток інституту приватних виконавців повинен здійснюватися на засадах поєднання цифровізації, посилення саморегулювання, удосконалення контролю та інтеграції міжнародного досвіду, що забезпечить підвищення ефективності виконання судових рішень та зміцнення довіри до правової системи України.

Розроблено пропозиції щодо вдосконалення норм чинного законодавства, зокрема норм Закону України «Про виконавче провадження», Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» щодо інституту приватних виконавців.

Ключові слова: *інститут приватних виконавців, виконавче провадження, виконання рішень, учасники виконавчого провадження, державний виконавець, приватний виконавець, стягувач та боржник, зобов'язання, цивільне судочинство, цивільний процес, судова практика, воєнний стан.*

SUMMARY

Melnychenko A. V. Institution of Private Enforcement Officers in Ukraine. – A qualifying academic paper submitted as a manuscript.

Dissertation submitted for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 08 - Law, speciality 081 – Law. – National University ‘Odesa Law Academy’, Odesa, 2026.

The dissertation constitutes the first comprehensive study of theoretical and practical issues relating to the institution of private enforcement officers in Ukraine. The paper elucidates the theoretical and scholarly foundations for the study of the institution of private enforcement officers in Ukraine and generalises the existing doctrinal approaches to its understanding within legal science. Preconditions for the formation of this institution are identified, determined by the transformation of the legal system, crisis in the effectiveness of the State Enforcement Service, and the necessity to introduce alternative mechanisms for compulsory enforcement of decisions.

A systematisation of scholarly approaches to defining the legal nature of the private enforcement officer has been carried out, within which three principal concepts are distinguished: as a subject exercising delegated public authority; as an independent professional participant in legal relations; and as a bearer of a mixed public-private status. Particular attention is paid to distinguishing between state and private enforcement of decisions according to organisational, legal, and functional criteria, which has made it possible to determine the specific place of the private enforcement officer within the system of subjects of enforcement proceedings. Evolution of scholarly research in this field is analysed, enabling to identify three principal stages in the development of the doctrine: exploratory-analytical, theoretical-conceptual, and practice-oriented.

The concept and legal nature of the institution of private enforcement officers within the legal system of Ukraine are examined. The content of the category “legal nature” is disclosed as an essential characteristic of a legal phenomenon, reflecting

its functional purpose and place within the legal system, and is distinguished from related concepts such as legal status, legal regime, and legal structure.

By generalising scholarly approaches, a definition of the institution of private enforcement officers is formulated as an independent legal institution, comprising a body of legal norms regulating the organisational, functional, and professional foundations of activities of private enforcement officers as subjects of independent professional activity authorised by the State to carry out the compulsory enforcement of decisions; determining their legal status, competence, procedure for acquiring powers, as well as guarantees of independence and liability.

It is substantiated that the legal nature of the institution of private enforcement officers is hybrid in character, combining elements of private and public law, manifested in the combination of independence of professional activity and self-financing with the exercise of public authority and the implementation of the function of State coercion. It is established that such a legal construction ensures effectiveness of enforcement and balance of public and private interests.

On the basis of a comparative legal analysis of enforcement models in European countries, it is established that a mixed model, combining the activities of state and private enforcement officers, is optimal for Ukraine. The author demonstrates inexpediency of both a complete state monopoly and a radical privatisation of the enforcement system, and substantiates the necessity of strengthening mechanisms of professional self-regulation, in particular through development of the institutional capacity of the Association of Private Enforcement Officers of Ukraine. It is proposed to reform its legal status by conferring delegated powers in the field of tariff regulation, monitoring compliance with professional standards, and applying measures of liability in coordination with the Ministry of Justice of Ukraine. A concept of a digital model of enforcement proceedings has also been developed, providing for electronic interaction, process automation, and integration with state registers.

The legal status of the private enforcement officer as a subject of independent professional activity authorised by the State to carry out the compulsory

enforcement of decisions within enforcement proceedings is examined. The dualistic nature of the legal status of the private enforcement officer is defined, combining features of independent professional activity with powers delegated by the State, thereby ensuring a balance between independence and the public interest in the protection of the parties' rights. Requirements for private enforcement officers, the procedure for acquiring powers, territorial jurisdiction, restrictions on the enforcement of certain categories of decisions, as well as rights, duties, and the system of control are analysed, including disciplinary liability, judicial and state control, and the role of assistants to private enforcement officers.

Rights and duties of private enforcement officers have been systematised, according to functional purpose, legal, and procedural stage criteria, into organisational-administrative, investigative, rights-protective, and financial groups. A comparative analysis with state enforcement officers has been carried out, which has made it possible to distinguish common features and differences, in particular with regard to the legal nature of their activities, the system of financing, organisation, and control. The author substantiates additional proposals concerning gradual expansion of competence of private enforcement officers, and proposes to introduce a specialised corps of state enforcement officers with special competence within the structure of public authorities. It is considered appropriate to assign to such a corps the enforcement of judgments of the European Court of Human Rights concerning Ukraine, cases in the field of national security and defence, recovery of significant amounts to the State Budget, as well as confiscation of property in cases involving corruption and war crimes, with determination of their special legal status, guarantees of independence, and procedures of accountability. At the same time, the necessity of abolishing the general (universal) competence of state enforcement officers in its current scope and redistributing powers between the specialised state corps and private enforcement officers is substantiated, which ensures functional specialisation of the public segment and optimisation of the mixed model of compulsory enforcement of decisions.

The dissertation substantiates improvement of mechanisms of state and self-regulatory control, as well as enhancement of effectiveness of the organisation of enforcement proceedings through the expansion of powers of assistants to private enforcement officers and the rational regulation of restrictions.

It is determined that the Association of Private Enforcement Officers of Ukraine is a key element of professional self-governance, ensuring the formation of standards of activity, ethical and disciplinary control, professional training, and integration of international experience. Directions for its development are proposed, in particular strengthening the role of regional bodies, introduction of digital management platforms, development of mediation mechanisms, and improvement of the system of continuous professional education. This will contribute to the formation of a modern, transparent, and effective model of professional self-regulation.

Considerable attention is paid to improving procedures for access to the profession of private enforcement officer. A differentiated approach to the duration of traineeship depending on candidates' professional experience is proposed, as well as digitalisation of the qualification examination procedure through the creation of a unified electronic platform. The author substantiates the need for legislative enshrinement of transparency in assessment, introduction of mandatory professional liability insurance, and expansion of the territorial scope of activity of private enforcement officers. The possibility of judicial appeal against decisions of qualification bodies is envisaged as a guarantee of the protection of candidates' rights.

A concept of digital monitoring of the activities of private enforcement officers has been developed, providing for the creation of an integrated automated system with functions for recording procedural actions, risk analysis, and the formation of analytical performance indicators. The introduction of a risk-oriented approach to state control and the establishment of a specialised analytical supervision unit within the structure of the Ministry of Justice of Ukraine are proposed. The system of disciplinary liability of enforcement officers has been

improved through the introduction of a fine as a separate type of sanction, differentiated according to the gravity and recurrence of violations.

Separately, the necessity of forming a comprehensive system for ensuring the safety of private enforcement officers is substantiated, including regulatory provision for interaction with the National Police of Ukraine, the possibility of engaging security services, the introduction of risk assessment systems, and mandatory professional insurance. It is demonstrated that digitalisation, analytical tools, and preventive safety mechanisms will contribute to increasing the effectiveness and transparency of enforcement.

It is generalised that private enforcement officers demonstrate higher effectiveness compared to state enforcement officers; however, the absence of a unified system for assessing performance necessitates the introduction of a comprehensive approach, including KPI indicators, performance indices, benchmarking, and feedback mechanisms. It is concluded that further development of the institution of private enforcement officers should be based on the combination of digitalisation, strengthening of self-regulation, improvement of control mechanisms, and integration of international experience, which will ensure increased effectiveness of enforcement of court decisions and strengthen trust in the legal system of Ukraine.

Proposals have been developed for improving the provisions of current legislation, in particular the Laws of Ukraine “Enforcement Proceedings” and “Bodies and Persons Responsible for Compulsory Enforcement of Court Decisions and Decisions of Other Bodies” with regard to the institution of private enforcement officers.

Keywords: *institution of private enforcement officers, enforcement proceedings, enforcement of decisions, participants in enforcement proceedings, state enforcement officer, private enforcement officer, creditor and debtor, obligations, civil justice, civil procedure, case law, martial law.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Мельниченко А. В. Фінансово-економічні аспекти діяльності приватних виконавців: тарифікація та оплата послуг. *Київський часопис права.* 2025. № 3. С. 82–89. URI: https://doi.org/10.32782/klj/2025.3.11

2. Мельниченко А. В. Етичні стандарти та професійна відповідальність приватних виконавців. *Актуальні проблеми держави і права.* 2025. Вип. 107. С. 198–205. URI: http://www.apdp.in.ua/v107/26.pdf

3. Мельниченко А. В. Захист прав боржника у виконавчому провадженні приватного виконавця. *Прикарпатський юридичний вісник. 2025.* Вип. 4 (63). 2025. С. 33–39. URI: http://pjv.nuoua.od.ua/v4_2025/8.pdf

4. Мельниченко А. В. Приватне виконання судових рішень як елемент реформи цивільного судочинства в Україні. *Право і суспільство*. 2025. № 5. Ч. 1. С. 91–100. URI: https://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2025/5_2025/part_1/14.pdf

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Мельниченко А. В. Цивільне процесуальне правонаступництво: актуальні питання. *Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 16 грудня 2022 р.); за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої. Одеса: Фенікс, 2022. С. 112-117. URI: https://hdl.handle.net/11300/22996

6. Мельниченко А. В. Роль приватних виконавців в системі ефективного виконання судових рішень. *Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру*: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 28 грудня 2023 р.) [Електронне видання]; за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. С.78-80. URL: https://hdl.handle.net/11300/27187

7. Мельниченко А.В. Особливості звернення стягнення на доходи боржника: сучасні реалії. *Новели цивільного процесуального законодавства: цивільна юрисдикція, процесуальні строки* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 8 квітня 2024 р.); за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2024. С. 106-109. URL: https://hdl.handle.net/11300/27821

8. Мельниченко А. В. Процесуальні наслідки рішень, ухвалених у спрощеному провадженні, для приватного виконавця. *Новели цивільного процесуального законодавства: спрощені провадження*: матеріали наук.-практич. конф. (м. Одеса, 5 трав. 2025 р.), упоряд.: Н. Ю. Голубєва, І. А. Яніцька, О. В. Сатановська; за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої; Нац. ун-т «Одес.юрид. академія». Одеса: Юридична література, 2025. 108 с. С. 65-67. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d07633e2-900f-4109-a789-da1a94805bad/content

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ 3

ВСТУП 4

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ 16

1.1. Методологія та огляд наукових підходів щодо інституту приватних виконавців 16

1.2. Поняття та правова природа інституту приватних виконавців 38

1.3. Моделі примусового виконання рішень: порівняльно-правовий аналіз міжнародного досвіду та практики України 50

ГЛАВА 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА СТРУКТУРА ІНСТИТУТУ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ 79

2.1. Правовий статус приватного виконавця 79

2.2. Асоціація приватних виконавців України як некомерційна професійна організація та механізм забезпечення ефективності приватного виконання рішень 95

2.3. Кваліфікаційні вимоги та процедура доступу до професії приватного виконавця 112

2.4. Роль держави у функціонуванні інституту приватних виконавців: нагляд та відповідальність приватних виконавців 130

РОЗДІЛ 3. ГАРАНТІЇ БЕЗПЕКИ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ В УКРАЇНІ 150

3.1. Юридичні засади охорони особистої та професійної безпеки приватних виконавців 150

3.2. Ефективність та перспективи розвитку інституту приватних виконавців в Україні 166

ВИСНОВКИ 181

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 192

ДОДАТКИ 214

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ГПК України – Господарський процесуальний кодекс України

КАС України – Кодекс адміністративного судочинства України

КК України – Кримінальний кодекс України

ЦПК України – Цивільний процесуальний кодекс України

ЄСПЛ – Європейський Суд з прав людини

ЄС – Європейський Союз

ВС – Верховний Суд

МВС– Міністерство внутрішніх справ

ДСО – Державна служба охорони України

ДВС – Державна виконавча служба

АПВУ – Асоціація приватних виконавців України

РПВУ – Рада приватних виконавців України

АСВП – Автоматизованої системи виконавчого провадження

ППП – публічно-приватне партнерство

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Ефективне виконання судових рішень є невід'ємною складовою реалізації права на справедливий суд та важливою гарантією захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Водночас в Україні проблема невиконання або несвоєчасного виконання судових рішень залишається однією з найбільш гострих, що негативно впливає на рівень довіри до судової влади, стан законності та правопорядку в державі.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю формування дієвої та ефективної системи примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) (далі – рішення), що відповідала б сучасним європейським стандартам. Статистичні дані свідчать про низький рівень фактичного виконання рішень органами Державної виконавчої служби, що зумовило потребу у докорінному реформуванні системи виконавчого провадження в Україні.

Важливим етапом такого реформування стало запровадження інституту приватних виконавців в Україні, який покликаний підвищити ефективність примусового виконання рішень, зменшити навантаження на державних виконавців та забезпечити реальне відновлення порушених прав осіб. Водночас функціонування інституту приватних виконавців породжує низку проблем теоретичного та практичного характеру, зокрема щодо співвідношення повноважень державних і приватних виконавців, меж їхньої відповідальності, а також механізмів судового контролю за їх діяльністю тощо.

Незважаючи на зростання наукового інтересу до проблем примусового виконання рішень, у вітчизняній юридичній науці відсутні комплексні дослідження, присвячені інституту приватних виконавців в Україні. Багато аспектів його правового регулювання залишаються дискусійними, а практика застосування законодавства – неоднорідною, що зумовлює необхідність подальшого наукового осмислення та вдосконалення нормативної бази.

Таким чином, вибір теми дослідження «Інститут приватних виконавців в Україні» зумовлений потребою теоретичного обґрунтування місця та ролі приватних виконавців у системі примусового виконання судових рішень, вироблення науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства та практики його застосування з метою забезпечення повного, своєчасного й ефективного виконання рішень.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять наукові праці вітчизняних учених, у яких досліджуються загальнотеоретичні та спеціальні проблеми виконавчого провадження, зокрема питання формування і розвитку науки виконавчого провадження, правової природи примусового виконання рішень, місця виконавчого провадження у механізмі судового захисту прав, а також правового статусу суб'єктів, які здійснюють примусове виконання рішень, контроль за виконанням рішень тощо. До таких науковців, які досліджували зазначену проблематику необхідно віднести: А. М. Авторгова, І. В. Андронова, Ю. В. Білоусова, В. І. Бобрика, В. С. Боєру, Н. В. Волкову, О. Б. Вербу, Н. Ю. Голубєву, Н. М. Грабар, К. В. Гусарова, Д. Є. Забзалюк, П. П. Заворотько, Д. Ю. Іщенко, М. Є. Кисельова, Л. В. Крупнову, Д. Д. Луспеника, П. В. Макушева, Ю. Д. Притику, В. М. Притуляка, Л. Л. Тарасенко, С. Я. Фурсу, С. В. Щербак та ін.

Незважаючи на запровадження змішаної моделі примусового виконання рішень та інституціоналізацію приватного виконавця як самостійного суб'єкта професійної діяльності, вітчизняна правова наука досі не виробила цілісної доктринальної концепції його правового статусу у системі виконавчого провадження. Відсутнє комплексне системне дослідження, у межах якого інститут приватних виконавців розглядався б не фрагментарно, а у структурно-функціональному зв'язку з іншими учасниками провадження – державним виконавцем, сторонами та їх представниками, прокурором, експертом, спеціалістом, перекладачем тощо.

Наукова дискусія також характеризується відсутністю єдності щодо визначення правової природи інституту приватних виконавців, його місця в

системі виконавчого провадження. Невирішеними залишаються питання співвідношення повноважень державного і приватного виконавців з огляду на принципи незалежності, професійної автономії та підконтрольності. Потребує подальшого теоретичного осмислення обсяг процесуальної правосуб'єктності приватного виконавця, межі його дискреційних повноважень та гарантії реалізації примусових заходів.

Спрямованість України на інтеграцію до європейського правового простору зумовлює необхідність модернізації національної системи примусового виконання рішень з урахуванням стандартів Ради Європи та практики Європейського суду з прав людини. У цьому аспекті особливого значення набуває розвиток інституту приватних виконавців як складової змішаної моделі виконання рішень, покликаної забезпечити оперативність, результативність і професійну автономність процедури примусового виконання судових актів та рішень інших органів (посадових осіб).

Актуальність дослідження визначається необхідністю формування цілісної доктринальної концепції інституту приватних виконавців в Україні, зокрема дослідження його правової природи, місця у системі суб'єктів виконавчого провадження, обсягу процесуальної правосуб'єктності та меж реалізації владних повноважень. Наукового осмислення потребують також питання вдосконалення законодавчого регулювання організаційно-правової структури інституту приватних виконавців, правового статусу приватного виконавця, зміцнення гарантій його незалежності та відповідальності, а також вироблення узгодженої правозастосовної практики, що відповідала б європейським стандартам забезпечення балансу публічних і приватних інтересів у сфері примусового виконання рішень.

Нормативною основою дослідження є Конституція України, Цивільний процесуальний кодекс України, Закони України «Про виконавче провадження» та «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», інші нормативно-правові акти національного законодавства, а також норми законодавства окремих

іноземних держав у сфері примусового виконання судових рішень приватними виконавцями.

Емпіричною основою дослідження є матеріали судової практики щодо здійснення примусового виконання рішень приватними виконавцями та функціонування інституту приватних виконавців в Україні, правові висновки Верховного Суду, рішення Конституційного Суду України, а також правові позиції Європейського Суду з прав людини щодо забезпечення ефективного виконання рішень та гарантій права на справедливий суд.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія» «Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру» на 2021–2025 рр., що є складовою частиною плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове та соціальне життя людини в людиноцентристському вимірі в цифрову еру» на 2021–2025 рр. (державний реєстраційний номер 0122U000266).

Мета і завдання дослідження. Метою наукового дослідження є визначення поняття та правової природи інституту приватних виконавців, організаційно-правових засад функціонування, особливостей правового статусу приватного виконавця, а також розроблення науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання та визначення перспектив розвитку цього інституту з урахуванням міжнародного досвіду.

Для досягнення поставленої мети у дисертації передбачається вирішення таких основних завдань:

– дослідити наявні наукові підходи до розуміння інституту приватних виконавців у вітчизняній правовій доктрині та узагальнити існуючі концепції його правової природи;

– визначити поняття та правову природу інституту приватних виконавців, його основні характеристики та правові засади функціонування;

– проаналізувати моделі примусового виконання рішень у національних та зарубіжних системах, виявити їх переваги і недоліки;

– визначити правовий статус приватного виконавця;

– охарактеризувати роль Асоціації приватних виконавців України у забезпеченні належного здійснення професійної діяльності приватних виконавців;

– проаналізувати кваліфікаційні вимоги та процедуру доступу до професії приватного виконавця, визначити проблемні аспекти та можливості їх удосконалення;

– з'ясувати роль держави у функціонуванні інституту приватних виконавців, зокрема в частині контролю, нагляду та відповідальності приватних виконавців;

– узагальнити юридичні засади охорони особистої та професійної безпеки приватних виконавців під час здійснення виконавчих дій;

– визначити ефективність діяльності приватних виконавців в Україні та перспективи розвитку інституту приватних виконавців;

– розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення законодавства про діяльність приватних виконавців з урахуванням міжнародних і європейських стандартів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі функціонування інституту приватних виконавців, організація та здійснення примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) приватними виконавцями в Україні.

Предметом дослідження є інститут приватних виконавців в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить діалектико-матеріалістичний метод наукового пізнання, який дозволив розглянути інститут приватних виконавців як динамічне правове явище, що розвивається у взаємозв'язку з соціально-економічними та державно-правовими процесами в Україні. У процесі дослідження також використовувалися загальнонаукові та спеціально-

юридичні методи пізнання, застосування яких зумовлювалося метою, завданнями та структурою роботи.

Методи формальної логіки (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія) застосовувалися під час опрацювання наукових підходів до розуміння інституту приватних виконавців, дослідження нормативно-правових актів, матеріалів судової та іншої правозастосовної практики, а також при формулюванні теоретичних узагальнень і висновків (розділи 1, 2, 3 дисертації).

Історико-правовий метод використовувався при дослідженні становлення та розвитку наукових поглядів на інститут приватних виконавців в Україні, а також при аналізі еволюції відповідного правового регулювання (розділ 1 дисертації).

Системно-структурний метод дав змогу визначити поняття, правову природу та місце інституту приватних виконавців в системі виконавчого провадження, а також проаналізувати його внутрішню структуру, суб'єктний склад і механізми самоврядування приватних виконавців (розділи 1, 2 дисертації).

Формально-юридичний метод застосовувався при дослідженні змісту правових норм, що регулюють статус приватних виконавців, порядок доступу до професії, їхні права, обов'язки та відповідальність, а також роль держави у регулюванні та нагляді за діяльністю приватних виконавців тощо (розділи 1, 2, 3, 4 дисертації).

Порівняльно-правовий метод використовувався під час аналізу міжнародного досвіду правового регулювання інституту приватних виконавців та зіставлення його з національною моделлю з метою виявлення спільних і відмінних рис, а також можливостей імплементації позитивних зарубіжних практик в Україні (розділи 1, 2, 3, 4 дисертації).

Метод правового моделювання застосовувався при формуванні пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання інституту приватних виконавців, зокрема у частині забезпечення особистої та професійної безпеки

приватних виконавців, підвищення ефективності їх діяльності та визначення перспектив подальшого розвитку цього інституту (розділ 3 дисертації).

Соціологічний і статистичний методи використовувалися для аналізу та узагальнення практики діяльності приватних виконавців, оцінки ефективності функціонування інституту приватних виконавців, а також обґрунтування запропонованих у роботі теоретичних і практичних висновків (розділи 2, 3 дисертації).

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим комплексним дослідженням теоретичних та практичних проблем інституту приватних виконавців в Україні, виконаним на матеріалах оновленого виконавчого законодавства та процесуального законодавства України з урахуванням європейського досвіду.

У дисертаційному дослідженні отримані такі результати, що мають наукову новизну:

вперше:

– надано визначення поняття інституту приватних виконавців як самостійного правового інституту у системі права України, який становить сукупність правових норм, що регулюють організаційні, функціональні та професійні засади діяльності приватних виконавців як суб’єктів примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб), визначають їх правовий статус, компетенцію, порядок набуття професійних повноважень, механізми здійснення примусового виконання, а також гарантії незалежності та відповідальності у забезпеченні реалізації прав і законних інтересів сторін виконавчого провадження;

– запропоновано розширити повноваження Асоціації приватних виконавців України шляхом наділення її правом установлювати та затверджувати діапазон мінімальних і максимальних тарифів на винагороду приватного виконавця з урахуванням категорії рішення, складності виконавчих дій, розміру стягнення та регіональних особливостей, із передбаченням обов’язкового погодження таких тарифів із Міністерством

юстиції України, їх реєстрації та оприлюднення, а також закріпленням за Асоціацією приватних виконавців України функції контролю за дотриманням встановлених тарифів приватними виконавцями шляхом перевірки фінансової звітності та застосування заходів професійного впливу;

– обґрунтовано концепцію нормативної трансформації Автоматизованої системи виконавчого провадження з інформаційно-облікового ресурсу у повноцінну цифрову платформу здійснення примусового виконання рішень, що передбачає законодавче закріплення: обов'язкової інтеграції Автоматизованої системи виконавчого провадження з ключовими державними реєстрами, функціонування електронного кабінету учасників виконавчого провадження як процесуальної форми реалізації їхніх прав та обов'язків, а також впровадження електронної моделі міжвідомчої взаємодії виконавців і контролюючих органів у режимі реального часу;

– запропоновано систему штрафних санкцій як додатковий захід дисциплінарної відповідальності приватних виконавців із градацією від 25% до 75% середньомісячного доходу приватного виконавця залежно від кількості та тяжкості порушень протягом календарного року;

– запропоновано законодавчо впровадити комплекс заходів, спрямованих на підвищення безпеки та захист приватних виконавців під час здійснення виконавчих дій, що включає: обов'язковий поліцейський супровід під час здійснення виконавчих дій; право укладання договорів з приватними охоронними структурами; створення спеціалізованої служби моніторингу безпеки при Асоціації приватних виконавців України; впровадження комплексної системи страхування професійних ризиків;

– запропоновано створення інституту уповноважених державних ревізорів у структурі Міністерства юстиції для здійснення аналізу та моніторингу роботи приватних виконавців із використанням цифрових платформ та виявлення ризик-факторів на підставі автоматичного спрацювання «тригерів ризику»;

вдосконалено:

– науковий підхід до класифікації прав та обов'язків приватного виконавця шляхом їх систематизації за комплексом критеріїв (функціонально-цільовим, характером юридичного впливу та стадійністю виконавчого провадження) з виокремленням чотирьох взаємопов'язаних груп: організаційно-розпорядчих, пошукових, правозабезпечувальних та фінансових;

– теоретичне розуміння співвідношення прав та обов'язків приватного виконавця як взаємозумовлених елементів його правового статусу шляхом їх структуризації не лише як переліку законодавчо визначених повноважень, а як функціонально інтегрованої системи, орієнтованої на досягнення мети виконавчого провадження;

– систему допуску до професії приватного виконавця в частині запровадження диференційованого підходу до тривалості стажування: один місяць для кандидатів із стажем роботи у сфері права понад п'ять років та три місяці для кандидатів зі стажем роботи у сфері права від двох до п'яти років;

– процедуру кваліфікаційного оцінювання приватних виконавців через основні напрями: повну цифровізацію та стандартизацію процедури іспиту із створенням єдиної цифрової платформи з банком понад дві тисячі стандартизованих тестових завдань; законодавче закріплення вимог до прозорості процедур;

– систему стажування приватних виконавців через впровадження модульної системи підготовки, яка передбачає заміну половини стажування інтенсивними навчальними модулями з практичними симуляціями та створення системи державного співфінансування стажування;

– концепцію державно-приватного партнерства у сфері безпеки приватних виконавців, де державні органи гарантують мінімальний набір гарантій безпеки, а Асоціації приватних виконавців України переймає функції саморегулювання, моніторингу безпеки та захисту інтересів її членів;

набуло подальшого розвитку:

– наукове положення щодо інституційної трансформації системи примусового виконання, у межах якого запропоновано запровадження у структурі органів публічної влади спеціалізованого корпусу державних виконавців зі спеціальною компетенцією, на яких доцільно покласти виконання рішень Європейського суду з прав людини щодо України, справ у сфері національної безпеки та оборони, стягнення значних сум до державного бюджету, а також конфіскації майна у справах про корупційні й воєнні злочини, із визначенням їх особливого правового статусу, гарантій незалежності та порядку підзвітності. Одночасно обґрунтовано необхідність скасування загальної (універсальної) компетенції державних виконавців у її чинному обсязі та перерозподілу повноважень між спеціалізованим державним корпусом і приватними виконавцями, що забезпечує функціональну спеціалізацію публічного сегмента та оптимізацію змішаної моделі примусового виконання рішень;

– напрями вдосконалення діяльності Асоціації приватних виконавців України. У частині: посилення ролі професійного самоврядування на центральному та регіональному рівнях; розвитку міжнародного співробітництва; впровадження сучасних технологій у професійну діяльність; підвищення стандартів професійної етики; впровадження цифрових платформ для моніторингу та прогнозування діяльності приватних виконавців; інтеграції механізмів медіації та удосконалення системи безперервної професійної підготовки;

– впровадження комплексної системи оцінки ефективності приватних виконавців, що поєднує композитний індекс результативності (CEEI), KPI-матрицю, бенчмаркінг із колективним рейтингом, систему клієнтського зворотного зв’язку та механізм вибору виконавця на основі оцінки (score-based), забезпечуючи стандартизоване, багатовимірне та прозоре оцінювання їхньої діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції, сформульовані в дисертаційному дослідженні, можуть бути використані у:

науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальшого розвитку вчення про інститут приватних виконавців в Україні; правотворчій діяльності – для підготовки проектів законів про внесення змін до Законів України «Про виконавче провадження» та «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» з метою удосконалення інституту приватних виконавців в Україні; правозастосовній діяльності – при здійсненні примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) приватними виконавцями; навчальному процесі – при викладанні курсів «Виконавче провадження», підготовці підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, практикумів із зазначеної дисципліни.

Апробація матеріалів дисертації. Дисертацію виконано та обговорено на кафедрі цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія». Теоретичні висновки, сформульовані у дисертації, доповідалися та обговорювалися на всеукраїнських науково-практичних конференціях: Всеукраїнській науково-практичній конференції ім. Ю. С. Червоного «Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану» (м. Одеса, 16 грудня 2022 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції ім. Ю. С. Червоного «Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру» (м. Одеса, 28 грудня 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Новели цивільного процесуального законодавства: цивільна юрисдикція, процесуальні строки» (Одеса, 8 квітня 2024 р.); Науково-практичній конференції «Новели цивільного процесуального законодавства: спрощені провадження» (м. Одеса, 5 травня 2025 р.).

Публікації. Основні положення, висновки та пропозиції, що містяться в дисертації, відображено в 4 наукових статтях, які опубліковано в наукових

фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, а також у 4 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (170 найменувань) і додатків. Повний обсяг дисертації становить – 220 сторінок, з яких основний текст – 191 сторінка.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ

1.1. Методологія та огляд наукових підходів щодо інституту приватних виконавців

Методологічне забезпечення наукового дослідження інституту приватних виконавців ґрунтується на комплексі наукових методів та підходів, що дозволяють всебічно проаналізувати правову природу цього інституту, його функціонування та ефективність у системі примусового виконання рішень. Розробка методології зумовлена необхідністю поєднання доктринального аналізу, порівняльно-правового дослідження та емпіричних методів, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до оцінки інституту приватного виконавця та визначення напрямів його вдосконалення.

Загальнонаукова методологія застосовується у більшості наукових дисциплін, оскільки будь-яке наукове відкриття має не лише змістовну, а й методологічну складову. Вона стимулює переосмислення існуючих понять, визначення факторів впливу, умов формування явищ та підходів до обґрунтування досліджуваного матеріалу [86, с. 33]. Н. В. Волкова підкреслює, що методологія дозволяє глибше дослідити проблематику обраної наукової теми, проаналізувати нормативно-правові основи та розробити нові підходи і рекомендації [50, с. 22]. І. А. Яніцька підкреслює, що нехтування методологічним обґрунтуванням може призвести до створення формально декларативних і неефективних норм. Вона наголошує, що ефективна законотворча практика передбачає не лише використання конкретних юридичних інструментів, а й залучення загальнонаукових методів, культурологічного підходу та інших способів системного наукового аналізу [169, с. 16].

Методологія наукового дослідження інституту приватних виконавців поєднує загальнонаукові та спеціальні правові методи, які забезпечують

цілісне пізнання предмета, всебічний аналіз правових явищ і обґрунтоване формулювання наукових висновків. У межах дослідження застосовувалися методи, що дозволяють комплексно вивчити правову природу інституту приватних виконавців, його історичну еволюцію, правове регулювання, практичну реалізацію та ефективність функціонування.

Одним із ключових підходів у дослідженні є системно-структурний метод, який передбачає розгляд інституту приватних виконавців як частини єдиної системи правового регулювання примусового виконання рішень, із взаємодією державної та приватної складових. Такий підхід дозволяє аналізувати не лише нормативно-правові засади, а й організаційно-процесуальні аспекти діяльності приватних виконавців [75, с. 114-119].

Важливим є застосування порівняльно-правового методу, який дозволяє визначити ефективні моделі інституту приватних виконавців, запозичені із зарубіжної практики, та оцінити можливості їх адаптації до українських реалій. У межах дисертаційного дослідження інституту приватних виконавців в Україні вагоме значення мав компаративний підхід, який дозволив здійснити аналіз правового статусу приватних виконавців. Його застосування полягало у виявленні спільних та відмінних рис у правовому регулюванні діяльності державних і приватних виконавців, а також у визначенні особливостей їх місця в системі примусового виконання рішень.

У теорії права традиційно виокремлюють два взаємопов’язані напрями такого аналізу. Перший передбачає порівняння правових конструкцій та інституцій у межах одного історичного періоду або певної моделі правового регулювання. Другий орієнтований на дослідження правових явищ у динаміці – з урахуванням їх формування, трансформації та розвитку в різні історичні етапи [41, с. 6]. Поєднання цих підходів забезпечує можливість не лише встановити особливості сучасного нормативного регулювання, а й простежити еволюцію інституту приватних виконавців як складової системи виконавчого провадження.

Застосування компаративного аналізу дало змогу співвіднести українську модель змішаної системи примусового виконання з відповідними механізмами, що функціонують у низці європейських та інших держав (зокрема, Бельгії, Греції, Естонії, Латвії, Литві, Люксембурзі, Словаччині, Угорщині та Франції тощо). Це дозволило окреслити специфіку становлення інституту приватних виконавців в Україні, визначити його інституційні ознаки, з'ясувати підходи до організації професійної діяльності та оцінити можливість запозичення позитивного зарубіжного досвіду для вдосконалення національного законодавства у сфері примусового виконання рішень, зокрема інституту приватних виконавців.

Важливе методологічне значення у дослідженні інституту приватних виконавців в Україні має історико-правовий підхід, який дає можливість розкрити закономірності формування та трансформації цього інституту у виконавчому провадженні. Звернення до історичного виміру дозволяє простежити еволюцію моделей примусового виконання рішень, передумови запровадження змішаної системи та інституціоналізацію приватного виконавця як самостійного професійного суб'єкта, який здійснює виконавчі дії щодо примусового виконання рішень.

Як справедливо зазначає Ю. Н. Оборотов, у методологічному аспекті слушною є позиція, відповідно до якої дослідження історії права не може обмежуватися універсалізованими чи євроцентричними схемами розвитку. Аналіз правових явищ має здійснюватися з урахуванням специфіки історичного шляху конкретної держави, її соціокультурних, політичних та ідеологічних особливостей [93, с. 41].

Для осмислення становлення інституту приватних виконавців в Україні принципово важливим є врахування національних традицій правотворення та правозастосування, а також впливу цивілізаційних чинників на формування правової культури. Такий підхід дозволяє розглядати розвиток системи примусового виконання не лише як результат запозичення зарубіжних

моделей, а як складний процес адаптації міжнародного досвіду до вітчизняних правових реалій і потреб суспільства.

Для оцінки практичної діяльності приватних виконавців застосовується емпіричний підхід, що передбачає аналіз статистичних даних щодо кількості виконавчих проваджень, показників ефективності та проблемних аспектів реалізації судових рішень.

У межах дослідження інституту приватних виконавців в Україні при обґрунтуванні методології використано традиційні засоби формальної логіки: методи дедукції та індукції. Дедуктивний підхід у цьому контексті виступає основним інструментом правозастосовної практики. На його основі від загальної норми права, що регулює діяльність приватних виконавців і поширюється на невизначене коло осіб та правовідносин у виконавчому провадженні, можна зробити логічний умовивід щодо конкретного обсягу повноважень і процесуальних прав та обов'язків суб'єктів виконавчого провадження. Саме з таких позицій у правовій науці формувалося розуміння приватного виконавця як самостійного суб'єкта правовідносин у системі примусового виконання рішень.

Метод індукції, навпаки, застосовувався для формулювання загальних висновків на підставі аналізу окремих випадків реалізації приватними виконавцями своїх функцій у практичній діяльності, що дозволяло систематизувати емпіричні дані та вивести узагальнені теоретичні положення про діяльність суб'єктів виконавчого провадження.

Емпіричний рівень дослідження охоплював дві ключові стадії. На першій відбувався збір фактів, що відображають реальну діяльність приватних виконавців: проведення примусового виконання рішень, взаємодія з державними виконавцями, сторонами виконавчого провадження та іншими суб'єктами виконавчого провадження. Використовувалися як первинні джерела (офіційні документи, статистичні дані, звіти приватних виконавців), так і вторинні (наукові праці, аналітичні матеріали, судова практика). Другий етап дослідження, як зазначається у юридичній літературі, передбачає

первинну обробку та систематизацію зібраних даних, їх критичну оцінку у взаємозв'язку, що передбачає осмислене відображення фактів у науковій термінології, класифікацію отриманої інформації та виявлення закономірностей і взаємозалежностей між окремими явищами [124, с. 21]. Отже, другий етап дослідження був застосований при вивченні інституту приватних виконавців в Україні для глибокого аналізу їх діяльності та встановлення їх правового статусу. На цьому етапі було зібрано емпіричні дані щодо практичної реалізації повноважень приватних виконавців. Одночасно проводилася оцінка ефективності застосування законодавчих норм, виявлялися закономірності у здійсненні примусового виконання рішень, а також простежувалися взаємозалежності між правовими гарантіями діяльності приватного виконавця та результативністю виконання рішень. Такий підхід дозволив створити системну картину функціонування інституту приватних виконавців, окреслити проблемні моменти правового регулювання та обґрунтувати напрями удосконалення законодавства й практики правозастосування.

Як справедливо зауважує І. В. Андронов, що «неможливо обійтися в процесі дослідження процесуальних явищ без методу системного аналізу» [34, с. 38]. Метод системного аналізу в дослідженні інституту приватних виконавців в Україні дозволив розглядати їх діяльність не лише як окремий вид професійної діяльності, а й як складову частину загальної системи виконавчого провадження. З одного боку, це дає змогу оцінити роль приватного виконавця у забезпеченні реалізації судових рішень та рішень інших органів; з іншого – розглянути його діяльність як самостійну систему взаємопов'язаних елементів, що включають повноваження, обов'язки, процесуальні права та організаційні механізми.

Слід зазначити, що при дослідженні інституту приватних виконавців в Україні використовувалися також інші наукові методи. Зокрема, одним із спеціальних методів є аналіз та узагальнення судової практики, який відноситься до емпіричних підходів, «…оскільки ґрунтується на вивченні

реальних фактів і прикладів із правозастосовної діяльності»[135, с. 23]. Судова практика виступає критерієм відповідності теоретичних положень практичним умовам функціонування інституту приватних виконавців, дозволяючи перевірити ефективність правового регулювання та визначити, наскільки законодавство забезпечує належне здійснення повноважень приватних виконавців. Аналіз реальних процедурних випадків дає змогу оцінити застосування правових норм у практиці, виявити прогалини або недоліки у процесуальних механізмах і виробити науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення законодавства та практики правозастосування.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що у дисертаційному дослідженні інституту приватних виконавців в Україні застосовувався комплекс методів, що включав загальнонаукові, спеціальні та емпіричні підходи, зокрема системно-структурний, історико-правовий, компаративний аналіз та дослідження судової практики тощо. Завдяки цьому було забезпечено всебічне вивчення правового статусу, функціонування та ефективності приватних виконавців, простежено закономірності реалізації їх повноважень та виявлено проблемні аспекти законодавчого регулювання. Одночасно у роботі застосовувалися й інші методи, що дозволили поглиблено аналізувати емпіричні дані, формулювати науково обґрунтовані висновки та визначати напрями удосконалення законодавства і практики правозастосування.

Перш ніж перейти до аналізу наукових підходів щодо інституту приватних виконавців в Україні, необхідно акцентувати на підставах його підвищеної наукової актуальності. Передусім слід підкреслити, що інститут приватних виконавців є порівняно новим для української правової системи, запровадженим в контексті реформування системи примусового виконання рішень у 2016 році, що зумовлює потребу в його комплексному теоретичному осмисленні та визначенні місця в системі органів і суб’єктів виконавчого провадження.

Водночас практика функціонування цього інституту виявила низку проблемних і дискусійних аспектів як нормативного, так і організаційно-процесуального характеру, що потребують належного доктринального аналізу, узагальнення та вироблення науково обґрунтованих підходів до їх вирішення.

Теоретичною передумовою стало також переосмислення ролі держави в економіці та соціальному житті, відхід від патерналістської моделі до субсидіарного розуміння державних функцій. Це створило теоретичний фундамент для обґрунтування можливості передачі частини державних функцій приватним виконавцям. Як слушно зазначає Т. В. Панченко, «згідно з доктриною субсидіарності, вищі суспільні одиниці мають право і повинні розв'язувати лише ті проблеми, на виконання яких нижчі структури не здатні… дія принципу субсидіарності може поширюватися й на органи влади, й на інститути громадянського суспільства, й на окремих індивідів» [96, с. 8].

Досвід зарубіжних країн демонструє різноманітні моделі організації приватних виконавців, що створює потребу в науковому обґрунтуванні оптимальної моделі для України. Нарешті, трансформація економічних відносин та зростання ролі приватної ініціативи в різних сферах суспільного життя актуалізують питання про межі та форми участі приватних виконавців у здійсненні публічних функцій.

Формування наукових підходів щодо інституту приватних виконавців в Україні було зумовлене комплексом об'єктивних чинників, які склалися в умовах трансформації правової системи пострадянського періоду. Головною передумовою стало системне загострення кризи органів державної виконавчої служби, що проявилося у їх інституційній та функціональній неспроможності забезпечити своєчасне, повне та ефективне виконання рішень у межах виконавчого провадження в умовах ринкової трансформації економіки. Водночас формування інституту приватних виконавців зумовлювалося усвідомленням об'єктивної обмеженості організаційних, кадрових і фінансових ресурсів держави, що не дозволяло гарантувати належну

реалізацію принципу обов'язковості судових рішень, закріпленого законодавством про виконавче провадження.

Розглядаючи інститут приватних виконавців в Україні необхідно звернути увагу на досвід зарубіжних країн. Найбільш концептуально значущим виявився вплив французької моделі судових виконавців (*huissiers de justice*), німецького інституту судових приставів (*Gerichtsvollzieher*), а також польської системи приватних виконавців (*komornik sądowy*). Адаптація зарубіжного досвіду полягала не лише у рецепції окремих організаційно-правових механізмів здійснення примусового виконання рішень, а й у засвоєнні нових доктринальних підходів до осмислення балансу публічно-правових і приватно-правових начал у сфері примусового виконання рішень [60]. Зокрема, у правовій доктрині було інтегровано концепцію приватної реалізації публічно-владних повноважень (*private enforcement of public law*), яка дала змогу теоретично легітимізувати залучення приватних виконавців до здійснення функцій примусового виконання судових рішень без втрати їх публічно-правового змісту та за умови збереження контролю й гарантій з боку держави. Водночас для забезпечення коректності подальшого дослідження актуалізувалася потреба впорядкування термінологічного підґрунтя, у зв'язку з чим формування понятійного апарату інституту приватних виконавців було розпочато з визначення ключових дефініцій та їх систематизації. У науковій літературі при цьому виокремлюються декілька самостійних концептуальних підходів до розуміння такого інституту, що зумовлює необхідність їх порівняльного аналізу.

Отже, у науковій доктрині питання термінологічного визначення та концептуального осмислення інституту приватних виконавців залишається недослідженим, дискусійним і не має усталеного тлумачення. Аналіз сучасних досліджень свідчить, що наукова полеміка розгортається насамперед навколо співвідношення публічно-правових і приватно-правових засад у діяльності приватних виконавців, а також щодо його місця в системі суб'єктів примусового виконання рішень.

Розглядаючи суб'єктів виконавчого провадження, зокрема приватного виконавця, Л. В. Крупнова зазначає, що «використовуючи термін «приватний», законодавець певним чином розділяє систему примусового виконання рішень на дві складові: державну, яка сприймається, як явище неефективне і корумповане та приватну, в межах якої за гроші можна вимагати результату. Наразі це питання є важливим, оскільки першочерговою задачею стоїть повноцінне утвердження комбінованої системи виконавчого провадження, яка дійсно має свої переваги, визнані у світі. Тому слід акцентувати увагу на цьому питанні, оскільки спори з приводу термінологічних категорій дозволяють розкрити сутність правового інституту і його функціональне призначення» [75, с. 116]. А. В. Іванцова наголошує на центральному місці приватного виконавця як суб'єкта примусового виконання рішень [61, с. 118].

Також, у працях українських науковців обґрунтовується позиція, відповідно до якої поява приватного виконавця не означає приватизації виконавчої влади, а розглядається як форма реалізації публічної функції в умовах делегування державних повноважень недержавним суб'єктам. Зокрема, Д. Ю. Іщенко, аналізуючи інструменти діяльності приватних виконавців у системі права України, фактично виходить за межі суто прикладного аналізу та порушує питання концептуального наповнення самого поняття «приватний виконавець» як особливого суб'єкта реалізації публічно-владних повноважень, що також потребує термінологічної систематизації [68].

Подальший розвиток цієї дискусії простежується в роботах, присвячених визначенню правового статусу учасників виконавчого провадження. Так, О. О. Русецька, здійснюючи порівняльний аналіз діяльності державних і приватних виконавців, звертає увагу на відмінності їх правового статусу, що зумовлює різні підходи до термінологічного визначення інституту приватних виконавців та його доктринального обґрунтування в межах законодавства про виконавче провадження. Авторка у своєму дослідженні

визначає наукові позиції та статистичні дані, які послідовно відображають домінування в доктрині підходу, відповідно до якого приватний виконавець розглядається як носій делегованих публічно-владних повноважень, діяльність якого здійснюється в умовах публічно-правового регулювання, але поза межами державної служби, що зумовлює необхідність його самостійного понятійного визначення [135, 137].

Водночас на формування вітчизняних підходів істотно вплинула зарубіжна доктрина, у межах якої активно розробляється концепція private enforcement of public law. Зокрема, у працях P. Caro de Sousa обґрунтовується ідея співіснування публічного та приватного правозастосування як взаємодоповнювальних механізмів, що дозволяє розглядати приватних виконавців не як альтернативу державним органам, а як інституційний елемент змішаної системи виконання судових рішень [5].

Таким чином, узагальнення наукових позицій дає підстави стверджувати, що термінологічна дискусія щодо інституту приватних виконавців має не лише лінгвістичний, а й концептуально-правовий характер. Вона відображає глибинні відмінності у підходах до розуміння природи примусового виконання судових рішень, меж делегування публічних функцій та балансу між публічним інтересом і приватною ініціативою, що зумовлює необхідність подальшого доктринального уточнення понятійного апарату цього інституту в дисертаційному дослідженні.

Відповідно до норм законодавства виконавчого провадження, примусове виконання рішень здійснюють державний та приватний виконавці. Досліджуючи правовий статус приватного виконавця, необхідно зазначити, що існують різні позиції науковців щодо цього. Як підкреслює Л. В. Крупнова, приватний виконавець поєднує особливий порядок професійного добору, власну організаційну надбудову та визначені територіальні межі діяльності, що підкреслює його унікальне місце у системі виконавчого провадження [75, с. 115–116].

В юридичній літературі науковці зазначають, що «на відміну від державних, діяльність приватних виконавців є більш оперативною, адже вони не обтяжені жодними формальними процедурами (наприклад, щодо окремих процесуальних питань: державний виконавець має узгоджувати свої дії з начальником відділу, якому він підпорядковується). Крім того, приватний виконавець мотивований виключно на успішне стягнення через те, що його гонорар має певний відсоток від сум, стягнутих за виконавчими документами» [43, с. 96].

Теоретичне розмежування виконання рішень у примусовому порядку, державним та приватним виконавцями, базується на аналізі їх сутнісних характеристик та функціональних особливостей. У науковій літературі виділяється декілька критеріїв такого розмежування.

Організаційний критерій передбачає різницю в суб'єктах, які здійснюють виконавчі дії щодо примусового виконання рішень. Державне виконання рішень здійснюється органами державної влади в рамках державного апарату, тоді як приватне виконання – недержавними суб'єктами на основі ліцензування та професійної атестації. Державні виконавці отримують заробітну плату з державного бюджету, приватні виконавці – винагороду від замовників послуг, що створює різні мотиваційні механізми.

Правовий критерій стосується статусу суб'єктів виконання та особливостей правового регулювання їх діяльності. Державні виконавці мають статус державних службовців, тоді як приватні виконавці виступають суб'єктами незалежної професійної діяльності. Це зумовлює відмінності в їх правовому статусі та встановлює різні вимоги до зайняття відповідної посади. Фактично приватний виконавець не є державним службовцем, а функціонує в іншому правовому режимі, що визначає специфіку його повноважень та організації діяльності.

Функціональний критерій полягає в обсязі повноважень та методах їх реалізації. Хоча і державні, і приватні виконавці здійснюють однакові за змістом функції, механізми їх реалізації можуть відрізнятися. Як зазначають

В. В. Корольова та І. В. Христюк, різниця між Державною виконавчою службою та приватними виконавцями полягає у вимогах для зайняття посади державного виконавця чи набуття статусу приватного виконавця, джерелах фінансування їхньої діяльності, а також у переліку рішень, які приватний виконавець не має права виконувати. При цьому приватний виконавець, на відміну від державного, не є державним службовцем, а виступає суб'єктом незалежної професійної діяльності, що за своєю природою наближає його до адвокатської або нотаріальної практики [73, с. 91–92].

Поглиблене вивчення теоретичних засад розмежування державного та приватного виконання дозволяє перейти до аналізу еволюції наукових підходів до цієї проблематики.

Розвиток наукових знань у галузі виконавчого провадження характеризується етапністю та циклічністю, що зумовлено необхідністю адаптації теоретичних моделей до реалій української правової системи та зарубіжного досвіду. Кожен етап відзначався специфічними методологічними підходами, пріоритетами та інструментами аналізу. Усвідомлення послідовності цих етапів є ключовим для системного осмислення сучасного стану доктрини та практики виконання рішень в Україні.

Перший етап формування інституту примусового виконання судових рішень в Україні, що охоплює 1990-ті – початок 2010-х років, характеризувався активним пошуком оптимальних організаційних та правових моделей у контексті становлення національної правової системи після здобуття незалежності. Основна увага науковців того періоду була зосереджена на порівняльно-правовому аналізі зарубіжних систем виконання судових рішень та оцінці ефективності традиційної державної моделі примусового виконання, яка демонструвала низьку результативність і значну формалізацію процедур. Важливим кроком стало прийняття Закону України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 року № 606-XIV [110], який уперше закріпив організаційні засади діяльності органів виконання рішень та визначив механізми забезпечення примусового виконання судових рішень і

рішень інших органів, встановивши правові рамки діяльності державних виконавців. Водночас, у наукових дослідженнях початку 2000-х років окрему увагу приділяли аналізу організаційних проблем державної системи виконання рішень, її функціональним обмеженням та потребі удосконалення механізмів примусового виконання. Так, С. В. Щербак у своїй дисертації 2002 року «Адміністративно-правове регулювання виконавчого провадження в Україні» комплексно дослідила адміністративно-правові засади функціонування інституту примусового виконання, систематизувавши принципи правового регулювання та виділивши основні виклики, пов’язані з нормативною невизначеністю та процедурними розбіжностями в діяльності виконавчих органів [156]. Поглиблене вивчення організаційно-правових засад діяльності державних виконавчих органів здійснив А. І. Перепелиця у дослідженні 2005 року, де обґрунтував роль та місце Державної виконавчої служби в механізмі примусового виконання, охарактеризував її компетенцію, внутрішню структуру [98]. Дисертація Р. В. Ігоніна 2007 року «Організаційно-правові засади діяльності суб’єктів виконавчого провадження» доповнила ці підходи, розкривши правову природу та повноваження різних учасників виконавчого провадження, що дозволило окреслити коло суб’єктів, залучених до примусового виконання [62]. О. З. Хотинська в 2006 році у праці «Обов’язковість судових рішень як конституційна засада судочинства України» наголосила на конституційному значенні обов’язковості рішень правових органів, що має критично важливе значення для розуміння ролі виконавчого провадження як механізму реалізації судових актів у правовому порядку [152]. Дослідження А. М. Авторгова (2008 р.) [30] та Л. В. Крупнової (2008 р.) [74] розвивали ці концептуальні підходи, зосереджуючись на адміністративно-правових характеристиках правового статусу державного виконавця та правовому становищі працівника державної виконавчої служби, що узагальнювало підходи до правового регулювання статусних питань у сфері виконання рішень. Таким чином, праці першого етапу не лише систематизували адміністративно-правові виміри традиційного

виконавчого провадження, але й створили методологічне підґрунтя для подальших реформ, зокрема тих, що були пов'язані із запровадженням і розвитком інституту приватних виконавців у наступне десятиліття.

Другий етап (2010–2016 роки) відзначався активним формуванням теоретичних та концептуальних підходів до запровадження інституту приватних виконавців. У цей період наукова увага зосереджувалася на правових передумовах інституалізації приватних виконавців. Так, Л. Ю. Сайко та В. В. Ляшенко розглядали основні правові аспекти впровадження нової інституції [137, с. 75-78]. Важливий внесок зробив Б. В. Малишев, який обґрунтував приватних виконавців як нову юридичну професію, спрямовану на підвищення ефективності системи виконання рішень [80]. О. В. Романенко досліджував проблеми примусового виконання судових рішень і підкреслював потребу структурних змін [132, с. 46-51].

Водночас у науковій науці цього періоду простежується і більш широкий підхід до осмислення природи виконавчого провадження, зокрема, С. В. Щербак, аналізуючи розвиток виконавчого провадження, зазначала, що еволюція наукових підходів до розуміння виконавчої діяльності призвела до визначення виконавчого процесу як окрему галузь права [158, с. 77-85; 164, с. 30-34]. В іншій науковій роботі авторка аналізує перспективи трансформації системи примусового виконання судових та інших рішень в Україні, зокрема еволюцію від традиційної публічно-правової моделі до змішаної, що включає інститут приватних виконавців. Вона окреслює історичні засади становлення виконавчого провадження в Україні, досліджує зарубіжний досвід моделей організації виконання, класифікує основні елементи моделі (форма організації професії, правовий статус виконавців, рівень правового регулювання, кваліфікація та матеріальне стимулювання), а також розглядає можливі наслідки впровадження інституту приватних виконавців для всіх учасників процесу [163, с. 77-81].

У межах дослідження виконавчого провадження окрему увагу приділяли й осмисленню його місця у системі цивільного процесу. Так, у

дисертаційному дослідженні С. О. Якимчука, обґрунтовано виконання судових рішень як завершальну стадію цивільного процесу та складову права на справедливий суд, із зосередженням на цивільно-правових і процесуальних аспектах ефективності їх виконання [168].

Інші праці науковців, хоча й були виконані в межах дослідження виконавчого провадження, однак взагалі не піднімали питання щодо приватних виконавців. Це, наприклад, такі роботи науковців, як дисертаційне дослідження на тему «Правосуб'єктність суду у виконавчому провадженні» О. Б. Верби-Сидор, яка у своїй праці дослідила правову природу правосуб'єктності суду та класифікацію його повноважень на стадії виконання рішень, що стало теоретичною основою для подальшого розмежування ролей суду і виконавців у системі виконання судових рішень [42]. В. М. Притуляк у дисертації «Повноваження суду при примусовому виконанні судових рішень у цивільних справах» систематизував повноваження суду щодо примусового виконання рішень у цивільному процесі, що має значення для розуміння меж судового контролю [107]. О. О. Чумак у роботі «Адміністративно-правові засади діяльності Державної виконавчої служби в Україні в умовах реформування органів виконавчої влади» проаналізував адміністративно-правові механізми діяльності ДВС в умовах реформ, окресливши нормативно-організаційне поле, в рамках якого далі науковці розвивали концептуальні ідеї щодо інституту приватних виконавців [155].

Третій етап (з 2016 року по теперішній час) присвячений ґрунтовному вивченню практичного функціонування інституту приватних виконавців. На цьому етапі законодавець приймає ряд законів, що змінюють систему примусового виконання, зокрема 5 жовтня 2016 року набрали чинності закони України від 02.06.2016 № 1404-VIII «Про виконавче провадження» і № 1403-VIII «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів». Як справедливо зазначає Н. В. Волкова, «наведеними законами було запроваджено низку нововведень, зокрема зміни

щодо суб'єктивного складу (запровадження інституту приватних виконавців), а також зміни процесуального характеру, зокрема щодо введення єдиного реєстру боржників за несплату аліментів, зміни строків подачі виконавчих документів до виконання тощо» [49, с. 768; 51, с. 136]. Отже, у цей період науковці зосереджують увагу як на доктринальних аспектах його правової природи, так і на аналізі ефективності та проблемних моментів функціонування інституту приватних виконавців. Так, Л. В. Крупнова досліджувала правовий статус приватних виконавців у системі виконавчого провадження [75, с. 114-119]. М. Є. Кисельов у своєму дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правове регулювання діяльності приватних виконавців» здійснив комплексний аналіз доктринальних підходів до визначення адміністративно-правової природи діяльності приватних виконавців, місця цього інституту в системі органів примусового виконання рішень та співвідношення публічно-правових і приватноправових елементів у його функціонуванні [68]. Також адміністративно-правові основи функціонування інституту приватних виконавців досліджували І. І. Зуєва [60, с. 77-82] та В. І. Дьордяй [56, с. 281-286]. С. В. Дяченко та Д. О. Завадко аналізували правовий статус приватних виконавців, проблеми та перспективи їх розвитку [57, с. 99-104]. Практичну діяльність інституту приватних виконавців досліджував К. В. Гусаров [53, с. 12-13], наголошуючи на основних тенденціях і проблемах роботи приватних виконавців. В. І. Бобрик [38, с. 56] та М. В. Марченко [81, с. 25] аналізували зарубіжний досвід організації виконавчої служби та можливості його адаптації до українських умов. Значний внесок внесли С. Я. Фурса та Є. І. Фурса [150, с. 168], які акцентували увагу на необхідності реформування виконавчого провадження та впровадження нових моделей виконання рішень. Роль приватних виконавців у системі захисту прав громадян висвітлювали Р. Л. Сопільник та М. В. Ковалів [143, с. 56-61]. С. В. Щербак досліджує процесуальну діяльність виконавців як самостійний предмет науки виконавчого процесу, акцентуючи увагу на її змісті, структурі та сучасних викликах розвитку. Авторка

обґрунтовує, що діяльність виконавця не може розглядатися виключно як технічне виконання судових рішень, а має складний процесуальний характер, який поєднує елементи владних повноважень, процедурної регламентації та правозастосування. Водночас вона звертає увагу на необхідність переосмислення традиційних підходів до визначення предмета виконавчого процесу, з урахуванням реформування системи виконання рішень, запровадження інституту приватних виконавців та розвитку електронних технологій [161, с. 42-45]. В іншій роботі дослідниця обґрунтовує необхідність визнання права на виконання виконавчого документа як фундаментального права, підкреслюючи, що ефективне виконання рішень є ключовою гарантією захисту прав стягувача та невід'ємним елементом принципу верховенства права. Та наголошує на необхідності гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами, розширеного розуміння змісту права на виконання (як комплексу ефективних процесуальних механізмів), а також подальшого вдосконалення виконавчого процесу в Україні, що в перспективі має привести до закріплення цього права як фундаментального на законодавчому рівні [162, с. 363-365].

Значну цінність становлять праці нового покоління дослідників, зокрема дисертація Д. Ю. Іщенка, присвячена інструментам діяльності приватних виконавців у правовій системі України. Автор зосереджується на характеристиці інструментів професійної діяльності приватних виконавців, аналізуючи їх нормативне закріплення, функціональне призначення та практичні аспекти застосування. У дослідженні здійснено спробу систематизації відповідних механізмів впливу – від заходів примусового характеру до процедурних форм взаємодії з іншими суб'єктами виконавчого провадження. Окрему увагу приділено співвідношенню дискреційних повноважень приватного виконавця та встановлених законом гарантій захисту прав сторін виконавчого провадження. Загалом робота має прикладний і водночас теоретичний характер, оскільки поєднує аналіз нормативної бази з оцінкою ефективності чинного регулювання, окреслюючи напрями його

вдосконалення в контексті розвитку інституту приватних виконавців в Україні [67]. У науковій праці В. С. Боєру «Приватний виконавець як суб'єкт виконавчих процесуальних правовідносин», здійснено комплексне дослідження правового статусу приватного виконавця у системі виконавчого провадження. Автором проаналізовано зміст та структурні елементи його правового статусу, окреслено характерні риси діяльності, запропоновано підходи до класифікації та визначено особливості реалізації повноважень під час примусового виконання судових рішень [39].

Аналіз розвитку наукових підходів демонструє поступове наближення українського законодавства до європейських стандартів у сфері примусового виконання рішень. Формування доктрини приватного виконання обумовлене кризою державної системи та переосмисленням ролі держави в сучасній економіці. Послідовність розвитку ідей – від критики державної моделі через теоретичне обґрунтування до практичного аналізу – свідчить про науковий консенсус щодо доцільності та ефективності інституту приватних виконавців як доповнення до державної системи, створюючи міцне теоретичне підґрунтя для подальших досліджень інституту.

Отже, узагальнення еволюції наукових підходів щодо інституту приватних виконавців у сфері виконавчого провадження дозволяє виділити три ключові етапи: пошуково-аналітичний етап (1990–2010-ті роки), який характеризувався систематичним аналізом зарубіжного досвіду та примусовим виконанням рішень саме державними виконавцями; теоретико-концептуальний етап (2010–2016 роки), присвячений розробці концептуальних і правових засад інституалізації приватних виконавців як нової юридичної професії та механізму підвищення ефективності системи примусового виконання; і практико-аналізуючий етап (з 2016 року по теперішній час), у межах якого здійснюється практична апробація інституту, оцінка ефективності функціонування, визначення проблемних аспектів та перспектив розвитку інституту приватного виконавця. Послідовність цих

етапів свідчить про науковий консенсус щодо необхідності та доцільності інституту приватних виконавців.

Розуміння теоретичної еволюції інституту приватних виконавців природним чином вводить до аналізу конкретних концептуальних моделей, на яких ґрунтуються різні системи організації виконавчої діяльності. Кожна з цих моделей репрезентує особливий баланс між публічними та приватними інтересами, різні підходи до розподілу компетенції та контролю над процесом виконання судових рішень. Розглянемо основні моделі, які наразі функціонують у сучасному міжнародному та вітчизняному правовому просторі.

Змішана модель поєднує елементи державного та приватного виконання, передбачаючи паралельне функціонування державних і приватних виконавців із розподілом між ними сфер компетенції або наданням сторонам права вибору. Така модель запроваджена в Україні, Польщі та низці інших держав. Її теоретичним підґрунтям є принцип субсидіарності, відповідно до якого держава делегує частину своїх функцій приватним виконавцям, зберігаючи контроль за їх реалізацією. Питання змішаної моделі детально досліджував К. Л. Попов, який проаналізував її особливості, проблемні аспекти та можливі шляхи їх вирішення [104, с. 243-247].

Публічно-правова модель базується на принципі централізованого виконання судових рішень, за якою всі функції виконання покладені на державні органи та службовців. У цій моделі органи державної виконавчої служби мають виключне право здійснювати примусове виконання судових рішень, діють за чітко визначеними законом процедурами та під контролем судової влади.

Теоретичною основою публічно-правової моделі є ідея, що виконання судових рішень є публічною функцією, яку може виконувати лише держава для забезпечення верховенства права і гарантії прав громадян. Як зазначає С. О. Якимчук, «запровадження інституту приватних виконавців сприяло переходу України від публічно-правової моделі примусового виконання до

змішаної моделі, яка поєднала елементи публічно-правової та приватноправової моделей, тобто під час збереження всіх повноважень органів державної виконавчої служби виконувати судові рішення отримали право й приватні виконавці» [167, с. 194]. Ця модель характеризується централізацією, уніфікованістю процедур та підзвітністю виконавчих органів державі. У наукових дискусіях підкреслюється, що публічно-правова модель забезпечує вищий рівень контролю, втім часто критикується за низьку гнучкість і недостатню ефективність через бюрократичні бар'єри.

На відміну від публічно-правової, приватноправова модель передбачає здійснення примусового виконання рішень недержавними суб'єктами – приватними виконавцями, які діють на професійній та підприємницькій основі. Держава у цьому разі зберігає лише контрольні повноваження, тоді як безпосереднє виконання здійснюється приватними виконавцями. Такий підхід забезпечує більшу оперативність і гнучкість процесу, проте потребує ефективного державного нагляду для запобігання зловживанням і комерціалізації примусового виконання рішень.

Аналіз змішаної, публічно-правової та приватноправової моделей розкриває принципові відмінності у організації виконавчої діяльності, втім залишає відкритим питання про правову природу статусу суб'єктів, які здійснюють примусове виконання рішень. Обираючи між централізацією та децентралізацією, між державною монополією та приватноправовою альтернативою, законодавець насправді вирішує більш фундаментальну проблему: як слід розуміти правовий статус приватного виконавця та яким функціям він повинен відповідати. Ця проблема, хоча здається переважно теоретичною, має глибокі практичні наслідки для визначення обсягу повноважень, характеру відповідальності та правового режиму діяльності приватного виконавця.

Одним із найбільш дискусійних питань у сучасній українській доктрині інституту приватних виконавців є визначення правової природи статусу приватного виконавця. Ця проблема має не лише теоретичне, але й практичне

значення, оскільки від її вирішення залежить правовий режим діяльності приватного виконавця, обсяг його повноважень, характер відповідальності тощо. У науковій спільноті сформувалися принципово різні позиції щодо того, як слід кваліфікувати правовий статус та функції приватного виконавця. Перша позиція, представлена частиною дослідників, розглядає приватного виконавця як службову особу, яка здійснює делеговані державою функції. Прихильники цієї позиції, зокрема К. В. Гусаров, обґрунтовує свою точку зору тим, що приватний виконавець здійснює публічні функції, наділений владними повноваженнями, має право застосовувати заходи державного примусу [53, с. 12]. Відповідно до цього підходу приватний виконавець за своєю правовою природою не відрізняється від державного виконавця, різниця полягає лише в організаційно-правовій формі його діяльності.

Друга позиція науковців кваліфікує приватного виконавця як недержавну особу, яка здійснює професійну діяльність у сфері надання правових послуг. Представники цієї позиції, зокрема С. Я. Фурса та Є. І. Фурса, підкреслюють, що приватний виконавець не є органом державної влади, не має статусу державного службовця, здійснює свою діяльність на підставі ліцензії та договору з клієнтом. За цим підходом владні повноваження приватного виконавця мають похідний характер і реалізуються в рамках правового статусу професійного надавача юридичних послуг [151, с. 350].

Відповідно до третьої позиції науковців, які намагаються знайти компроміс між двома попередніми підходами, кваліфікують приватного виконавця як особу, яка здійснює публічні функції на приватноправовій основі. Прихильники цієї позиції, зокрема М. В. Міхєєва [88, с. 16], І. А. Бутирська [40, с. 89-94], вважають, що правовий статус приватного виконавця має змішаний публічно-приватний характер: публічний за змістом повноважень і приватний за організаційно-правовою формою їх здійснення.

Множинність наукових напрямів та інтенсивність досліджень свідчать про те, що інститут приватних виконавців залишається у центрі уваги української правничої науки. Проте виокремлення основних напрямів

досліджень не означає, що теорія цього інституту є вже остаточно сформованою та не потребує подальшого розвитку. Більше того, розмаїття наукових позицій та підходів виявляє існування глибоких розбіжностей у розумінні його функціонування, ефективності та перспектив розвитку. Ці розбіжності найяскравіше проявляються у критичних оцінках інституту приватних виконавців, які будуть розглянуті більш детально у наступних розділах дисертації.

Проведений аналіз наукових підходів до інституту приватних виконавців в Україні дозволяє виявити необхідність збалансованого підходу до регулювання діяльності приватних виконавців. Аналіз наукових джерел засвідчує, що ефективність інституту приватних виконавців залежить від оптимального співвідношення незалежності приватних виконавців з ефективними механізмами контролю та нагляду за їх діяльністю. Також огляд наукових підходів щодо інституту приватних виконавців в Україні засвідчує еволюцію від теоретичного обґрунтування доцільності запровадження цього інституту до комплексного дослідження практичних аспектів його функціонування. Аналіз еволюції наукових підходів простежується у тісній кореляції із суспільно-економічними трансформаціями, які відбувалися в державі протягом останніх десятиліть. Зміна економічної парадигми з планової на ринкову економіку кардинально вплинула на концептуальне розуміння ролі та місця приватних виконавців у сфері примусового виконання рішень. Особливо чітко еволюція наукових підходів простежується у контексті європейської інтеграції України. Дослідження С. В. Щербак демонструє, що прагнення до гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами сприяло формуванню нових теоретичних концепцій приватного виконання, орієнтованих на забезпечення балансу між державними та приватними інтересами [157, с. 186].

Економічна криза 2008–2009 років та подальші фінансові потрясіння актуалізували питання ефективності державної системи примусового виконання. Саме в цей період поступово зростала аргументація на користь

запровадження альтернативних механізмів виконання, здатних забезпечити більшу результативність при меншому навантаженні на державний бюджет.

Події 2013–2014 років та подальша реформа системи правосуддя стали каталізатором для кардинальної зміни наукових підходів. Реформа виконавчого провадження 2016 року, запроваджена Верховною Радою України 2 червня, ознаменувала перехід від державної до змішаної моделі виконання з появою інституту приватних виконавців. Дослідники, зокрема С. Я. Фурса та інші провідні фахівці у сфері виконавчого провадження, почали розглядати інститут приватних виконавців не просто як допоміжний інструмент, а як невід'ємний елемент сучасної правової системи України, здатний забезпечити реальність судового захисту прав та інтересів громадян [151, с. 348-350]. Як зазначає С. О. Якимчук, «запровадження інституту приватних виконавців сприяло переходу України від публічно-правової моделі примусового виконання до змішаної моделі, яка поєднала елементи публічно-правової та приватноправової моделей, тобто під час збереження всіх повноважень органів державної виконавчої служби виконувати судові рішення отримали право й приватні виконавці» [167, с. 194].

Таким чином, сформована наукова база щодо інституту приватних виконавців в Україні створює надійне теоретичне підґрунтя для подальшого розвитку цього інституту та його адаптації до сучасних викликів правозастосовної практики.

1.2. Поняття та правова природа інституту приватних виконавців

Правова природа займає центральне місце у теоретико-правовому дослідженні складних правових явищ. На відміну від просто опису формальних ознак, правова природа розглядається як глибока сутнісна характеристика правового явища, яка розкриває його якісні ознаки, функціональне призначення та місце у системі права.

Важливо розмежувати правову природу від суміжних категорій, таких як правовий статус, правовий режим, правова структура. Отже, правовий

статус являє собою конкретний обсяг прав та обов'язків суб'єктів. Правовий режим становить способи та методи правового регулювання певних суспільних відносин. Правова структура визначає внутрішню організацію явища та його елементи. Натомість правова природа стосується сутності та базових, невід'ємних ознак явища.

Визначення поняття терміна «правова природа» полягає у тому, що воно дозволяє розглядати досліджуване явище не лише у формально-юридичному, але й у контексті його реальної функціональної ролі. Це особливо важливо для дослідження складних, гібридних інститутів, які поєднують елементи різних галузей права та мають двоїсту природу [77, с. 33-34].

При аналізі інституту приватних виконавців необхідно чітко відмежувати його від близьких, але не тотожних понять. Поняття «інститут» у теорії права – «сукупність відносно відособлених правових норм у рамках певної галузі (галузей) права, що регулюють певну групу (вид) взаємозалежних суспільних відносин» [142, с. 304].

Щодо визначення поняття інституту приватних виконавців, то необхідно зазначити, що в юридичній літературі науковці не надають визначення такому інституту, як правило такий інститут розглядається як невід'ємна складова частина загальної системи примусового виконання судових рішень та рішень інших органів. Зокрема, науковці звертають увагу на характерні ознаки діяльності приватних виконавців, що їх вирізняють у загальній структурі виконавчого провадження [73, с. 91-99]. Незважаючи на те, що в сучасній науковій літературі не зустрічається пряме лаконічне визначення терміну «інститут приватних виконавців», існуючі праці науковців містять в собі компоненти, які в сукупності дозволяють виокремити його зміст і сутність.

По-перше, інститут приватних виконавців формується через законодавче регулювання як самостійна правова конструкція у сфері виконавчого провадження: приватний виконавець – це громадянин України, який здійснює примусове виконання рішень на підставі закону та як суб'єкт

незалежної професійної діяльності [120]. По-друге, науковці звертають увагу на функціональну спрямованість інституту, який створюється для підвищення результативності виконання судових рішень, розвантаження державних служб та ефективного захисту прав і законних інтересів суб'єктів виконавчого провадження, включаючи суб'єктів господарювання [82, с. 97-101]. По-третє, дослідники підкреслюють організаційно-процесуальну модель інституту, що проявляється у встановлених законом умовах доступу до професійної діяльності, характері повноважень, гарантіях незалежності та особливостях виконання виконавчих дій приватним виконавцем [56, с. 281-286].

Таким чином, наукові положення, що характеризують інститут приватних виконавців, дозволяють окреслити його як систему правових норм і організаційних механізмів, спрямованих на реалізацію делегованих державою функцій з примусового виконання рішень шляхом залучення суб'єктів незалежної професійної діяльності, що має власний юридичний статус, процесуальні повноваження та організаційні гарантії діяльності.

Поняття «механізм» необхідно розглядати як динамічну функціональну сукупність способів, засобів та процедур, спрямованих на досягнення певної мети. Механізм приватного виконання – це способи та засоби, через які приватні виконавці практично реалізують функцію примусового виконання. На відміну від інституту як правової форми, механізм – це процесуальна реальність.

Поняття «система» передбачає впорядковану, організовану сукупність взаємопов'язаних елементів, що функціонують як єдине ціле. Система приватного виконання включає нормативну основу, органи управління та контролю (Мін'юст, Раду приватних виконавців), комунікаційні канали та інформаційні системи. В юридичній літературі надається визначення системи виконавчого провадження, а саме «…це весь комплекс структурованої в нормативних актах (законах, підзаконних актах) інформації, практики його застосування та думок, гіпотез, концепцій вчених тощо, що викладені в дисертаціях, монографіях, підручниках, навчальних посібниках, статтях на

паперових або електронних носіях, що безпосередньо стосується організації та діяльності органів державної виконавчої служби, зокрема, державних виконавців та приватних виконавців, виконавчих правовідносин, їх суб'єктів тощо, а також пов'язані з виконанням рішень, але віднесені до інших галузей правової науки. Так, важливим є досвід врегулювання спірних питань, що виникли у виконавчому провадженні, але вирішувалися судами» [149].

Дослідження природи інституту приватних виконавців логічно підводить до необхідності визначити його місце у системі права. З'ясування системно-галузевої характеристики інституту приватних виконавців дає змогу точніше окреслити його правову природу та зв'язки з іншими інститутами [55, с. 29-35].

Інститут приватних виконавців в Україні доцільно розглядати як самостійний структурний елемент системи права України, що сформований сукупністю взаємопов'язаних правових норм, які регламентують порядок організації та здійснення незалежної професійної діяльності з примусового виконання рішень. Зазначений інститут охоплює нормативно визначені засади набуття статусу приватного виконавця, вимоги до професійної компетентності, межі юрисдикції та обсяг повноважень, систему гарантій незалежності, а також підстави й види юридичної відповідальності під час здійснення виконавчих дій.

У доктринальному вимірі інститут приватних виконавців характеризується не лише як сукупність регулятивних приписів, а й як комплекс правовідносин публічно-приватного характеру, що виникають у процесі реалізації делегованої державою функції примусового виконання судових рішень і рішень інших органів. Його зміст полягає у поєднанні елементів державного контролю та професійної автономії виконавця, що функціонує в межах змішаної моделі системи виконання рішень та спрямований на забезпечення реальності й своєчасності поновлення порушених прав.

Визначивши понятійну базу та місце зазначеного інституту, необхідно перейти до аналізу його внутрішньої структури. Розуміння того, з яких елементів складається цей інститут та як вони взаємопов'язані, дозволить отримати глибше розуміння його природи.

Нормативно-правове забезпечення інституту приватних виконавців в Україні ґрунтується на системі взаємопов'язаних норм, що регулюють порядок організації та здійснення професійної діяльності, визначають права, обов'язки та процесуальні повноваження приватних виконавців, а також встановлюють механізми контролю та юридичної відповідальності. Багаторівнева структура цієї системи передбачає конституційні гарантії права на судовий захист та обов'язок держави забезпечити виконання судових рішень (ст. 55, ст. 124 Конституції України), законодавство про виконавче провадження, зокрема Закон України «Про виконавче провадження» та Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», що визначає правовий статус приватного виконавця, межі його повноважень та підстави відповідальності, а також положення норм процесуальних кодексів, зокрема ГПК України, ЦПК України, КАС України та ін.

Таке нормативне забезпечення дозволяє поєднати елементи державного контролю та професійної автономії приватного виконавця, формуючи комплекс правовідносин публічно-приватного характеру. Водночас воно забезпечує ефективність примусового виконання рішень, системність правового регулювання та баланс інтересів держави, суб'єктів виконавчого провадження і громадян, визначаючи інститут приватних виконавців як самостійний структурний елемент змішаної системи виконавчого провадження.

Важливим елементом емпіричної основи є правові позиції Верховного Суду, які формують сталу практику застосування законодавства у сфері виконавчого провадження та мають суттєве значення для однакового тлумачення норм права. Постанови Верховного Суду виступають джерелом

орієнтиру для правозастосування, зокрема щодо меж повноважень виконавців, стандартів доказування, оцінки дій державних та приватних виконавців, а також процедурних гарантій учасників виконавчого провадження.

Показовим прикладом є постанова Верховного Суду від 10 вересня 2021 року у справі № 520/4702/2020, у якій суд підкреслив важливість дотримання виконавцем принципу законності та недопустимість виходу за межі наданих повноважень [106]. Правові висновки у цій та подібних справах відіграють значну роль у формуванні практики, слугують орієнтиром для судів нижчих інстанцій і сприяють уніфікації підходів у сфері виконання судових рішень.

Структурний аналіз показує, що нормативна база, яка регулює інститут приватних виконавців, є комплексною та багаторівневою, спираючись на конституційні принципи, спеціальне законодавство та норми різних галузей права. Система процедур та гарантій утворює функціональну оболонку, що забезпечує практичну реалізацію, захист прав учасників виконавчого провадження та досягнення мети примусового виконання рішень. На цьому структурному підґрунті виростають глибші характеристики правової природи інституту – його приватноправові та публічно-правові аспекти.

Для розуміння справжньої сутності необхідно перейти до аналізу його найглибших характеристик – подвійної природи, яка визначає його унікальність. Комерційна та договірна природа, з одного боку, та публічна функція, з іншого, складають те протиріччя, яке розкриває суть явища.

Приватноправові домінанти проявляються у кількох аспектах. По-перше, діяльність приватного виконавця ґрунтується на засадах приватного права: він діє як особа незалежної професії, самостійно організовує роботу, несе фінансові ризики та отримує дохід від здійснення виконання, що відрізняє його від державного виконавця. Як зазначає В. М. Чепурний, «запровадження інституту приватних виконавців спрямовується передусім на забезпечення ефективності механізму здійснення та захисту прав і свобод людини» [154, с. 40].

Комерційна природа означає, що приватний виконавець функціонує як суб'єкт господарської діяльності. На відміну від державного виконавця, котрий отримує стабільну заробітну плату, приватний залежить від кількості справ та результативності роботи. Його дохід складається з основної винагороди (відсоток від суми виконання) та додаткової (при окремих домовленостях зі стягувачем). Така система створює сильний економічний стимул для підвищення якості та оперативності роботи.

Однак комерційна природа несе ризики. Приватний виконавець може фокусуватися на складніших, прибутковіших справах та уникати простіших. Це може призвести до дискримінації стягувачів та зловживань для збільшення винагороди приватного виконавця. Тому держава повинна підсилити контроль та встановити жорсткі стандарти роботи для приватних виконавців [65, с. 1-12].

По-друге, відносини між приватним виконавцем і стягувачем мають договірний характер, оскільки останній вільно обирає та може змінювати виконавця, що відображає диспозитивність приватного права.

На відміну від державного виконання, де стягувач не має вибору, у випадку приватного виконання стягувач має право обирати між державним та приватним виконавцем, а також конкретного приватного виконавця. Цей вибір оформляється договором про надання послуг, де встановлюються умови, розмір винагороди, строки виконання.

По-третє, фінансування діяльності приватного виконавця здійснюється за рахунок основної та додаткової винагороди, передбаченої законом, що підтверджує приватноправову природу відносин.

Самофінансування – принципово інша модель від державних виконавців. Державні виконавці фінансуються з бюджету та отримують стабільну заробітну плату. Приватні виконавці, як вже зазначалося, фінансуються за рахунок винагороди як відсоток від суми виконання. Приватний виконавець живе за рахунок своєї роботи, не за рахунок бюджету.

На основі аналізу можна констатувати, що інститут приватних виконавців являє собою нормативно-структуровану систему з явно вираженою приватноправовою природою в аспекті організації та фінансування. Це комплексне утворення складається з норм, процедур, гарантій та механізмів забезпечення законності. Інститут займає особливе місце як альтернативна форма реалізації виконавчої функції, що спирається на приватну ініціативу та комерційний стимул.

Однак приватноправова природа індивідуальних відносин, комерційний характер та система самофінансування не вичерпують повної сутності інституту. Приватноправові характеристики стосуються лише форми організації, методу фінансування та взаємодії з клієнтами. Вони не торкаються сутності функції та не розкривають найглибше протиріччя – між приватноправовим методом та публічною функцією примусового виконання.

Примусове виконання рішень є публічною функцією держави, що випливає з її монополії на легітимне застосування примусу. Як зазначив Конституційний Суд України, «обов'язкове виконання судового рішення є необхідною умовою реалізації конституційного права кожного на судовий захист, тому держава не може ухилятися від виконання свого позитивного обов'язку» [127]. Це підтверджує суть публічної природи. Примусове виконання – це не просто відновлення порушеного права, це забезпечення ефективності судочинства шляхом виконання рішень у примусовому порядку. Якщо судові рішення не виконуються, судова система втрачає сенс, право на судовий захист стає формальним. Виконання судових рішень – публічна справа суспільства та держави.

Монополія держави на легітимне застосування примусу необхідна для запобігання хаосу. Якби кожна приватна особа могла застосовувати примус, це призвело б до беззаконня. Тому держава, що має право застосовувати примус, зобов'язана забезпечити виконання рішень [90, с. 219].

У свою чергу, приватний виконавець наділяється владними повноваженнями, має право застосовувати заходи примусового виконання,

обмежувати права та свободи боржників. Як зазначає Верховний Суд, «після надходження рішення на виконання приватний виконавець діє як публічна посадова особа, реалізуючи надані законом владні повноваження. Таким чином, приватний виконавець виступає як суб'єкт владних повноважень» (Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2021 року у справі № 520/4702/2020) [106].

Владні повноваження включають право вимагати інформацію про майно боржника, описувати й арештовувати майно, реалізовувати його через торги, припиняти послуги за борги тощо. Ці повноваження істотно виходять за межі звичайних приватноправових можливостей. Звичайна приватна особа не може забирати чужу власність чи вимагати інформацію від третіх осіб. Це можуть лише державні органи або особи, яким держава делегувала повноваження.

Легітимність владних повноважень походить від державної влади. Приватний виконавець наділяється ними виключно на підставі закону через механізм видачі свідоцтва Міністерством юстиції після перевірки відповідності вимогам. Легітимність проходить через державу – лише тому, що держава надала ці повноваження в межах закону [117].

Ці повноваження мають публічно-правовий характер і реалізуються у публічних інтересах – забезпечення виконання рішень та захист правопорядку. Крім того, діяльність приватного виконавця підлягає жорсткому державному регулюванню та контролю.

Державний контроль здійснюється на кількох рівнях. На першому рівні – Міністерством юстиції через інспекції та перевірки дотримання законодавства, контролю за правами боржників та стягувачів, розрахунку збору. На другому – судами, що розглядають скарги на дії виконавців. На третьому – Радою приватних виконавців та Дисциплінарною комісією, які розглядають скарги й застосовують санкції.

Контроль означає, що держава не просто делегує повноваження та відходить, а продовжує здійснювати нагляд. Контроль спрямований на захист

прав учасників від зловживань, запобігання використанню повноважень у приватних цілях, забезпечення законності та справедливості.

Реалізація публічних інтересів проявляється на кількох рівнях. На першому – примусове виконання необхідне для верховенства права та закону. Верховенство права означає рівномірне застосування закону й неухильне виконання рішень. На другому – захист прав потерпілих осіб від порушень боржниками. На третьому – підтримання довіри до правової системи. На четвертому – забезпечення правопорядку та запобігання беззаконню [55, с. 29-34].

На основі аналізу можна констатувати, що інститут приватних виконавців несе явно виражену публічну функцію, спрямовану на реалізацію публічних інтересів. Приватний виконавець, незважаючи на приватноправову природу організації, наділяється владними повноваженнями, здійснює функцію примусового виконання, традиційно державну, реалізуючи публічні інтереси верховенства права. Його діяльність підлягає жорсткому державному контролю, що свідчить про публічно-правову природу функцій.

Отже, з аналізу вищенаведеного вбачається, що приватний виконавець діє з комерційною метою, здійснює публічну функцію держави. У такому випадку постає питання: як поєднати приватні інтереси з публічною функцією? Цей парадокс вирішується через концепцію гібридної природи інституту – природи, що поєднує приватне та публічне в єдину систему.

Розумінню природи інституту приватних виконавців сприяє синтез розглянутих публічно-правових та приватноправових аспектів. Виявлення цього синтезу дозволяє уточнити межі та специфіку гібридної природи та показує, як держава вирішила завдання поєднання приватної ініціативи з публічною функцією.

Поглиблене дослідження інституту приватних виконавців передбачає врахування його складної природи, що об’єднує елементи приватноправового та публічно-правового регулювання, а також ринкових механізмів і державного контролю. Р. М. Дудник підкреслює, що розвиток правової

системи супроводжується поступовим розмиванням меж між публічними та приватними інтересами, що зумовлює необхідність переосмислення їх взаємодії [55, с. 29]. Така інтеграція різнорідних правових начал у межах одного інституту відображає сучасну тенденцію до гармонізації державного регулювання та приватної ініціативи.

Теорії приватизації публічних функцій створюють теоретичну основу для розуміння природи інституту приватних виконавців. Приватизація означає передачу окремих державних повноважень приватним особам чи організаціям. Вона може бути повною або частковою – у формі публічно-приватного партнерства. О. А. Святогор зазначав, що «одним з основних напрямів реформування є «роздержавлення» та «приватизація» системи виконання судових рішень шляхом запровадження інституту приватних виконавців, адже за особистої зацікавленості приватні виконавці досягнуть більших успіхів» [139, с. 76]. Саме результатом такого підходу стало створення інституту як форми часткової приватизації публічної функції.

Теорія виникла з переосмислення ролі держави. Держава розглядається не як єдиний виконавець усіх функцій, а як суб’єкт, що встановлює цілі, але може залучати приватний сектор. Аргументи на користь приватизації включають підвищення ефективності через конкуренцію та ринкові стимули, зменшення навантаження на бюджет, розширення можливостей користувачів. Однак приватизація несе ризики: приватні виконавці можуть фокусуватися на комерційних інтересах, допускати дискримінацію, зловживати повноваженнями тощо. Ці ризики контролюються через державне регулювання, встановлення стандартів якості, перевірки та санкції, про що вже йшлося вище.

Як слушно зазначають Л. О. Самілик та В. В. Розмаїта, «можна сміливо стверджувати, що запровадження інституту приватних виконавців є великим кроком уперед у системі реформування державного управління, що представлений значним рядом переваг» [138, с. 76]. Це підкреслює загальну тенденцію до оптимізації механізмів примусового виконання та підвищення

їхньої результативності шляхом поєднання державних і приватних інструментів.

Концепція «private enforcement of public law» становить теоретичну основу для розуміння інституту приватних виконавців у ширшому контексті. Ефективність публічно-правового регулювання може бути підвищена залученням приватних осіб до механізму примусового забезпечення. В. Л. Яроцький визначає приватний примус як «індивідуальний, адресний правомірний вплив учасника цивільних відносин на іншу особу, спрямований на припинення порушення права» [170, с. 231]. Такий підхід відображає тенденцію до делегування державних примусових функцій приватним суб’єктам.

Баланс незалежності та контролю становить суть подвійного статусу приватного виконавця. З одного боку, він повинен бути незалежним, щоб реалізувалися переваги приватизації – гнучкість, адаптивність, комерційна мотивація. З іншого, достатньо контрольованим, щоб запобігти зловживанням, захистити права стягувачів та боржників та забезпечити справедливість.

Отже, правова природа інституту приватних виконавців характеризується гібридним поєднанням приватноправових та публічно-правових засад: приватний виконавець діє як суб’єкт незалежної професійної діяльності з комерційними мотивами, одночасно здійснюючи публічну функцію держави – примусове виконання рішень у публічних інтересах. Ця подвійна природа реалізується через законодавчо встановлені механізми повноважень, процедури контролю та гарантії незалежності, що забезпечують верховенство права та ефективність виконавчого провадження. Інститут приватних виконавців функціонує як самостійна правова конструкція, інтегруючи державний контроль із приватною ініціативою для досягнення балансу між ефективністю та захистом прав учасників виконавчого провадження.

Підсумовуючи, можна сформулювати поняття інституту приватних виконавців як самостійного правового інституту у системі права України, який становить сукупність правових норм, що регулюють організаційні, функціональні та професійні засади діяльності приватних виконавців як суб'єктів примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб), визначають їх правовий статус, компетенцію, порядок набуття професійних повноважень, механізми здійснення примусового виконання, а також гарантії незалежності та відповідальності у забезпеченні реалізації прав і законних інтересів сторін виконавчого провадження.

1.3. Моделі примусового виконання рішень: порівняльно-правовий аналіз міжнародного досвіду та практики України

Компаративний аналіз існуючих підходів до організації примусового виконання дозволяє виокремити три основні типи систем, які функціонують у сучасному міжнародному правовому просторі: державну, приватну та змішану моделі.

Державна модель характеризується тим, що виконання судових рішень здійснюється виключно державними службовцями, які перебувають у повному підпорядкуванні органів державної влади та фінансуються з державного бюджету. Серед 27 країн Європейського Союзу (ЄС) державна система функціонує у восьми державах: Австрії, Данії, Італії, Мальті, Німеччині, Фінляндії, Хорватії та Швеції [31].

Основними перевагами державної моделі є: гарантована незалежність виконавців від комерційних інтересів, стабільне бюджетне фінансування, єдині стандарти діяльності на всій території держави. Недоліками є: відсутність прямої економічної мотивації до ефективної роботи, бюрократизація процедур, повільність адаптації до змін.

Приватна модель характеризується тим, що виконавець є приватною особою, яка самостійно організовує свою роботу та несе повну майнову відповідальність за результати діяльності. У Європейському Союзі приватна

система функціонує у дев'яти країнах: Бельгії, Греції, Естонії, Латвії, Литві, Люксембурзі, Словаччині, Угорщині та Франції. Виконавці працюють за свідоцтвом або ліцензією, виданими державою, та здійснюють діяльність на комерційній основі. Їх дохід формується за рахунок винагороди за успішно виконані рішення, що створює економічні стимули для ефективної роботи [6]. Основними перевагами є: висока мотивація до результативної роботи, гнучкість адаптації до змін, зменшення навантаження на державний бюджет.

Змішана модель поєднує елементи державної та приватної моделей і характеризується одночасним функціонуванням державних та приватних виконавців. Вона функціонує у десяти країнах Європейського Союзу: Болгарії, Ірландії, Іспанії, Кіпрі, Нідерландах, Польщі, Португалії, Румунії, Словенії та Чехії.

Ключовою особливістю є розподіл компетенції між державними та приватними виконавцями за різними критеріями: типом справ, способом виконання або за вибором стягувача. Основними критеріями розмежування таких компетенцій є: правовий статус виконавців (державні службовці або приватні особи), характер підпорядкування (ієрархічне або професійне самоврядування), джерела фінансування (бюджетне або самофінансування), механізми контролю та відповідальності (адміністративні або професійні та цивільно-правові). Додатковими критеріями є територіальний принцип організації, обсяг повноважень виконавців, характер взаємодії з судовою системою та механізми забезпечення професійної кваліфікації. Розуміння цих критеріїв є принципово важливим для аналізу конкретних національних моделей та визначення напрямів їх удосконалення [167, с. 188].

Аналіз розглянутих вище типологічних характеристик міжнародних систем примусового виконання створює підґрунтя для детального дослідження конкретних національних моделей, які найбільш повно відображають особливості кожного з трьох основних типів організації виконавчого провадження. Континентально-європейські моделі заслуговують на особливу увагу через їх глибокі історичні корені, розвинені правові

традиції та вплив на формування сучасних підходів до організації примусового виконання у світі. Дослідження французької, німецької та польської систем дозволяє не лише зрозуміти особливості функціонування кожної з моделей, але й визначити потенціал їх адаптації в українських умовах з урахуванням історичних, правових та соціально-економічних чинників.

Французька система організації примусового виконання судових рішень, побудована на інституті приватних судових виконавців (huissiers de justice), є однією з найстаріших та найбільш досконалих у європейському правовому просторі. Цю модель обґрунтовано вважають класичним зразком приватноправової організації публічних функцій, оскільки вона демонструє унікальне поєднання комерційної мотивації виконавців з високим рівнем державного контролю та професійних стандартів. Правовий статус huissiers de justice визначається як «officier public ministériel» (офіцер публічного правосуддя), що підкреслює їх подвійну природу: вони є приватними особами, які здійснюють підприємницьку діяльність, але одночасно наділені державно-владними повноваженнями для виконання публічних функцій [125].

Статус і повноваження huissiers de justice характеризуються винятковою широтою та різноманітністю функцій, які виходять далеко за межі простого примусового виконання судових рішень. Основним Законом від 31 грудня 1971 року № 71-1130 за huissiers de justice закріплено монопольне право на здійснення більшості виконавчих дій, включаючи примусове вручення судових повісток та інших процесуальних документів, арешт рухомого та нерухомого майна боржників, проведення опису майна, організацію публічних торгів для реалізації арештованого майна [20]. Винятком є лише стягнення із заробітної плати, що здійснюється спеціальними державними службовцями Міністерства економіки та фінансів. Поза межами примусового виконання huissiers de justice наділені правом засвідчення певних юридичних фактів (констатаційні протоколи), що надає їм статус, близький до нотаріального, та забезпечує додаткові джерела доходу [66, с. 8].

Система кваліфікації та контролю у Франції побудована на принципах високих професійних вимог та багаторівневої перевірки компетентності кандидатів. Для отримання права на діяльність як huissiers de justice особа повинна мати вищу юридичну освіту (ступінь магістра права), пройти обов'язкове дворічне стажування під керівництвом досвідченого колеги та успішно скласти державний кваліфікаційний іспит, який організовується спільно Міністерством юстиції та Національною палатою судових виконавців [20]. Крім того, кандидат повинен довести свою фінансову спроможність організувати виконавчий офіс, включаючи наявність необхідного страхового покриття професійної відповідальності. Після призначення міністром юстиції huissiers de justice зобов'язані регулярно проходити курси підвищення кваліфікації, організовані професійними палатами, що забезпечує постійне оновлення їх знань відповідно до змін у законодавстві та практиці правозастосування.

Національна палата виконавців (Chambre nationale des huissiers de justice) відіграє центральну роль у системі професійного саморегулювання та контролю за діяльністю huissiers de justice [24]. Створена на підставі Закону від 1971 року, Палата об'єднує всіх huissiers de justice країни через регіональні палати та здійснює комплексні функції професійного управління. До її повноважень належить встановлення тарифів на послуги виконавців (у межах, визначених законодавством), розробка та затвердження кодексу професійної етики, організація системи професійної підготовки та підвищення кваліфікації, ведення реєстру виконавців та контроль за дотриманням ними професійних стандартів. Особлива увага приділяється фінансовому контролю. Палата аналізує річні звіти про доходи та витрати кожного виконавця, перевіряє дотримання встановлених тарифів та правил ведення бухгалтерської звітності. У випадку виявлення порушень Палата має право застосовувати дисциплінарні санкції від попередження до тимчасового або постійного відсторонення від професії.

Показники ефективності французької моделі свідчать про її високу результативність порівняно з іншими європейськими системами. За даними офіційної статистики, рівень виконання судових рішень через huissiers de justice значно зростає кожного року. За 2024 рік було стягнуто 1 331 936 603 євро, що є значним показником. Важливим фактором ефективності є економічна мотивація виконавців: їх дохід безпосередньо залежить від кількості та складності успішно виконаних справ, що стимулює використання найбільш ефективних методів роботи та впровадження інноваційних технологій [18].

Аналіз французької системи примусового виконання дозволяє виокремити кілька критичних факторів її успіху, що мають суттєве значення для розуміння можливостей реформування правосуддя в інших країнах. По-перше, французька модель демонструє, що економічна мотивація виконавців та високі професійні стандарти можуть успішно поєднуватися без внутрішніх суперечностей, за умови розвинутої системи етичного контролю та дисциплінарної відповідальності. По-друге, ключова роль у цьому поєднанні відводиться спеціалізованій професійній палаті (Chambre nationale), яка не є формальною інституцією, а дійсно наділена реальними повноваженнями щодо встановлення тарифів, аудиту фінансової діяльності та застосування санкцій. По-третє, французька система засвідчує важливість довготривалої стабільності нормативно-правової бази, а саме: зазначений Закон від 1971 року залишається фундаментом, що дозволило розвинутися цілісній екосистемі професійного управління та контролю без постійних реформ.

Крім того, французька модель підтверджує, що розширення функцій виконавців поза межами примусового виконання (засвідчення юридичних фактів, констатаційні протоколи) не призводить до конфлікту інтересів, а навпаки, створює додаткові стимули для розвитку професії та залучення талановитих юристів. Однак такі розширені функції потребують жорсткішої системи контролю та вищих вимог до кваліфікації, що демонструється дворічним стажуванням та державним іспитом у Франції. Нарешті,

французький досвід показує, що професійна саморегуляція через палату здатна забезпечити баланс між захистом прав усіх учасників виконавчого провадження (боржників, кредиторів, державних органів) без подальшого державного втручання в окремі справи, тим самим гарантуючи незалежність та оперативність виконавців.

На основі цих висновків для України виникає суттєва потреба у трансформації ролі та повноважень Асоціації приватних виконавців України. Чинне законодавство України (зокрема, Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» у редакції від 2016 року та її розпорядження) відводить Асоціації виключно рекомендаційні та координаційні функції, без реальних повноважень щодо встановлення обмежень відсотків винагород чи проведення фінансового аудиту. У зв'язку з цим пропонується внести зміни до Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та доповнити ст. 47 частинами, які надавали б Асоціації приватних виконавців України (АПВУ) повноваження на встановлення та затвердження діапазону мінімальних та максимальних відсотків винагород (з урахуванням категорій справ, складності, суми стягнення та регіональних особливостей), аналогічно до французької практики. При цьому встановлені Асоціацією тарифи мають набувати чинності після узгодження з Міністерством юстиції України та повинні бути опубліковані у Реєстрі приватних виконавців. Отже, пропонуємо внести відповідні зміни до норм законодавства про виконавче провадження, а саме ст. 47 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» доповнити частиною 8 і частиною 9 та викласти у такій редакції:

«*8. Асоціація приватних виконавців України уповноважена Міністерством юстиції України, отримує право на встановлення та затвердження діапазону (мінімальних та максимальних) тарифів на винагороду за примусове виконання судових рішень та рішень інших органів*

приватними виконавцями, з урахуванням таких критеріїв: категорія та характер рішення (грошові стягнення, виселення, передача майна); складність виконавчих дій; розмір суми стягнення; географічне місцерозташування та регіональні особливості вартості послуг. Встановлені Асоціацією тарифи набувають чинності після письмового узгодження з Міністерством юстиції України та реєстрації у Єдиному реєстрі приватних виконавців. Асоціація зобов'язана публікувати затверджені тарифи на своєму офіційному веб-сайті та інформувати Міністерство юстиції про будь-які зміни до тарифів не пізніше ніж за тридцять днів до набрання ними чинності.

9. Асоціація приватних виконавців України здійснює контроль за дотриманням встановлених тарифів приватними виконавцями, зокрема через перевірку фінансових звітів».

Така реформа дозволить запобігти недобросовісній конкуренції через завищення або навпаки заниження додаткової винагороди, підвищить доступність виконання рішень для населення з обмеженими можливостями та, що найголовніше, створить прозорі умови для всіх приватних виконавців, подібно до того, як це функціонує у Франції понад п'ятдесят років.

Щодо німецької системи примусового виконання, то вона представляє класичну державну модель, побудовану на принципах централізованого управління, бюджетного фінансування та інтеграції виконавчих функцій у судову систему. Т. Б. Вільчик, у своєму дослідженні Європейської системи виконання рішень зазначає, що «виконавче провадження в Німеччині є державною функцією, яка реалізується в повній відповідності до процесуального законодавства державними службовцями, які називаються «судові виконавці» [47, с. 11]. Судові виконавці (Gerichtsvollzieher) в Німеччині є повноправними державними службовцями, які працюють при районних судах (Amtsgericht) та підпорядковуються безпосередньо керівництву судів у питаннях організації та контролю діяльності. Правові засади їх функціонування визначені Цивільним процесуальним кодексом

(Zivilprozessordnung, ZPO) та відповідними земельними законами про судоустрій, які встановлюють єдині стандарти діяльності на всій території країни при збереженні певної автономії федеральних земель у питаннях організації та фінансування.

Статус Gerichtsvollzieher як державних службовців передбачає їх призначення на посаду за результатами конкурсного відбору та державних іспитів, проходження спеціальної підготовки у вищих навчальних закладах або у системі Міністерства юстиції відповідної федеральної землі, а також обов'язкове стажування при районному суді під наглядом досвідчених колег. Всі ці положення закріплено у законодавстві – зокрема в Законі про виконавців судових рішень (Gerichtsvollziehergesetz, GVG) [14]. Виконавці мають стабільну заробітну плату, яка не залежить від результатів виконання окремих справ, та користуються всіма соціальними гарантіями, передбаченими для державних службовців, включаючи пенсійне забезпечення, медичне страхування та право на відпустку. Водночас вони несуть повну службову відповідальність за якість та своєчасність виконання своїх обов'язків, включаючи можливість притягнення до дисциплінарної, адміністративної або навіть кримінальної відповідальності у випадку серйозних порушень [23, с. 4].

Територіальний принцип організації німецької системи примусового виконання рішень забезпечує оптимальний розподіл навантаження та максимальну наближеність виконавців до місця проживання учасників виконавчого провадження. Кожен районний суд (Amtsgericht) обслуговує чітко визначену територію, у межах якої працюють судові пристави цього суду, що дозволяє їм детально знати місцеві умови, особливості розташування майна боржників та специфіку взаємодії з місцевими органами влади. Як зазначається у звіті, судові виконавці є складовою системи правосуддя, працюють у визначених територіальних межах, а розподіл їхніх завдань здійснюють спеціальні підрозділи місцевих судів («The enforcement agent is an organ of the administration of justice and is active exclusively in an assigned

area. The local courts have enforcement agent distribution offices, which collect orders from creditors to the enforcement agents in the respective district of the local court and assign them to the competent enforcement agent. Unless otherwise provided, the enforcement agent's local jurisdiction is limited to the district assigned to him/her») (Comparative Report, D.8, 2021) [6, с. 16].

Розподіл справ між приставами здійснюється головою суду або спеціально призначеним координатором за принципами рівномірності навантаження та спеціалізації (наприклад, окремі пристави можуть спеціалізуватися на виконанні справ щодо нерухомого майна або стягнення з юридичних осіб). Така організація забезпечує високу оперативність реагування на звернення стягувачів та мінімізує транспортні витрати на проведення виконавчих дій.

Система контролю та відповідальності у німецькій моделі побудована на принципах ієрархічного підпорядкування та багаторівневого нагляду. Безпосередній контроль за діяльністю Gerichtsvollzieher здійснює керівництво районного суду, яке регулярно перевіряє ведення справ, дотримання процедурних вимог та своєчасність виконання доручень. На рівні федеральних земель Міністерства юстиції здійснюють загальний нагляд за функціонуванням системи виконання, включаючи аналіз статистичних показників, проведення тематичних перевірок та розробку методичних рекомендацій [15]. Федеральне міністерство юстиції координує загальнодержавну політику у сфері виконання та забезпечує єдність стандартів. У випадку виявлення порушень застосовуються дисциплінарні заходи відповідно до загального законодавства про державну службу, від зауваження та догани до звільнення з посади у найсуттєвіших випадках.

Результативність системи німецького виконання демонструє високі показники ефективності, які є результатом поєднання професійної підготовки виконавців, відлагодженої організації роботи та стабільного фінансування. Вартість виконавчих послуг для стягувачів є відносно низькою завдяки державному фінансуванню основних витрат системи [10].

Німецька система примусового виконання судових рішень демонструє ефективність державної моделі, побудованої на принципах централізованого управління, стабільного бюджетного фінансування та чіткої ієрархічної організації. Основний висновок із аналізу німецького досвіду полягає в тому, що державна модель спроможна забезпечити надзвичайно високі показники виконання рішень, але лише за умови належного матеріального забезпечення системи, професійної підготовки кадрів та незалежності судової влади від політичного тиску. Централізоване управління через районні суди дозволило Німеччині уникнути однієї з найбільш гострих проблем приватних систем – територіальних диспропорцій у якості послуг, коли у менш прибуткових регіонах приватні виконавці просто не відкривають свої контори. Натомість територіальний поділ по судах гарантує наявність кваліфікованих виконавців у кожній місцевості, незалежно від комерційної привабливості регіону.

Крім того, німецька модель підтверджує, що економічна мотивація не є єдиним засобом забезпечення ефективної роботи виконавців. Стабільна заробітна плата та кар’єрні перспективи державних службовців у поєднанні з ефективною системою дисциплінарної та адміністративної відповідальності за недобросовісну роботу створюють достатньо потужний мотиваційний комплекс. Крім того, розроблена система багаторівневого контролю (безпосередній контроль керівництва суду, нагляд Міністерства юстиції земель, координація Федерального міністерства) забезпечує превентивний характер контролю та мінімізує можливості дисциплінарних порушень до їх виникнення.

Однак застосування німецької моделі для України має суттєві обмеження, які унеможливлюють повне запозичення цього досвіду. По-перше, Україна вже здійснила вибір на користь змішаної моделі примусового виконання, запровадивши інститут приватних виконавців, що означає наявність розвинутого ринку приватних виконавчих послуг, створення якого вимагало значних часових та матеріальних вкладень. Повернення до суто державної моделі було б не тільки економічно затратним (потреба у побудові

розвинутої системи державних органів, навчанні великої кількості кваліфікованих фахівців), а й супроводжувалось б значними соціальними та політичними конфліктами у контексті скорочення приватного сектора.

По-друге, українська судова система, на відміну від німецької, зіткнулася з проблемами надмірного навантаження судів, обмеженості ресурсів та недостатньої незалежності від політичного впливу, особливо на регіональному рівні. Передача функцій примусового виконання назад судам в українських умовах могла б призвести до подальшого перевантаження судової системи та створити нові ризики бюрократизації та затягування виконавчого провадження.

На основі вказаних факторів можна зробити висновок, що запозичення німецьких елементів для України мають стосуватися не структури системи, а окремих принципів її функціонування. Однак потрібно реалістично оцінювати практичність таких рекомендацій у контексті українського правопорядку.

Територіальне закріплення приватних виконавців за конкретними районами вже частково реалізовано у Реєстрі приватних виконавців, де кожен виконавець зареєстрований за місцем основної діяльності. Це забезпечило певний рівень територіальної організації без необхідності державного втручання. Однак повне механічне перенесення німецької практики закріплення виконавців за судами в українські умови було б неефективним з кількох причин: по-перше, це вимагало б введення обов’язків для приватних виконавців приймати всі доручення без можливості відбору справ, що суперечить принципам приватного підприємництва; по-друге, конкурентна динаміка українського ринку виконавчих послуг уже здійснює саморегулюючий вплив на розподіл виконавців територіально, без потреби у директивних заходах. Таким чином, вбачається, що цей аспект німецької моделі не потребує запозичення для України.

Інші аспекти німецького досвіду – зокрема виокремлення державних виконавців для об’єктивно менш прибуткових категорій справ або посилення ролі суду у контролі якості роботи приватних виконавців – також потребують

критичного переосмислення. Україна вже є на етапі стабілізації змішаної моделі і дозволити собі додаткові витрати на утворення паралельної системи державних виконавців для вибіркових категорій справ не змогла б у короткостроковій перспективі. Натомість фокус мав би бути на удосконаленні існуючої системи контролю за приватними виконавцями, яку можна реалізувати без значних капітальних вкладень – через посилення повноважень Асоціації приватних виконавців України та запровадження більш прозорої системи перевірок та дисциплінарної відповідальності.

Таким чином, німецька модель, незважаючи на свою теоретичну досконалість, не пропонує готових практичних рішень для України, окрім загального принципу важливості жорсткого контролю за діяльністю виконавців. Цей принцип німецька система реалізує через державні інститути. Україна має реалізувати його через механізми професійного саморегулювання та судового контролю, аналогічно до того, як це здійснюється у французькій моделі.

До наступної континентально-європейської моделі примусового виконання рішень належить Польща. Польська система примусового виконання судових рішень є унікальним приклад поступової трансформації від повністю державної до змішаної моделі, що поєднує елементи державного контролю з механізмами приватного стимулювання. Інститут судових виконавців (komornik sądowy) у Польщі формувався протягом трьох етапів реформування (2001, 2011 та 2022 років) і сьогодні характеризується специфічним статусом виконавців як «функціонерів публічної довіри», які діють при районних судах, не будучи при цьому класичними державними службовцями. Цей статус передбачає поєднання професійної автономії виконавця з його підзвітністю судовій системі та Міністерству юстиції, що створює унікальний баланс між приватною ініціативою та публічним контролем [69, с. 3-4].

Співіснування державних і приватних виконавців у польській системі регулюється чітким розподілом компетенції, який формувався поступово

протягом більш ніж двох десятиліть реформ. На початку 2000-х років приватизації підлягали лише окремі категорії справ та посади виконавців, але поступово обсяг повноважень komornik sądowy розширювався. Сьогодні приватні виконавці здійснюють виконання переважної більшості цивільних та господарських справ, включаючи стягнення заборгованості за кредитними договорами, виконання рішень про стягнення аліментів, реалізацію арештованого майна та виконання рішень про звільнення нерухомості. Державні виконавці зосередилися на виконанні специфічних категорій справ, зокрема рішень про стягнення податкових заборгованостей, адміністративних штрафів, соціальних виплат та інших справ, де превалює публічний інтерес.

Результати реформування польської системи виконання демонструють поступову трансформацію з акцентом на модернізацію судової інфраструктури та підвищення ефективності примусового виконання судових рішень. Запровадження електронних судів (e-court) у 2009 році. У Польщі стало ключовим етапом цифровізації системи, спрямованим на прискорення судових процедур та підвищення доступності правосуддя. Система примусового виконання в Польщі характеризується поєднанням державного контролю з механізмами забезпечення якості послуг судових виконавців, що передбачає постійний моніторинг результатів їх діяльності, коригування нормативно-правового регулювання та адаптацію системи підготовки кадрів до сучасних вимог судової реформи. Кожен період реформування супроводжувався аналізом ефективності судової системи та розробленням заходів, спрямованих на зменшення тривалості судових розглядів та підвищення ефективності примусового виконання судових рішень [26, с. 31-35].

Розподіл компетенції та ефективність польської змішаної моделі базуються на принципі функціональної спеціалізації та економічної доцільності. Komornik sądowy призначаються головою районного суду за рекомендацією Міністерства юстиції після успішного проходження конкурсного відбору, який включає перевірку професійної кваліфікації,

фінансової спроможності та репутації кандидата. Їх винагорода формується за рахунок частки від суми стягнених коштів відповідно до тарифів, встановлених законодавством, що створює пряму економічну мотивацію до ефективної роботи. Водночас komornik sądowy підлягають суворому контролю з боку судів та Міністерства юстиції, зобов'язані вести детальну звітність про свою діяльність, проходити регулярні атестації та дотримуватися кодексу професійної етики.

Польський досвід демонструє можливості поступової та виваженої трансформації системи примусового виконання рішень з урахуванням національних особливостей та збереженням стабільності правозастосування. Триетапна реформа у Польщі (2001, 2011, 2022 роках) показала, що країна, яка розпочинає зі змішаної моделі, не повинна шукати радикальних розривів, а скоріш дозволяти системі еволюціонувати органічно. Ключовим здобутком польського реформування є розроблення чіткого механізму функціональної спеціалізації – розподіл справ між приватними та державними виконавцями не на основі територіальних принципів чи випадковості, а на основі об'єктивних критеріїв: де переважає публічний інтерес (податкові борги, штрафи), там залишаються державні органи, де переважає приватний комерційний інтерес, там працюють приватні виконавці з економічною мотивацією.

Водночас для України структурне запозичення польської системи не є необхідним. Україна вже здійснила вибір на користь змішаної моделі і не потребує введення паралельної системи державних виконавців для окремих категорій справ, як це є у Польщі. Функціональна спеціалізація, яка так успішно працює в Польщі, була результатом довготривалої еволюції системи з державної моделі у напрямку приватизації. Для України, яка вже має сформований ринок виконавців, введення спеціалізації було б економічно неефективним та деструктивним для існуючої системи.

Практична цінність польського досвіду для України полягає не у структурному запозиченні, а у розумінні того, що еволюційні, поступові

реформи системи примусового виконання виявляються більш стійкими та успішними за своїм практичним впливом, ніж різкі, революційні перетворення. Тому, враховуючи нестабільність політичної ситуації в Україні та потребу у швидкому укріпленні довіри до судової системи, Україна має зосередити свої зусилля не на трансформації структури системи (як це робила Польща), а на удосконаленні механізмів контролю та професійного саморегулювання в межах існуючої моделі – що відповідає радше французькому, ніж польському досвіду.

Континентально-європейські моделі примусового виконання, представлені французькою, німецькою та польською системами, демонструють різні підходи до організації цієї важливої сфери правозастосування, кожен з яких має свої переваги та обмеження. Розглянуті моделі демонструють різноманітність підходів до організації примусового виконання в межах традиційних правових систем, де держава зберігає значну роль у контролі та регулюванні діяльності виконавців.

Однак окремий науковий інтерес представляє балтійська модель, яка сформувалася у країнах Балтії внаслідок кардинальних політичних та економічних трансформацій 1990-х років і характеризується найбільш радикальним підходом до приватизації функцій примусового виконання [48, с. 179-184]. Ця модель виникла не як еволюційний розвиток існуючих інститутів, а як повна заміна радянської системи державного виконання новими приватноправовими механізмами, що робить її особливо цікавою для аналізу потенціалу трансформації пострадянських правових систем.

Балтійські країни (Естонія, Латвія, Литва) обрали шлях так званої «шокової терапії» у реформуванні правової системи, що передбачало швидкий та радикальний перехід від централізованої державної моделі до повністю приватизованої системи виконання [22, с. 14-865]. Цей підхід був зумовлений не лише прагненням підвищити ефективність виконання рішень, але й загальною політикою дистанціювання від радянського адміністративного спадку та максимального наближення до західноєвропейських стандартів

організації правосуддя. Важливо зазначити, що реформи у сфері примусового виконання проводилися паралельно з комплексними перетвореннями в економіці, державному управлінні та судовій системі, що забезпечило системний характер трансформацій.

Естонська модель організації примусового виконання судових рішень є найбільш радикальним прикладом повної приватизації виконавчих функцій серед європейських країн. Після відновлення незалежності у 1991 році Естонія обрала шлях кардинального реформування всіх сфер суспільного життя, включаючи систему правосуддя, що отримало назву «цифрової революції» або «естонського дива». У сфері примусового виконання це проявилося у повній відмові від державних виконавців та створенні системи, де всі виконавчі функції здійснюються приватними особами на комерційних засадах під мінімальним державним наглядом.

Повна відмова від державних виконавців в Естонії була реалізована поетапно протягом, починаючи з прийняття нового Закону «Про виконавче провадження» у 1993 році. Цей закон кардинально змінив філософію примусового виконання, перетворивши його з адміністративної функції держави на ринкову послугу, що надається приватними суб’єктами. Естонські приватні виконавці (täitemenetlus) не є державними службовцями або офіцерами суду, а діють як повністю незалежні підприємці, які отримують ліцензію від Міністерства юстиції та здійснюють свою діяльність виключно на комерційній основі [25]. Вони самостійно організовують свої офіси, наймають помічників, інвестують у технічне оснащення та несуть повну фінансову відповідальність за результати своєї діяльності. Важливою особливістю естонської моделі є те, що приватні виконавці конкурують між собою за клієнтів, оскільки стягувачі мають право вільно обирати виконавця для виконання рішення.

Система ліцензування та контролю в Естонії побудована на принципах мінімального державного втручання при збереженні необхідних гарантій професійності та захисту прав учасників виконавчого провадження. Для

отримання ліцензії приватного виконавця кандидат повинен мати вищу юридичну освіту, пройти спеціальну підготовку та скласти кваліфікаційний іспит, організований Міністерством юстиції. Крім того, обов'язковою умовою є страхування професійної відповідальності та внесення грошової застави, яка гарантує відшкодування потенційних збитків учасникам виконавчого провадження. Контроль за діяльністю виконавців здійснюється переважно через механізми ринкового саморегулювання: незадоволені клієнти можуть перейти до іншого виконавця, а репутація стає ключовим фактором успіху в професії. Державний контроль обмежується перевіркою дотримання процедурних вимог та розглядом скарг на дії виконавців, при цьому втручання в оперативну діяльність мінімізовано.

Статистика ефективності виконання в Естонії демонструє високі показники, які значно перевищують середньоєвропейські рівні та підтверджують успішність радикальної приватизації. За офіційними даними Міністерства юстиції Естонії, рівень виконання судових рішень становить близько 85-90%, що є одним з найвищих показників серед країн Європейського Союзу. Середній термін виконання рішень про стягнення грошових коштів становить 2-3 місяці, що суттєво менше, ніж у країнах з державними системами виконання [9]. Економічна ефективність системи підтверджується тим, що вартість виконавчих послуг для стягувачів залишається конкурентною завдяки ринковій конкуренції між виконавцями, при цьому держава повністю звільнена від видатків на утримання виконавчої системи.

Естонська модель примусового виконання рішень є вражаючим прикладом того, як радикальна приватизація та мінімальне державне втручання можуть забезпечити надзвичайно високу ефективність системи за умови розвинутої цифровізації та сильної правової культури. Високі показники виконання, оперативність розгляду справ та конкурентні вартості послуг свідчать про те, що приватна модель спроможна досягти відмінних результатів без урахування державного фінансування та бюрократичних

обмежень. Естонський досвід також переконливо демонструє, що ринкова конкуренція між виконавцями, поєднана з механізмами страхування професійної відповідальності та засобами ліцензування, може замінити традиційні форми державного контролю, створивши більш гнучку та адаптивну систему.

Однак для України пряме структурне запозичення естонської моделі недоцільне. По-перше, Естонія здійснила це реформування у конкретному історичному контексті – періоді постсоціалістичної трансформації з необхідністю швидкого розриву з радянськими інститутами та мінімальною спадщиною старої державної бюрократії. Україна, маючи давні судові традиції та принципи державного управління, не може так радикально відмовитися від державного контролю без суттєвих суспільних ризиків. По-друге, Естонія володіє однією з найвищих у Європі цифровою грамотністю населення та рівнем довіри до цифрових сервісів, що дозволило їй запровадити повністю цифровізовану систему виконавчого провадження. Україна знаходиться на більш ранньому етапі цифровізації державних послуг, і тому механічне перенесення естонського підходу без попередньої розбудови цифрової інфраструктури було б неефективним.

На практичному рівні єдиним елементом естонської системи, який потребує адаптації для України, є цифровізація Автоматизованої системи виконавчого провадження (далі – АСВП). В Україні вже функціонує Автоматизована система виконавчого провадження, яка є важливим кроком у цьому напрямі. Водночас доцільно розширити її функціональні можливості, наблизивши до естонських стандартів, забезпечити інтеграцію з іншими державними реєстрами, створити зручний публічний інтерфейс для сторін та механізми онлайн-взаємодії між виконавцями й контролюючими органами. Такий підхід сприятиме підвищенню ефективності, відкритості та довіри до системи примусового виконання. Естонський досвід показує, що інтеграція системи примусового виконання з електронними реєстрами, цифровими платіжними системами та механізмами онлайн-комунікації між виконавцями

та судами суттєво прискорює процедури та підвищує прозорість. Проте це не є запозиченням естонської правової моделі, а скоріше запозиченням передових практик цифровізації, які можуть бути реалізовані в межах будь-якої структури системи – як державної, так і приватної.

У цьому контексті сучасні дослідження українських авторів підкреслюють необхідність подальшої діджиталізації виконавчого процесу. Так, С. В. Щербак та А. В. Кожевнікова зазначають, що цифровізація та застосування інформаційних технологій у виконавчому провадженні сприяють підвищенню оперативності, ефективності та прозорості примусового виконання рішень, проте сучасний рівень діджиталізації залишається неповним і фрагментарним, що потребує розширення функціоналу автоматизованих систем, інтеграції з державними реєстрами та банками, удосконалення нормативного регулювання і гарантування прав учасників провадження [159; 160]. Таким чином, український досвід і передові європейські практики цифровізації можна поєднувати для створення ефективної, прозорої та зручної системи примусового виконання.

Аналіз чинного законодавства України у сфері примусового виконання рішень свідчить про наявність нормативного регулювання функціонування Автоматизованої системи виконавчого провадження, однак така регламентація має переважно організаційно-технічний характер і не формує цілісної цифрової моделі здійснення виконавчого провадження. Наявні положення не забезпечують системного правового закріплення електронної форми як пріоритетного способу реалізації процесуальних прав та обов’язків учасників виконавчого провадження.

Зокрема, відсутня імперативна норма, яка б установлювала обов’язкову інтеграцію Автоматизованої системи виконавчого провадження з ключовими державними реєстрами та інформаційними ресурсами. Отримання виконавцями інформації з відповідних реєстрів передбачене, проте механізм такої взаємодії не закріплений на рівні закону як автоматизований та безперервний обмін даними в режимі реального часу. Така ситуація зумовлює

фрагментарність інформаційної взаємодії та знижує оперативність виконання рішень.

Крім того, чинне правове регулювання не містить визначеної електронної форми комунікації сторін виконавчого провадження. Закон не закріплює електронний кабінет учасника виконавчого провадження як гарантований інструмент реалізації права на ознайомлення з матеріалами виконавчого провадження. Відсутність чіткого нормативного визначення моменту електронного вручення документів ускладнює питання обчислення строків та може породжувати правову невизначеність.

Не врегульовано на рівні закону й механізм онлайн-взаємодії між виконавцями та органами контролю. Система електронного моніторингу дотримання строків, фіксації виконавчих дій та формування аналітичних показників ефективності діяльності виконавців наразі не має належного процесуального статусу, що обмежує можливості забезпечення прозорості та підзвітності у сфері примусового виконання.

У цьому контексті показовим є досвід Естонії, де цифровізація виконавчого провадження інтегрована в загальну модель електронного урядування та розглядається не як допоміжний інструмент, а як системоутворюючий елемент організації примусового виконання рішень. Такий підхід сприяє скороченню строків виконання, мінімізації дискреційних ризиків, зниженню адміністративного навантаження та підвищенню довіри до інституту виконання рішень.

Для України питання цифрової трансформації виконавчого провадження набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану та подальшої поствоєнної відбудови. Обмеження фізичного доступу до органів влади, внутрішня міграція населення, необхідність забезпечення безперервності правосуддя та виконання рішень обумовлюють потребу у створенні стійкої та автономної цифрової інфраструктури виконання. За таких умов, цифровізація виконавчого провадження перестає бути виключно напрямом адміністративної модернізації та набуває ознак елементу

національної правової безпеки, оскільки забезпечує стабільність механізму реалізації судових рішень.

З огляду на викладене, існує об’єктивна необхідність внесення змін до Закону України «Про виконавче провадження», спрямованих на нормативне закріплення цифрової моделі здійснення виконавчого провадження, визначення електронної форми комунікації учасників виконавчого провадження як процесуально значущої, установлення обов’язкової інтеграції Автоматизованої системи виконавчого провадження з державними реєстрами та впровадження механізмів електронного моніторингу діяльності виконавців. Реалізація таких змін сприятиме підвищенню ефективності примусового виконання рішень, зміцненню гарантій прав учасників виконавчого провадження та гармонізації національного законодавства з сучасними європейськими цифровими стандартами.

На підставі вищенаведеного вважаємо за необхідне внести зміни до Закону України «Про виконавче провадження», а саме доповнити частинами 6-10 статтю 8 Закону України «Про виконавче провадження» та викласти у такій редакції:

«*6. Автоматизована система виконавчого провадження забезпечує офіційну електронну взаємодію виконавця з учасниками виконавчого провадження через електронний кабінет учасника виконавчого провадження, який є складовою цієї системи.*

Електронний кабінет використовується для отримання інформації про хід виконавчого провадження, подання заяв, клопотань, скарг та інших документів, а також для отримання процесуальних документів виконавця.

7. Документи, надіслані учаснику виконавчого провадження через електронний кабінет, вважаються офіційно врученими з моменту їх доставки до такого кабінету, якщо інше не встановлено законом.

Порядок підтвердження факту доставлення документа визначається Міністерством юстиції України.

8. Автоматизована система виконавчого провадження забезпечує інформаційну взаємодію з державними реєстрами та інформаційними системами з метою автоматизованого отримання відомостей, необхідних для здійснення примусового виконання рішень.

Інформаційна взаємодія здійснюється в електронній формі відповідно до законодавства у сфері захисту інформації та персональних даних.

Перелік державних реєстрів та порядок інформаційної взаємодії визначаються Кабінетом Міністрів України.

9. Автоматизована система виконавчого провадження забезпечує фіксацію в електронній формі всіх виконавчих дій, процесуальних строків та етапів здійснення виконавчого провадження з можливістю формування аналітичних показників для цілей контролю та оцінки ефективності діяльності виконавців.

10. Дані, що містяться в автоматизованій системі виконавчого провадження, можуть використовуватися для здійснення електронного моніторингу діяльності державних і приватних виконавців у порядку, визначеному законом».

А також вважаємо за необхідне доповнити окремою статтею 74^1 «Електронний моніторинг діяльності виконавців» Закон України «Про виконавче провадження» та викласти у такій редакції:

«*1. Контроль за діяльністю державних та приватних виконавців здійснюється шляхом електронного моніторингу їхніх дій в Автоматизованій системі виконавчого провадження.*

2. Електронний моніторинг передбачає автоматичну фіксацію процесуальних строків, реєстрацію виконавчих дій та формування узагальнених показників ефективності здійснення виконавчого провадження.

3. Дані електронного моніторингу використовуються виключно з метою забезпечення законності, дисциплінарного контролю та аналітичного забезпечення діяльності органів контролю».

Латвійська модель організації примусового виконання займає особливе місце серед балтійських систем, оскільки вона поєднує радикальну приватизацію виконавчих функцій з формальним збереженням зв'язку виконавців із судовою системою через інститут присяжних судових виконавців (zvērināti tiesu izpildītāji). Цей підхід дозволив Латвії створити ефективну приватну систему виконання, зберігши при цьому певні гарантії державного контролю та професійних стандартів, які асоціюються з участю у судовій системі.

Модель присяжних судових виконавців у Латвії базується на концепції, закріпленій у Законі «Про судових виконавців» (Tiesu izpildītāju likums) від 2002 року, згідно з яким присяжні виконавці є «особами, що належать до судової системи», але при цьому діють як незалежні професіонали на комерційній основі. Присяжні судові виконавці призначаються міністром юстиції довічно (до досягнення 65 років, з можливістю продовження до 70 років) за поданням Ради присяжних судових виконавців, що забезпечує стабільність їх статусу та незалежність від політичних змін. Водночас вони не є державними службовцями у класичному розумінні та фінансують свою діяльність виключно за рахунок винагороди за виконані справи. Статус присяжного виконавця передбачає складання урочистої присяги про вірність державі та сумлінне виконання професійних обов'язків, що підкреслює публічно-правовий характер їх функцій при збереженні приватноправових принципів організації діяльності [9].

Рада присяжних виконавців (Zvērināto tiesu izpildītāju padome) відіграє центральну роль у системі професійного самоврядування та забезпечення якості виконавчих послуг у Латвії. Рада складається з семи членів, які обираються загальними зборами всіх сертифікованих присяжних виконавців строком на три роки, що забезпечує демократичність управління та відповідальність перед професійною спільнотою. До повноважень Ради належить розробка професійних стандартів та методичних рекомендацій, організація системи підготовки та атестації кандидатів у присяжні виконавці,

ведення реєстру діючих виконавців, контроль за дотриманням етичних норм та розгляд дисциплінарних справ. Особливо важливою функцією Ради є підготовка пропозицій міністру юстиції щодо призначення нових виконавців та визначення їх територіальної юрисдикції, що дозволяє збалансувати потреби ринку виконавчих послуг з вимогами професійних стандартів.

У ході досліджень у своїй статті «Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання у сфері виконання судових рішень і рішень інших органів і можливостей його використання в Україні» Є. П. Плохута зазначає наступне: «Функцію виконання рішень у Латвійській Республіці виконують присяжні судові виконавці, які адміністративно підпорядковані Раді присяжних судових виконавців. Основою адміністративно-правового регулювання у сфері примусового виконання рішень у Латвійській Республіці є Закон «Про судових виконавців» (Law of Bailiffs). Відповідно до ст. 106 Закону «Про судову владу» (Law of Judicial Power) присяжні судові виконавці є особами, які входять до складу судової системи та підкорюються лише закону» [98, с. 464].

Механізми саморегулювання у латвійській системі присяжних судових виконавців включають комплекс інструментів професійного контролю, етичного регулювання та забезпечення якості послуг. Кожен присяжний виконавець зобов’язаний дотримуватися професійного кодексу етики, затвердженого Радою, який регламентує не лише технічні аспекти виконавчих процедур, але й стандарти поведінки у взаємодії з учасниками провадження, колегами та державними органами. Система внутрішнього контролю передбачає регулярні перевірки діяльності виконавців представниками Ради, аналіз скарг від учасників провадження та моніторинг статистичних показників ефективності. У випадку виявлення порушень Рада має право застосовувати дисциплінарні санкції від попередження до подання міністру юстиції пропозиції про відсторонення виконавця від професії. Важливим елементом саморегулювання є також система обов’язкового професійного страхування відповідальності, яка гарантує відшкодування збитків учасникам

виконавчого провадження у випадку неправомірних дій виконавця, та система колективного страхування, яка покриває ризики неплатоспроможності окремих виконавців [3, с. 384-385].

Ефективність латвійської моделі присяжних судових виконавців підтверджується стабільно високими показниками виконання судових рішень та позитивною оцінкою з боку як національних, так і міжнародних експертів. Середній термін виконання справ складає 3-4 місяці, при цьому у складних справах, що потребують реалізації нерухомого майна, строки можуть подовжуватися до 6-8 місяців, але залишаються передбачуваними для учасників процесу. Важливим досягненням латвійської системи є низький рівень скарг на дії присяжних виконавців (менше 5% від загальної кількості справ) та високий рівень довіри суспільства до інституту, що підтверджується соціологічними дослідженнями. Президент Латвії Едгарс Рінкевічс у 2023 році відзначив особливу роль присяжних судових виконавців у формуванні громадської думки про ефективність, прозорість та справедливість судової системи, підкресливши їх відповідальність за дотримання основних прав учасників провадження [11].

Латвійська модель присяжних судових виконавців демонструє унікальний компроміс між радикальною приватизацією та формальним збереженням зв’язку з судовою системою, що дозволило створити ефективну приватну систему без повної відмови від державного контролю. Ключовою особливістю латвійського підходу є статус виконавців як «осіб, що належать до судової системи» при збереженні приватних засад фінансування та організації роботи. Низький рівень скарг, стабільні терміни виконання та висока суспільна довіра свідчать про успішність цього синтезованого підходу.

Однак для України практичного запозичення латвійських інституціональних рішень немає. Рада присяжних виконавців у Латвії фактично виконує функції, аналогічні до тих, які пропонуються для Асоціації приватних виконавців України у контексті французького досвіду (контроль за якістю, дотримання етичних норм, дисциплінарна відповідальність). Крім

того, латвійська система збудована на засадах добровільного страхування професійної відповідальності та внутрішнього саморегулювання, елементи яких мають бути впроваджені як частина загальної реформи в Україні, а не як окремо запозичена модель. Таким чином, латвійський досвід підтверджує правильність обраного для України напрямку посилення ролі професійного саморегулювання, але конкретних інституціональних моделей, що не були б уже розглянуті на прикладі Франції, не пропонує.

Балтійська модель повної приватизації, представлена естонським та латвійським досвідом, демонструє можливості радикального реформування системи примусового виконання в умовах посткомуністичної трансформації. Обидві моделі досягли високих показників ефективності та можуть слугувати джерелом корисного досвіду для країн, що розглядають можливості кардинального реформування своїх систем примусового виконання судових рішень.

Поза межами континентально-європейської та балтійської традицій варто розглянути особливості англійської моделі організації примусового виконання судових рішень. Англійська система примусового виконання судових рішень вирізняється поєднанням історичної традиції і сучасних законодавчих реформ, коли роль колишніх bailiffs (приставів) поступово перейшла до High Court Enforcement Officers (HCEO) – посадових осіб Високого суду Англії та Уельсу. Початково пристави були локальними агентами судового виконання із обмеженими повноваженнями, що здійснювали примусове стягнення дрібних боргів і збір місцевих податків під егідою королівської влади. Однак із прийняттям Tribunals, Courts and Enforcement Act 2007 їхня назва була змінена на «Enforcement Agents», а в 2014-2015 роках було запроваджено окрему категорію HCEO, які отримали розширені повноваження на виконання High Court writs для стягнення боргів понад £600 з решти боржників, включаючи пряму силу при проникненні в комерційні приміщення без попереднього повідомлення.

Перехід від County Court Bailiffs до HCEO супроводжувався делегуванням приватним компаніям виконавчих функцій на підставі контрактів із Мін'юстом. HCEO працюють в організаційних структурах приватних груп, які отримують ліцензію від Міністерства юстиції та сертифікацію від High Court Enforcement Officers Association (HCEOA). Ці компанії відповідають за підбір, навчання й управління Enforcement Officers, що дозволяє поєднувати високі професійні стандарти з комерційною мотивацією. Завдяки такій організації HCEO мають можливість оперативно розширювати мережу офісів, впроваджувати цифрові платформи для моніторингу справ і підвищувати якість обслуговування кредиторів і боржників.

Система ліцензування HCEO передбачає кілька рівнів перевірок і захисту прав боржників. По-перше, компанія-контрактор проходить аудит Мін'юсту щодо фінансової спроможності та відповідності стандартам корпоративного управління. По-друге, кожний офіцер Enforcement Agent повинен бути сертифікований судом, мати бездоганну репутацію та проходити щорічне навчання з етики, процедур і прав людини [11]. Водночас законодавство чітко обмежує повноваження HCEO: заборонено застосування насильства, вилучення предметів першої необхідності та примус до входу у житлові приміщення без дозволу власника; боржнику гарантується право оскарження дій Enforcement Officer у суді чи через омбудсмена.

Ефективність системи HCEO демонструє зростання обсягів виконаних рішень та сум стягнутих боргів. За даними HCEOA, у 2024 році High Court Enforcement Officers отримали 154 095 нових рішень і добилися повної оплати 28 643 справ, що на 7,3% більше, ніж у попередньому році, а загальна сума стягнень становила £121,75 млн – найвищий показник із 2004 року, зростання на 9,5% порівняно з 2023 роком. Середній розмір стягнутого боргу становив £827, що на 38% більше за середній показник усієї галузі, а частка HCEOA у ринку writs становила 22%, при цьому організація виборола 27% усіх зібраних коштів [27].

Англійська система High Court Enforcement Officers демонструє успішний синтез історичної традиції та сучасних приватноправових механізмів, де делегування виконавчих функцій приватним компаніям поєднується з жорсткими процедурними обмеженнями та захистом прав боржників. На відміну від континентально-європейських моделей, англійський підхід приділяє виняткову увагу не лише ефективності виконання (154 095 рішень, £121,75 млн стягнень у 2024 році), а й наголошує на необхідності чітких законодавчих гарантій проти зловживань владою виконавців. Система ліцензування на рівні компаній, щорічна сертифікація офіцерів та прямі заборони на насильство, вилучення предметів першої необхідності та проникнення в житлові приміщення без дозволу власника, свідчать про розуміння того, що приватна мотивація має бути урівноважена процедурними гарантіями.

Англійський досвід показує, що такі процедурні обмеження не знижують ефективність системи, а навпаки, підвищують довіру боржників до інституту примусового виконання та зменшують опір виконавчим діям. Крім того, законодавчо закріплені гарантії створюють передбачуваний правовий осередок, у якій приватні виконавці точно знають межі своїх повноважень і не піддаються ризику притягнення до кримінальної відповідальності за перевищення влади. Для України введення таких гарантій є критично важливою умовою переходу від переважно карально-орієнтованого підходу виконавчого провадження до моделі, яка збалансовує потреби кредиторів з основними правами боржників, у тому числі найменш захищених верств населення.

Порівняльний аналіз систем примусового виконання судових рішень у європейських країнах (Франція, Німеччина, Польща, Естонія, Латвія, Англія) демонструє множинність підходів до організації цієї критичної сфери правозастосування, кожен з яких успішно поєднує економічні, організаційні та соціальні виміри системи. Основний висновок з цього дослідження полягає в тому, що ефективність примусового виконання залежить не від вибору між

державною та приватною моделлю як такою, а від якості реалізації трьох взаємопов'язаних принципів: адекватна мотивація виконавців – чи то економічна мотивація приватних виконавців, чи то комбінація стабільної заробітної плати та системи дисциплінарної відповідальності у державних системах; жорсткий контроль та професійне саморегулювання – поєднання зовнішнього контролю з боку держави та системи внутрішнього самоврядування через професійні органи; законодавчо закріплені гарантії прав учасників – чіткі процедурні обмеження на повноваження виконавців та механізми захисту прав боржників.

Для України інтегральний підхід до реформи примусового виконання має спиратися на адаптацію кращих практик з різних систем. Від Франції варто запозичити принцип посилення ролі професійного саморегулювання через розширення повноважень Асоціації приватних виконавців України, зокрема щодо встановлення та затвердження діапазону винагород та здійснення фінансового контролю. Це забезпечить баланс між економічною мотивацією виконавців та захистом інтересів стягувачів і боржників. Від Англії варто перейняти практику законодавчо закріплених процедурних обмежень та гарантій захисту прав боржників, включаючи чіткий перелік майна, що не підлягає вилученню, та прозорі механізми оскарження дій виконавців. Від Естонії мають бути запозичені принципи цифровізації – розширення функціональності Автоматизованої системи виконавчого провадження з інтеграцією державних реєстрів і механізмів онлайн-взаємодії.

ГЛАВА 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА СТРУКТУРА ІНСТИТУТУ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ

2.1. Правовий статус приватного виконавця

Діяльність інституту приватних виконавців у вітчизняному правовому полі є відносно новим явищем, що було впроваджено в рамках реформи системи примусового виконання рішень. Законодавчою основою функціонування цього інституту стали Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [120] та Закон України «Про виконавче провадження», які були прийняті 2 червня 2016 року [109]. Саме з цього моменту в Україні сформувалась змішана система примусового виконання рішень, яка передбачає здійснення виконавчих дій як державними, так і приватними виконавцями.

Запровадження інституту приватних виконавців було зумовлено потребою підвищення ефективності виконання судових рішень і рішень інших органів, які підлягають примусовому виконанню, оскільки статистичні дані свідчили про низький рівень виконання рішень державною виконавчою службою [122].

У цьому контексті особливої актуальності набуває з’ясування правової природи статусу приватного виконавця як особи, яка здійснює незалежну професійну діяльність з примусового виконання рішень у порядку, встановленому законом.

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про виконавче провадження» учасником виконавчого провадження є приватний виконавець. Приватний виконавець як суб’єкт виконавчого провадження є особою, яка здійснює незалежну професійну діяльність з примусового виконання рішень у порядку, встановленому законом. Відповідно до ст. 16 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» приватний виконавець є суб’єктом незалежної професійної діяльності [120].

Правовий статус приватного виконавця має дуалістичний характер. З одного боку, він є суб'єктом незалежної професійної діяльності, який самостійно організовує свою роботу та несе відповідальність за результати своєї діяльності. З іншого боку, приватний виконавець виконує делеговані державою повноваження з примусового виконання рішень, що наближає його статус до статусу державного виконавця.

У науковій літературі існують різні підходи до визначення правової природи статусу приватного виконавця. Так, Л. В. Крупнова зазначає, що приватні виконавці мають нормативно визначений статус суб'єкта делегованих повноважень у виконавчому провадженні, який надає їм відносну самостійність у виконанні юрисдикційних рішень, але водночас вони залишаються під контролем та координацією Міністерства юстиції України як органу виконавчої влади [75, с. 118].

Натомість С. В. Дяченко та Д. О. Завадко акцентують увагу на тому, що окремі недоліки законодавчого регулювання діяльності приватних виконавців переростають у проблемні аспекти, які ускладнюють визначення меж їхніх повноважень і можуть негативно впливати на забезпечення прав учасників виконавчого провадження [57, с. 18-23].

В. І. Дьордяй акцентує увагу на адміністративно-правових засадах функціонування інституту приватних виконавців, зазначаючи, що державне регулювання їхньої діяльності має забезпечувати поєднання незалежності професійної діяльності з ефективним контролем за дотриманням законності та запобіганням конфліктам інтересів [56, с. 281-286]. Ця взаємодія гарантує баланс між самостійністю приватного виконавця та суспільною потребою у захисті прав і законних інтересів стягувачів.

У свою чергу, підтримуємо позицію про змішаний характер правового статусу приватного виконавця. Вважаємо, що ефективне функціонування інституту приватних виконавців потребує удосконалення, зокрема механізмів державного контролю при збереженні принципу незалежності професійної діяльності, про що мова йтиме далі.

Особливістю правового статусу приватного виконавця є наявність спеціальних вимог до особи, яка бажає займатися діяльністю приватного виконавця. Відповідно до ст. 18 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» приватним виконавцем може бути громадянин України, який досяг 25 років, має вищу юридичну освіту не нижче другого рівня, володіє державною мовою, має стаж роботи у галузі права після отримання відповідного диплома не менше двох років та склав кваліфікаційний іспит [120].

Крім того, приватний виконавець повинен пройти стажування протягом одного місяця, отримати посвідчення приватного виконавця, здійснити страхування цивільно-правової відповідальності та зареєструвати офіс у встановленому законом порядку. Такі вимоги, як зазначає А. В. Іванцова, зумовлені специфікою діяльності приватного виконавця та необхідністю забезпечити високий професійний рівень осіб, які здійснюють примусове виконання рішень [61, с. 149].

Важливою особливістю також є територіальна юрисдикція діяльності приватного виконавця. Приватний виконавець здійснює примусове виконання рішень на території виконавчого округу, визначеного Міністерством юстиції України. При цьому, виконавчі округи приватних виконавців визначаються за адміністративно-територіальним поділом України та збігаються з територією областей та міста Києва. Ця особливість відрізняє приватного виконавця від державного виконавця, який діє на території відповідного виконавчого округу, де знаходиться відділ державної виконавчої служби.

Також важливим аспектом правового статусу приватного виконавця є наявність обмежень щодо видів рішень, які він може виконувати. Науковці Л. Ю. Сайко і В. В. Ляшенко відзначають, що система обмежень і вимог, зокрема територіальна юрисдикція, є частиною законодавчого механізму, який покликаний збалансувати автономію приватних виконавців із забезпеченням їх відповідальності і контролю за їх діяльністю. Це дає змогу зберігати єдність і ефективність виконавчої системи, одночасно підтримуючи

конкуренцію й підвищення якості послуг у сфері примусового виконання рішень [137]. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» приватний виконавець не може виконувати рішення, за якими боржником є держава, територіальні громади, державні або комунальні підприємства, установи, організації, рішення про відібрання і передачу дитини, встановлення побачення з нею або усунення перешкод у побаченні з дитиною, рішення, за якими боржниками є діти або фізичні особи, які визнані недієздатними, або цивільна дієздатність яких обмежена, а також інші рішення, визначені законом [109]. Ці обмеження зумовлені специфікою зазначених категорій рішень та необхідністю забезпечити належний рівень гарантій при їх виконанні.

Питання обмежень у діяльності приватних виконавців є предметом наукових дискусій. Так, В. І. Дьордяй підкреслює, що законодавство чітко визначає коло рішень, які не підлягають виконанню приватними виконавцями (зокрема рішення щодо держави, органів влади, комунальних підприємств, адміністративних судів, а також пов’язані з відібранням дітей чи конфіскацією майна), а також встановлює додаткові обмеження, спрямовані на запобігання конфлікту інтересів. Подібні обмеження, на думку дослідника, мають обґрунтований характер, оскільки забезпечують баланс між публічними інтересами та ефективністю функціонування інституту приватних виконавців [56, с. 283-284].

Водночас, К. В. Гусаров вказує на практичні проблеми, пов’язані з цими обмеженнями, які іноді створюють незручності для стягувачів та можуть знижувати ефективність системи примусового виконання. Науковець також наголошує на необхідності перегляду окремих обмежень з урахуванням практики застосування [53, с. 94]. В. О. Коверзнев обґрунтовує позицію, відповідно до якої чинне законодавство істотно звужує обсяг повноважень приватних виконавців порівняно з державними, при цьому такі обмеження не мають належного раціонального пояснення, не корелюють із результативністю їх професійної діяльності та фактично стримують подальше

становлення й розвиток інституту приватного виконання рішень [70, с. 17-18]. У свою чергу, П. В. Макушев акцентує увагу на потребі створення умов для паритетної конкуренції між державними та приватними виконавцями, а також на необхідності забезпечення збалансованого розподілу їхніх повноважень з метою недопущення інституційної диспропорції у сфері примусового виконання рішень [78, с. 165].

Водночас окремі науковці підтримують законодавчі обмеження повноважень приватного виконавця, зокрема, А. М. Авторгов наголошує на відсутності цілісної державної стратегії розвитку системи примусового виконання та невизначеності її подальшої моделі – приватної чи змішаної [29]. І. С. Андрієнко обґрунтовує недоцільність повного покладення на приватних осіб функцій держави щодо забезпечення законності [33, с. 101].

О. О. Русецька обґрунтовує доцільність функціонування змішаної моделі примусового виконання та пропонує поетапне розширення компетенції приватних виконавців, передбачивши вже в період воєнного стану передачу їм на виконання рішень на користь держави й актів адміністративних судів (за відсутності держави як боржника), а після завершення воєнних дій – рішень щодо державних і комунальних підприємств, а також справ про вселення та виселення фізичних осіб, залишивши водночас у віданні державних виконавців виконання рішень Європейський суд з прав людини, рішень про відібрання дітей і справ, що стосуються неповнолітніх [135, с. 78]. Зазначена позиція авторки загалом заслуговує на підтримку з урахуванням окремих уточнень і доповнень: збереження змішаної моделі в сучасних умовах є обґрунтованим та своєчасним кроком, хоча стратегічно можливим видається і поступовий перехід до переважно приватної системи виконання за прикладом європейських держав (зокрема, Франція, Бельгія, Нідерланди), де така модель продемонструвала ефективність. Водночас у структурі публічної влади доцільно зберегти спеціалізований корпус державних виконавців зі спеціальною компетенцією, на яких покладатиметься виконання рішень Європейського суду з прав людини щодо України, справ у сфері національної

безпеки та оборони, стягнення значних сум до державного бюджету, а також конфіскації майна у справах про корупційні й воєнні злочини, із законодавчим визначенням їх особливого статусу, гарантій незалежності та порядку підзвітності.

Розширення компетенції приватних виконавців шляхом передачі їм інших категорій справ, які відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» наразі не віднесені до їх повноважень, є обґрунтованим з огляду на системні, функціональні та економіко-правові чинники. По-перше, чинна модель диференціації повноважень має переважно формальний характер і не завжди корелює з критеріями публічного інтересу чи підвищеного рівня суспільної значущості відповідних категорій справ. Частина таких рішень не пов’язана із здійсненням владних управлінських функцій держави або забезпеченням національної безпеки, а отже, не потребує виключно публічно-службового механізму примусового виконання. Передача їх до компетенції приватних виконавців сприятиме більш раціональному розподілу функціонального навантаження між суб’єктами примусового виконання. По-друге, розширення повноважень приватних виконавців відповідає принципу інституційної рівності та розвитку конкуренції у сфері примусового виконання рішень, що позитивно впливає на оперативність, результативність і економічну ефективність виконавчого провадження. Практика функціонування інституту приватного виконання засвідчує вищі показники фактичного виконання рішень та більшу зацікавленість у досягненні реального результату, що зумовлено особливостями організації їх професійної діяльності та майновою відповідальністю. За таких умов збереження надмірних законодавчих обмежень не лише стримує розвиток інституту приватних виконавців, а й створює дисбаланс у системі примусового виконання в цілому. По-третє, передача додаткових категорій справ до повноважень приватних виконавців узгоджується з тенденцією поступового переходу до змішаної або переважно приватної моделі виконання рішень, за якої держава зберігає контрольні та гарантійні функції, але не

здійснює безпосереднє виконання у всіх без винятку випадках. За умови законодавчого закріплення чітких критеріїв розмежування компетенції, ефективних механізмів контролю, дисциплінарної відповідальності та процесуальних гарантій захисту прав сторін, розширення повноважень приватних виконавців не становитиме загрози публічним інтересам, натомість забезпечить підвищення якості та швидкості виконання рішень як ключового елементу права на справедливий суд.

Слід зазначити, що впровадження інституту приватних виконавців в Україні досить сильно сприяло формуванню конкурентного середовища у сфері примусового виконання рішень, що позитивно вплинуло на ефективність виконавчого провадження в цілому. Приватний виконавець, на відміну від державного, має більш гнучку систему організації своєї діяльності та більшу заінтересованість у фактичному виконанні рішення, оскільки розмір його винагороди безпосередньо залежить від результатів його роботи [79].

У контексті воєнного стану в Україні були внесені деякі зміни до законодавства щодо діяльності приватних виконавців. Так, Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності приватних виконавців та примусового виконання судових рішень, рішень інших органів (посадових осіб) у період дії воєнного стану» від 27.07.2022 № 2455-IX були внесені зміни, які передбачають особливості здійснення діяльності приватними виконавцями в умовах воєнного стану [111]. Ці зміни є доволі важливими, адже вони стосуються зупинення та відновлення діяльності у разі неможливості продовжувати виконання обов’язків, процедури передачі виконавчих документів іншим виконавцям, а також низки організаційних аспектів роботи в особливих умовах. Вважаємо, що такі норми спрямовані на збереження стабільності виконавчого провадження навіть у надзвичайних обставинах, хоча на практиці вони можуть створювати додаткові труднощі для приватних виконавців у забезпеченні належного рівня захисту прав сторін виконавчого провадження.

Крім того, Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих особливостей організації примусового виконання судових рішень і рішень інших органів під час дії воєнного стану» від 11.04.2023 № 3048-IX були внесені зміни, які передбачають додаткові механізми захисту прав учасників виконавчого провадження в умовах воєнного стану [112].

Права та обов'язки приватного виконавця у виконавчому провадженні визначаються Законом України «Про виконавче провадження» та Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів». Відповідно до ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження» приватний виконавець під час здійснення виконавчого провадження має право вчиняти всі необхідні виконавчі дії, передбачені законом [109].

З огляду на вищенаведене виникає потреба в систематизації прав та обов'язків приватного виконавця та їх науково обґрунтованому групуванні. Така необхідність зумовлена тим, що закріплені у Законах України «Про виконавче провадження», «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» права та обов'язки приватного виконавця становлять складну, внутрішньо диференційовану систему юридичних можливостей і юридичних обов'язків, які мають різну функціональну спрямованість та різний характер правового впливу.

Підставами для класифікації прав та обов'язків приватного виконавця варто розглядати як сукупність взаємопов'язаних критеріїв, що відображають їх змістовну природу, функціональне призначення та місце у структурі виконавчого провадження. Тому вважаємо, що такий поділ необхідно здійснити за наступними критеріями: функціонально-цільовим – залежно від ролі відповідних прав та обов'язків у досягненні мети виконавчого провадження; характером юридичного впливу – організаційний, інформаційний, забезпечувально-примусовий або майновий; стадійністю

виконавчого провадження – з огляду на їх реалізацію на різних етапах процесу примусового виконання рішення та здійснення певних виконавчих дій.

З урахуванням зазначених критеріїв права та обов'язки приватного виконавця пропонуємо поділити на такі групи:

1. Організаційно-розпорядчі, які пов'язані з організацією виконавчого провадження. Для прикладу, до цієї групи належать повноваження щодо відкриття, зупинення, закриття виконавчого провадження, об'єднання виконавчих проваджень у зведене виконавче провадження, повернення виконавчого документа стягувачу, винесення постанов у виконавчому провадженні тощо (ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження»).

2. Пошукові, які спрямовані на виявлення майна боржника, на яке може бути звернено стягнення. До цієї групи, зокрема, належать повноваження щодо проведення перевірок майнового стану боржника, здійснення запитів до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій щодо наявності у боржника майна, доходів, коштів, цінних паперів тощо.

3. Правозабезпечувальні, які спрямовані на забезпечення виконання рішення та запобігання діям боржника, спрямованим на ухилення від виконання рішень. До цієї групи належать повноваження щодо накладення арешту на майно боржника, заборони боржнику розпоряджатися та/або користуватися майном, яке належить йому на праві власності, застосування заходів примусового виконання рішення.

4. Фінансові, які пов'язані з розподілом стягнутих з боржника коштів між стягувачами, стягненням виконавчого збору, витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій, штрафів (ст. 45 Закону України «Про виконавче провадження»).

Особливістю повноважень приватного виконавця є їх владний характер, який проявляється в тому, що постанови, рішення, вимоги приватного виконавця, прийняті ним у межах своїх повноважень, є обов'язковими для всіх

органів, організацій, посадових осіб, фізичних та юридичних осіб на території України. Невиконання законних вимог приватного виконавця тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

У контексті повноважень приватного виконавця слід звернути увагу на деякі обмеження, які встановлені законодавством. Зокрема, приватний виконавець не може виконувати рішення, за якими він або близькі йому особи є стороною, а також рішення, які прийняті на його користь або на користь близьких йому осіб. Крім того, приватний виконавець не може виконувати рішення, якщо він перебував або перебуває у трудових відносинах із стороною виконавчого провадження або брав участь у справі як представник, свідок, експерт, перекладач, спеціаліст, а також в інших випадках, передбачених законом.

Варто звернути увагу на те, що законодавством передбачена можливість відводу (самовідводу) приватного виконавця у разі наявності обставин, які викликають сумнів у його неупередженості. Відвід приватному виконавцю може бути заявлений стягувачем, боржником або їхніми представниками. Заява про відвід розглядається приватним виконавцем невідкладно, але не пізніше трьох робочих днів з дня її надходження. За результатами розгляду заяви про відвід приватний виконавець виносить постанову про задоволення чи відмову у задоволенні заяви, як зазначає Є. О. Морозов, така заява «може бути оскаржена стягувачем, боржником або їхніми представниками до суду»[89].

Для повноти встановлення правового статусу приватного виконавця необхідно проаналізувати правовий статус державних виконавців, які разом із приватними виконавцями утворюють змішану систему виконання рішень в Україні у їх порівняльному співвідношенні. Державний виконавець є представником влади, діє від імені держави і перебуває під її захистом, уповноважений державою здійснювати діяльність з примусового виконання рішень у порядку, передбаченому законом.

На відміну від приватного виконавця, який є суб'єктом незалежної професійної діяльності, державний виконавець має статус державного службовця і здійснює свої повноваження в рамках системи державного управління. Правовий статус державного виконавця визначається актами законодавства про виконавче провадження та державну службу, а також трудовим законодавством.

Територіальна організація діяльності державних виконавців, як вже зазначалось, також відрізняється від приватних. Якщо приватні виконавці діють у межах виконавчих округів, що збігаються з територією областей, то державні виконавці функціонують через систему територіальних органів Міністерства юстиції, до складу яких входять, зокрема, відділи державної виконавчої служби. Фінансування діяльності державних виконавців здійснюється за рахунок державного бюджету, що принципово відрізняється від моделі оплати послуг приватних виконавців за результатами роботи.

Аналіз правового статусу приватних і державних виконавців дозволяє виділити як спільні, так і відмінні риси цих двох категорій суб'єктів виконавчого провадження. Спільними є основні повноваження щодо здійснення виконавчих дій, обов'язковість їхніх постанов для всіх суб'єктів, а також загальні принципи здійснення виконавчого провадження тощо.

Ключові відмінності полягають у правовій природі їхньої діяльності: державні виконавці є державними службовцями, що здійснюють публічно-владні функції від імені держави, тоді як приватні виконавці є суб'єктами незалежної професійної діяльності, які виконують делеговані державою повноваження. Ця відмінність впливає на систему фінансування (бюджетне фінансування проти оплати за результат), територіальну організацію діяльності та систему контролю. Також приватний виконавець на відміну від державного виконавця має право мати помічника.

Ще однією відмінністю щодо виконання рішень приватним і державним виконавцем є те, що до приватного виконавця не має права звертатись прокурор як учасник виконавчого провадження, з виконавчими документами.

Це зумовлено тим, що приватні виконавці відповідно до законодавчо встановлених меж їх повноважень позбавлені права виконувати рішення, у яких стороною виступає держава або які стосуються державного майна тощо. З огляду на це, прокурор уповноважений представляти інтереси держави, тому він має право на звернення тільки до державного виконавця. Такої ж тези дотримується й Р. Р. Трагнюк та зазначає, що «оскільки прокурор на сучасному етапі може здійснювати лише представництво інтересів держави, то й у виконавчому провадженні за його участю боржником або стягувачем неодмінно має виступати держава або ж об'єктом виступає державна власність. У той же час здійснення виконання в таких випадках приватним виконавцем не допускається» [148, с. 104].

Статистичні дані свідчать про вищу ефективність приватних виконавців, зокрема «у 2024 році один приватний виконавець у середньому повертав кредиторам у шість разів більше коштів, ніж один державний виконавець, а на електронних торгах приватні виконавці реалізували у 26 разів більше майна» [122]. Це підтверджує обґрунтованість запровадження змішаної системи виконання рішень та ефективність конкурентного середовища у сфері виконавчого провадження.

Також необхідно звернути увагу на те, що в умовах змішаної моделі примусового виконання стягувач має право самостійно обирати, звертатися йому до приватного чи до державного виконавця. Крім того, він має право визначати, до якого саме приватного виконавця звернутися, здійснюючи цей вибір із використанням Єдиного реєстру приватних виконавців України. Це право є реалізацією принципу диспозитивності і як зазначають у своїй роботі В. І. Меленчук та Н. С. Куцір «початковим правом стягувача у виконавчому провадженні є право на обрання виконавця, до якого він бажає звернутися – приватного чи державного» [83, с. 184].

Необхідно зазначити, що законодавець передбачає певні гарантії щодо захисту прав сторін у виконавчому провадженні при примусовому виконанні рішень приватним виконавцем, до яких необхідно віднести:

1. Право на оскарження рішень, дій або бездіяльності приватного виконавця. Стаття 74 Закону України «Про виконавче провадження» встановлює механізм судового оскарження рішень, дій або бездіяльності приватного виконавця. Учасники виконавчого провадження мають можливість звернутися зі скаргою до суду, який видав виконавчий документ, або до суду за місцезнаходженням органу виконання. Процедура судового розгляду передбачає обов'язкове проведення судового засідання з участю скаржника (заявника), приватного виконавця та заінтересованих сторін протягом десятиденного строку;

2. Право на відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями або бездіяльністю приватного виконавця. Приватний виконавець несе цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність у порядку та обсягах, встановлених законом, а також дисциплінарну відповідальність у порядку, встановленому законом. Крім того, приватний виконавець зобов'язаний до початку здійснення діяльності застрахувати свою цивільно-правову відповідальність перед третіми особами. Мінімальний розмір страхової суми становить 10 відсотків від загальної суми стягнень, але не менше 1000 мінімальних розмірів заробітної плати станом на початок відповідного календарного року. Це страхування є додатковою гарантією захисту прав стягувача та боржника у виконавчому провадженні;

3. Контроль за діяльністю приватного виконавця. Законодавством передбачена система контролю за діяльністю приватних виконавців, яка включає:

- державний контроль, який здійснюється Міністерством юстиції України через Департамент державної виконавчої служби. Цей контроль включає проведення планових та позапланових перевірок діяльності приватних виконавців, розгляд скарг на дії приватних виконавців, ведення Єдиного реєстру приватних виконавців України;

- самоврядний контроль, який здійснюється Асоціацією приватних виконавців України. Цей контроль включає проведення моніторингу

дотримання приватними виконавцями правил професійної етики, розгляд скарг на дії приватних виконавців, проведення навчальних та методичних заходів для підвищення кваліфікації приватних виконавців;

- судовий контроль, який здійснюється судами при розгляді скарг на рішення, дії або бездіяльність приватних виконавців;

4. Приватний виконавець може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку. Дисциплінарна комісія, яка складається з дев'яти осіб, здійснює дисциплінарне провадження стосовно приватного виконавця. За результатами розгляду дисциплінарної справи Дисциплінарна комісія може прийняти рішення про накладення на приватного виконавця дисциплінарного стягнення у вигляді попередження, догани, зупинення діяльності приватного виконавця на строк до шести місяців або позбавлення права на здійснення діяльності приватного виконавця.

Щодо оскарження рішень Дисциплінарної комісії стосовно приватного виконавця, то відповідно до ст. 41 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» рішення Дисциплінарної комісії про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності може бути оскаржено приватним виконавцем до суду. Це забезпечує додатковий рівень захисту прав не лише стягувача та боржника, але й самого приватного виконавця.

Особливого значення набуває взаємодія приватного виконавця з органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, установи, організації, посадові особи зобов'язані сприяти приватному виконавцю у здійсненні виконавчих дій. Як зазначає В. І. Дьордяй, «вимоги приватного виконавця також обов'язкові для виконання всіма фізичними та юридичними особами, органами влади та посадовими особами» [56, с. 283]. Це сприяння полягає у наданні на запит приватного виконавця інформації про боржника, його майно, доходи та кошти, а також у виконанні постанов приватного виконавця, прийнятих ним у межах своїх повноважень.

Щодо органів поліції, то відповідно до ч. 3 ст. 36 Закону України «Про виконавче провадження», у разі необхідності розшуку транспортного засобу боржника виконавець виносить постанову про такий розшук, яка є обов'язковою для виконання поліцією, а тимчасове затримання та зберігання транспортного засобу здійснюються відповідно до порядку, визначеного Кабінетом Міністрів України [109]. За участю працівників поліції також проводяться виконавчі дії щодо примусового вселення та виселення (ч. 4 ст. 66 та ч. 4 ст. 67 Закону України «Про виконавче провадження»). Відповідно до п. 2 Розділу ІІ Інструкції, залучення поліції у межах наданих їй повноважень здійснюється виконавцем для забезпечення публічної безпеки і порядку, запобігання та припинення кримінальних і адміністративних правопорушень, а також для усунення загроз життю та здоров'ю учасників виконавчого провадження на підставі мотивованої постанови виконавця, що надсилається керівнику територіального органу поліції [114].

Також необхідно зауважити, що відповідно до ст. 28 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», приватний виконавець має право мати помічника. Водночас, згідно з аналізом ст. 14 Закону України «Про виконавче провадження», варто зауважити, що законодавець не відносить помічника приватного виконавця до учасників виконавчого провадження, що свідчить про його допоміжний статус у процесі виконання рішень.

Відповідно до ст. 28 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» помічник є фізичною особою з вищою юридичною освітою не нижче першого рівня, яка працює з приватним виконавцем на підставі трудового договору (контракту). Кількість помічників не обмежена, але вони підпорядковуються безпосередньо приватному виконавцю, на якого покладається повна дисциплінарна, матеріальна та цивільно-правова відповідальність за їхні дії чи бездіяльність, включаючи заподіяння шкоди кредиторам, боржникам чи третім особам. Антикорупційні обмеження (заборона сумісництва, конфлікту

інтересів) поширюються на помічників аналогічно до приватних виконавців, що свідчить про формальне визнання їхньої ролі у виконавчому провадженні.

Секретар АПВУ А. А. Сидорчук вказує на те, що обмеження помічника виключно технічними функціями зумовлює нераціональне використання кадрових ресурсів, оскільки приватний виконавець змушений виконувати рутинні дії, які можуть бути делеговані. Порівняльний аналіз із Францією та Нідерландами засвідчує, що в європейських моделях помічники здійснюють окремі підготовчі виконавчі дії під контролем ліцензованого виконавця, що сприяє оперативності проваджень і зменшенню навантаження [141].

Телявський А. М., аналізуючи практику виконавчого провадження, наголошує, що помічники фактично беруть участь у виїзних діях, однак позбавлені процесуального статусу для самостійної фіксації та оформлення їх результатів. Така невизначеність створює ризики оскарження дій виконавця, а також поєднується з проблемою опосередкованої відповідальності й відсутністю чітких кар'єрних перспектив, що негативно впливає на мотивацію [146].

Однак законодавець у законопроєкті Закону України «Про примусове виконання рішень» № 5660 від 14.06.2021 року, пропонує розширити повноваження помічника приватного виконавця. Зокрема, ч. 3 ст. 31 проєкту передбачає, що помічник приватного виконавця має право від імені приватного виконавця та за його письмовим дорученням здійснювати виконавчі, організаційні й технічні дії у межах виконавчого провадження, із визначенням переліку дозволених та обмежених дій [123]. Вважаємо за доцільне підтримати запропонований законодавцем підхід щодо розширення повноважень помічника приватного виконавця як такий, що відповідає потребам удосконалення організації примусового виконання рішень.

Підсумовуючи вищенаведене можна дійти таких висновків.

По-перше, запровадження змішаної системи виконання рішень в Україні створило ефективне конкурентне середовище, що позитивно вплинуло на якість та результативність виконавчого провадження. Приватні виконавці

демонструють вищі показники ефективності порівняно з державними, що підтверджується статистичними даними.

По-друге, дуалістичний характер правового статусу приватного виконавця, який поєднує незалежну професійну діяльність із виконанням делегованих державою повноважень, потребує подальшого удосконалення законодавчого регулювання для усунення колізій та чіткого визначення меж компетенції.

По-третє, система гарантій та механізмів захисту прав учасників виконавчого провадження, включаючи судовий контроль, дисциплінарну відповідальність і страхування цивільно-правової відповідальності, забезпечує належний рівень захисту законних інтересів сторін виконавчого провадження.

2.2. Асоціація приватних виконавців України як некомерційна професійна організація та механізм забезпечення ефективності приватного виконання рішень

У структурі інституту приватного виконання ключову роль відіграє Асоціація приватних виконавців України (АПВУ), яка являє собою некомерційну професійну організацію, утворену з метою об’єднання всіх приватних виконавців України та забезпечення ефективного самоврядування цієї незалежної юридичної професії. Асоціація приватних виконавців була заснована 24 листопада 2017 року та функціонує на основі Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», власного Статуту та інших нормативно-правових актів, що регулюють її діяльність.

Правова природа АПВУ характеризується чітко визначеною публічно-правовою компетентністю. Основний вид економічної діяльності за КВЕД класифікується як 84.11 «Державне управління загального характеру», що прямо підтверджує публічно-правовий характер функцій і завдань, які виконує Асоціація [35]. Це означає, що попри деяку самостійність у своїй

діяльності, АПВУ є складовою частиною державної системи обслуговування правосуддя через механізм професійного самоврядування. Така гібридна природа дозволяє АПВУ поєднувати приватні інтереси членів з суспільними завданнями забезпечення надійного та якісного примусового виконання судових рішень. Створення та функціонування АПВУ відповідає світовим тенденціям розвитку інститутів приватного виконання, де професійні асоціації посідають центральне місце в системі саморегулювання. На відміну від багатьох європейських країн, де подібні організації мають довшу історію, АПВУ є відносно молодою установою, але вже демонструє амбітні плани щодо розвитку професії та підвищення стандартів виконавської діяльності в Україні. Про це свідчать результати науково-практичної конференції «300 днів роботи приватних виконавців в Україні: результати діяльності та перспективи розвитку професії», яка відбулася 25 червня 2018 року в Національному університеті «Одеська юридична академія». Захід зібрав представників приватних та державних виконавців, адвокатів, суддів та науково-педагогічних працівників університету, що дозволило обговорити перші досягнення приватних виконавців, актуальні проблеми виконавчого процесу та перспективи розвитку професії в Україні [91].

Система органів Асоціації приватних виконавців України побудована за принципом багаторівневої ієрархічної структури, що забезпечує як централізацію стратегічного керівництва, так і децентралізацію оперативних функцій на регіональному рівні. Така організаційна модель відповідає принципам демократичного професійного самоврядування та враховує територіальні особливості поширення приватних виконавців в Україні.

Усього в структурі АПВУ функціонує сім рівнів органів управління, що створює складну, але водночас диференційовану систему прийняття рішень. На найвищому рівні розташований З’їзд приватних виконавців України, на проміжних рівнях функціонують централізовані органи управління та спеціалізовані комітети, а на найнижчому рівні розташовані регіональні органи та місцеві з’їзди в кожному з 25 регіонів України [144, с. 4].

Така багаторівневість структури зумовлена кількома факторами. По-перше, необхідністю забезпечити представництво інтересів приватних виконавців з усіх куточків країни. По-друге, потребою в спеціалізованих органах, які відповідають за окремі напрями діяльності професії. По-третє, необхідністю поєднання централізованого нормотворчого процесу з децентралізованим моніторингом на місцевому рівні.

З'їзд приватних виконавців України займає вершину організаційної піраміди АПВУ і являє собою вищий орган самоврядування професії. Цей орган скликається регулярно і розглядає найважливіші питання, що впливають на розвиток всієї професії. До основних повноважень З'їзду належить дуже широкий спектр функцій, що охоплює законотворчу діяльність, кадрові рішення та фінансово-господарське управління [144, с. 1-19].

Першим та одним з найважливіших повноважень З'їзду є затвердження Статуту АПВУ та внесення змін до нього. Статут є фундаментальним документом, що встановлює принципи організації та діяльності Асоціації, взаємовідносини між органами, права та обов'язки членів. Будь-які зміни до Статуту вимагають рішення З'їзду, що забезпечує участь всієї професійної спільноти у розробленні основних правил внутрішньої організації. Так, під час IX З'їзду приватних виконавців України делегати затвердили Стратегію розвитку АПВУ на 2025–2029 роки, Річний план підвищення кваліфікації приватних виконавців на 2025 рік, а також позицію щодо дотримання принципу територіальної підвідомчості при відкритті виконавчих проваджень [46].

З'їздом був затверджений Кодекс професійної етики приватних виконавців, який встановлює морально-етичні стандарти поведінки членів професії. Цей Кодекс є важливим інструментом саморегулювання і охороняє честь професії, встановлюючи чіткі норми того, як приватні виконавці повинні поводитися при взаємодії з клієнтами, судами та іншими учасниками виконавчого провадження. Зокрема, під час згаданого З'їзду делегати

проголосували за внесення змін до статті 4 Кодексу, яка врегульовує правила поведінки приватних виконавців, та чітко визначили, що приватний виконавець не повинен допускати порушень законодавства при здійсненні примусового виконання рішень, розпорядженні коштами та веденні архіву виконавчого провадження.

Кадрова функція З'їзду передбачає призначення чотирьох членів Кваліфікаційної комісії та чотирьох членів Дисциплінарної комісії. Ці комісії відіграють ключову роль у контролі якості професії, а їх склад, частково сформований З'їздом, забезпечує баланс між професійною спільнотою та професійною відповідальністю. З'їзд затверджує також Положення про Раду приватних виконавців України, яка функціонує як виконавчий орган між засіданнями З'їзду. Це Положення визначає порядок формування Ради, її склад, повноваження та процедури прийняття рішень.

Фінансові повноваження З'їзду включають затвердження кошторисів АПВУ та всіх її органів, що забезпечує контроль витрачання коштів та прозорість фінансово-господарської діяльності. Нарешті, З'їзд здійснює обрання Ради приватних виконавців України та ревізійної комісії, таким чином формуючи ключові виконавчі та контрольні органи Асоціації, що гарантує ефективне функціонування АПВУ та дотримання стандартів професійної етики й законності у діяльності приватних виконавців.

Рада приватних виконавців України (РПВУ) функціонує як виконавчий орган АПВУ, який здійснює управління Асоціацією в період між засіданнями З'їзду. Такий розподіл функцій між З'їздом та Радою відповідає класичній моделі організації громадських об'єднань, де законодавча функція здійснюється загальними зборами (З'їздом), а виконавча функція делегується постійно діючому органу.

До складу РПВУ входять голови рад приватних виконавців усіх 25 регіонів України (24 області та місто Київ) на посадовій основі, а також центральне керівництво Ради, яке включає Голову, його заступників та інших керівних посадовців. Така організаційна структура забезпечує прямий зв'язок

між центральним управлінням та регіональними структурами, оскільки голови регіональних рад одночасно входять до складу центральної Ради.

Рада приватних виконавців України отримує від З'їзду необхідні повноваження для вирішення поточних питань розвитку професії, координації діяльності Асоціації та представництва інтересів професії у взаємодії з державними органами влади та міжнародними організаціями. Її діяльність є системною та спрямованою на забезпечення безперервності управління у період між З'їздами. Показовим прикладом такої роботи є рішення РПВУ №86 від 17 вересня 2025 року, яким Рада, діючи в межах своїх повноважень, призначила проведення чергового З'їзду приватних виконавців України на 14 листопада 2025 року, визначила його орієнтовний порядок денний, а також затвердила позицію АПВУ щодо виконання Дорожньої карти з питань верховенства права, схваленої Кабінетом Міністрів України у межах переговорного процесу щодо вступу України до ЄС. Крім того, цим же рішенням Рада здійснила розгляд скарг на дії приватних виконавців, частину з яких направила до Комітету з етики для оцінки наявності ознак порушення Кодексу професійної етики [130].

Вся діяльність Ради розвивається в рамках повноважень, які їй делегував З'їзд, та повинна відповідати Статуту Асоціації та Кодексу професійної етики. Таке розмежування компетенції гарантує демократичність управління та запобігає концентрації влади в одних руках [144].

Регіональна структура АПВУ формується за принципом територіальної організації професії, що відповідає адміністративному поділу України. Система складається з 25 регіональних осередків, по одному в кожній з 24 областей плюс окремий регіональний осередок у місті Києві. Такий географічний розподіл забезпечує максимально близький контакт професійної спільноти на місцевому рівні та дозволяє своєчасно реагувати на місцеві проблеми та особливості реалізації виконавчого провадження.

На регіональному рівні функціонують два основних типи органів. По-перше, це регіональні з'їзди приватних виконавців, які скликаються не рідше

одного разу на рік у кожному з 25 регіонів. Ці з'їзди функціонують як представницькі органи на місцевому рівні і дозволяють приватним виконавцям кожного регіону безпосередньо брати участь у прийнятті рішень, що впливають на розвиток професії в їх регіоні.

По-друге, регіональну структуру становлять ради приватних виконавців регіонів, які формуються на основі рішень регіональних з'їздів. Ці ради складаються з не менше трьох членів зі строком повноважень три роки. Варто зазначити, що основні принципи створення та організації діяльності таких рад визначені в «Положенні про Раду приватних виконавців України», затвердженому Першим з'їздом приватних виконавців України. У цьому документі закріплено первинні норми функціонування Ради, її структуру, повноваження та порядок взаємодії з іншими органами професійного самоврядування приватних виконавців [101].

Основними функціями регіональних з'їздів є обрання членів регіональних рад приватних виконавців, висування кандидатів до складу Кваліфікаційної комісії, затвердження регіональних кошторисів та розгляд інших питань, що мають стратегічне значення для розвитку професії в конкретному регіоні. Голови регіональних рад входять до складу центральної РПВУ, що забезпечує єдність політики Асоціації та дозволяє регіональним лідерам безпосередньо впливати на центральну стратегію.

Однак, у розвитку регіональної структури АПВУ існують певні проблеми. Зокрема, змістовна складова повноважень регіональних органів залишається недостатньо розвинутою, що обмежує їхню спроможність до активної діяльності. Багато регіональних рад, які функціонують переважно як інформаційні канали для трансляції центральних рішень, а не як активні учасники розвитку професії.

Комітет з етики АПВУ являє собою спеціалізований орган, який здійснює розгляд питань дотримання норм професійної етики приватних виконавців. Цей комітет відіграє важливу роль у внутрішньому

саморегулюванні професії, оскільки саме через етичний контроль забезпечується найбільший вплив на поведінку членів професійної спільноти.

Функціональний спектр Комітету з етики є досить широким. Комітет розглядає скарги та звернення щодо можливих порушень етичних норм, надає спеціалізовані висновки щодо наявності або відсутності етичних порушень, проводить перевірки за зверненнями учасників виконавчого провадження та формує етичні стандарти професії. Крім того, Комітет бере участь у розробленні та вдосконаленні Кодексу професійної етики, що гарантує постійну актуальність та відповідність етичних норм сучасним викликам.

Реальна діяльність Комітету з етики отримує своє відображення у рішеннях Ради приватних виконавців України. Так, у Рішенні РПВУ №85 від 6 серпня 2025 року, зокрема, наведено приклади розгляду низки скарг на дії приватних виконавців, за якими Комітет з етики надавав свої висновки, що стали підставою для прийняття відповідних рішень Ради. Це свідчить про те, що етичний нагляд не є формальністю, а становить реальний механізм професійного контролю та підтримання стандартів поведінки у середовищі приватних виконавців [153].

Важливо підкреслити, що Комітет з етики діє виключно на підставі, в межах повноважень та у спосіб, встановлений Кодексом професійної етики приватних виконавців України. Таке обмеження компетенції гарантує, що етичний контроль не перевищує своїх законних меж і не використовується як інструмент для переслідування окремих членів професії.

Діяльність Комітету з етики має глибокий історичний корінь у світовій практиці професійного саморегулювання. На відміну від державних органів влади, які можуть деяким чином бути ненаближені до специфіки професійної діяльності, етичні комітети функціонують на основі глибокого розуміння специфіки роботи приватних виконавців та мають авторитет серед членів професії, який державні органи часто не мають. Рішення Комітету з етики, хоча вони не мають прямої юридичної сили в державній системі, мають величезний моральний авторитет та впливають на репутацію приватного

виконавця в професійній спільноті. Відсторонення від професійної спільноти часто буває більш суворим покаранням, ніж офіційні санкції, оскільки приватний виконавець залежить від своєї репутації та від довіри з боку клієнтів.

Дисциплінарний уповноважений АПВУ функціонує як постійно діючий дорадчий орган Асоціації, призначений на посаду, яка вимагає особливо високої кваліфікації та бездоганної репутації. До кваліфікаційних вимог для цієї посади належать три альтернативні критерії: статус судді у відставці, або визнаний науковець з питань виконавчого провадження та дисциплінарної відповідальності, або визнаний фахівець з питань виконавчого провадження з бездоганною діловою репутацією. Функціональні обов'язки Дисциплінарного уповноваженого охоплюють попередню оцінку матеріалів, що містять потенційні ознаки дисциплінарного проступку. Уповноважений надає висновок щодо наявності або відсутності складу дисциплінарного проступку, проводить юридичний аналіз матеріалів дисциплінарних проваджень та представляє позицію АПВУ на засіданнях дисциплінарної комісії. Крім того, Дисциплінарний уповноважений займається узагальненням дисциплінарної практики та вивченням міжнародного досвіду у сфері професійної дисципліни. Ця функція дозволяє АПВУ постійно удосконалювати систему внутрішньої дисципліни та адаптувати найкращі світові практики до умов українського приватного виконання.

У 2025 році в структурі АПВУ було створено принципово новий орган – Комітет зі сприяння цифровізації виконавчого провадження. Створення цього комітету відображає розуміння керівництвом Асоціації того, що цифрова трансформація являє собою один з найважливіших викликів та можливостей розвитку професії в наступні десятиліття. Цифровізація виконавчого провадження охоплює широкий спектр змін – від запровадження електронних реєстрів та баз даних до використання штучного інтелекту для аналізу судових справ та оптимізації виконавчих дій. Комітет зі сприяння цифровізації займається розробленням рекомендацій та стандартів для

впровадження цифрових технологій у професійну діяльність, координацією взаємодії з ІТ-спеціалістами та представниками державних органів.

Функції цього комітету включають розроблення цифрових компетенцій для приватних виконавців, обговорення актуальних питань кібербезпеки та захисту персональних даних, координацію з міністерствами та відомствами щодо розвитку єдиної державної системи управління виконавчим провадженням.

Функціонує також Комітет з медіації та інших видів альтернативного врегулювання спорів, який складається з семи осіб, включно з головою. Цей комітет виконує важливу функцію альтернативного вирішення конфліктів, що виникають як між приватними виконавцями, так і між виконавцями та учасниками виконавчого провадження. Медіаційні функції комітету включають розгляд конфліктних ситуацій, пошук взаємоприйнятних рішень для сторін та надання рекомендацій щодо мирного врегулювання спорів. Такий підхід знижує навантаження на судову систему та дозволяє професійній спільноті самостійно вирішувати свої внутрішні конфлікти.

Робота Комітету поширюється також на аналіз потенційних конфліктів і розроблення превентивних механізмів для їх запобігання, що сприяє формуванню толерантної та кооперативної культури всередині професії. Важливо, що діяльність комітету, як і інших органів Асоціації приватних виконавців України, регулюється поточними рішеннями Ради приватних виконавців України (РПВУ). Зокрема, у Рішенні РПВУ від 13.02.2025 №78 (м. Київ) підтверджено послідовність у формуванні внутрішніх органів АПВУ, визначено кадрові та організаційні питання, а також акцентовано на необхідності підтримання належного рівня етичної поведінки та внутрішньої дисципліни серед приватних виконавців. Це свідчить про постійний розвиток і вдосконалення внутрішніх механізмів саморегулювання професійної спільноти [129].

Центр підготовки та підвищення кваліфікації приватних виконавців є структурною одиницею АПВУ, яка забезпечує освітню діяльність та розвиток

професійних компетенцій. Функції Центру охоплюють організацію системи підвищення кваліфікації, розробку навчальних програм та методичних матеріалів, проведення семінарів та тренінгів як для молодих виконавців, так і для досвідчених професіоналів. Центр координує взаємодію з міжнародними організаціями приватних виконавців, що дозволяє запровадити найкращі світові практики у сферу професійної підготовки українських виконавців. Розробка навчальних програм базується на аналізі актуальних потреб професії та прогнозуванні майбутніх викликів. Освітня діяльність АПВУ має критичне значення для підвищення якості виконавчого провадження в Україні. Через Центр підготовки Асоціація формує новітні знання та вміння, необхідні для роботи в умовах цифровізації та зміни законодавства. Крім того, освітня діяльність сприяє спільності розуміння етичних норм та професійних стандартів серед всіх членів професії [153].

У структурі АПВУ функціонує Експертна (науково-консультативна) рада, яка займається науково-методичним забезпеченням діяльності Асоціації та ширше – розвитком теорії приватного виконання. До функцій Експертної ради належить здійснення науково-методичного аналізу актуальних проблем виконавчого провадження, розробка пропозицій щодо вдосконалення законодавства та практики. Експертна рада також виконує функцію моніторингу міжнародного досвіду приватного виконання, адаптації зарубіжних моделей та практик до умов українського правового простору. Ця рада складається з визнаних науковців, практикуючих юристів та залучених фахівців з різних галузей знань.

Робота Експертної ради забезпечує науково-обґрунтований підхід до розвитку професії та запобігає прийняттю рішень, що базувались б на чисто прагматичних міркуваннях без урахування глибших теоретичних закономірностей та світового досвіду [100].

Ревізійна комісія АПВУ здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю Асоціації, перевіряє виконання затвердженого кошторису та звітує про результати перед З’їздом приватних виконавців

України. Функціонування ревізійної комісії забезпечує прозорість та підзвітність у використанні коштів Асоціації та запобігає зловживанням. Ревізійна комісія проводить як планові, так і позапланові перевірки, розглядає скарги на фінансові операції, формує рекомендації щодо поліпшення фінансового управління. Звіти ревізійної комісії є важливим інструментом громадського контролю та забезпечують інформованість членів АПВУ щодо використання членських внесків та інших джерел фінансування.

Фінансове забезпечення діяльності Асоціації приватних виконавців України (АПВУ) здійснюється за рахунок різних джерел. Основним джерелом фінансування є членські внески приватних виконавців, які становлять найбільшу частку бюджету організації. Як зазначено на офіційному сайті АПВУ, «приватні виконавці сплачують членські внески до бюджету АПВУ у розмірі трьох мінімальних заробітних плат, встановлених на 1 січня поточного року. Членські внески сплачуються рівними частинами (1,5 мінімальної заробітної плати) двічі на рік: за І півріччя – до 20 січня, за ІІ півріччя – до 20 липня» [36].

Крім того, Асоціація отримує доходи від надання освітніх послуг, видавничої діяльності, а також випуску професійної періодики, зокрема «Вісника АПВУ». Окрему частку надходжень становлять благодійні внески та гранти від міжнародних організацій, спрямовані на підтримку правосуддя та розвиток професії приватного виконавця.

За фінансовими показниками, оприлюдненими у звітності АПВУ за 2024 рік, загальний дохід організації становив близько 3,6 млн грн, що, попри позитивну динаміку, все ще є обмеженим для виконання стратегічних завдань розвитку професії [92].

Структура дохідної частини бюджету демонструє диверсифікацію джерел фінансування, що мінімізує ризики залежності від одного каналу надходжень і сприяє фінансовій стабільності організації. Водночас фахівці наголошують, що для реалізації амбітних цілей, визначених у стратегічних документах АПВУ, необхідне подальше збільшення обсягу фінансування,

зокрема шляхом розширення партнерських програм і залучення міжнародної технічної допомоги.

АПВУ відіграє комплексну роль у системі контролю та самоконтролю у сфері приватного виконання. Цей контроль реалізується через діяльність кількох органів, що спеціалізуються на різних аспектах професійної діяльності та поведінки.

По-перше, Комітет з етики здійснює розгляд скарг та звернень щодо можливих етичних порушень, надаючи висновки та рекомендації. По-друге, Дисциплінарний уповноважений проводить попередню оцінку матеріалів та надає висновок щодо наявності складу дисциплінарного проступку. По-третє, регіональні ради та органи здійснюють моніторинг на місцевому рівні та виявляють перші ознаки можливих порушень.

Взаємодія АПВУ з державними органами реалізується через співпрацю з Міністерством юстиції України, участь у дисциплінарній та кваліфікаційній комісіях, а також у розробці нормативно-правових актів, що регулюють приватне виконання. Таке співробітництво забезпечує узгодженість дій державної системи та системи професійного саморегулювання.

Важливим є розмежування судового та дисциплінарного контролю: суд оцінює законність рішень, дій чи бездіяльності приватного виконавця, тоді як Дисциплінарна комісія відповідає за дисциплінарну поведінку виконавця та організаційні питання. Така структура дозволяє забезпечити баланс між ефективним виконанням судових рішень і захистом прав усіх учасників виконавчого провадження [94, с. 14].

Основними функціями та повноваженнями АПВУ є представництво професійних інтересів через захист прав та законних інтересів приватних виконавців перед державною владою та громадськістю. Асоціація взаємодіє з органами державної влади та місцевого самоврядування, проводить лобіювання змін у законодавстві, що сприяють розвитку професії. Крім того, АПВУ представляє інтереси українських приватних виконавців у міжнародних організаціях та на міжнародних конференціях.

Нормотворча діяльність АПВУ включає розробку та затвердження Кодексу професійної етики, прийняття рішень та розпоряджень з питань професійної діяльності, методичне забезпечення виконавчого провадження. Через нормотворчість Асоціація встановлює стандарти, що перевищують мінімальні вимоги закону, та формує культуру професійної спільноти. Як зазначає З. О. Погорєлова, «нормотворчі повноваження слугують правовою основою для нормотворчої діяльності органів виконавчої влади, яка має правову процесуальну форму і в якій і здійснюються ці нормотворчі повноваження» [99, с. 51]. Цей підхід демонструє, що ефективна діяльність АПВУ базується не лише на волі органів, а й на правовій регламентації їх нормотворчих функцій.

Контрольні функції реалізуються через моніторинг дотримання професійних стандартів, розгляд скарг на дії приватних виконавців, проведення перевірок дотримання етичних норм. Освітня діяльність охоплює організацію системи підвищення кваліфікації, проведення навчальних заходів та конференцій, видання професійної літератури, зокрема журналу «Вісник АПВУ», що присвячений актуальним проблемам професії.

Інформаційна діяльність АПВУ включає ведення реєстру приватних виконавців (хоча Єдиний реєстр приватних виконавців України ведеться Міністерством юстиції, АПВУ створила власний реєстр, який дублює Єдиний реєстр, проте містить деякі відмінності, наприклад, різні адреси та інші дані), а також оприлюднення рішень та розпоряджень органів.

Попри значні досягнення у формуванні системи професійного самоврядування, перед АПВУ стоять суттєві виклики, які потребують вирішення в найближчі роки. Однією з основних проблем є громіздка структура органів Асоціації, що характеризується багаторівневим поділом, складністю процесу прийняття рішень та частковим дублюванням функцій на різних рівнях управління.

Рішення, прийняті на центральному рівні АПВУ, часто повільно доводяться до регіональних рад приватних виконавців, що знижує

ефективність управління. Крім того, частина функцій між центральними та регіональними органами іноді дублюється, що призводить до повторення робіт і витрачання ресурсів. Такі проблеми відзначає й сама АПВУ, зокрема в Рішенні Ради приватних виконавців України від 26.01.2023 № 51, де обговорювалася необхідність оптимізації повноважень органів та забезпечення своєчасного реагування на потреби приватних виконавців [131].

Другою суттєвою проблемою є слабка змістовна складова повноважень регіональних органів. На практиці регіональні ради часто функціонують як інформаційні канали для трансляції центральних рішень, а не як активні суб'єкти розвитку професії на місцевому рівні. Це призводить до того, що місцевих лідерів та активів не залучають достатньою мірою до розробки стратегії розвитку, а місцеві потреби та специфіка розвитку приватного виконання в окремих регіонах недостатньо враховуються при розробці центральної політики. Рада приватних виконавців України (РПВУ) у своєму рішенні № 51 прямо вказує на необхідність підвищення ролі регіональних рад у зборі інформації, вирішенні організаційних питань та координації дій приватних виконавців, що підтверджує актуальність цієї проблеми.

Третьою важливою проблемою є необхідність цифровізації процесів самоврядування АПВУ. Багато адміністративних функцій, включаючи прийняття рішень, обмін інформацією та ведення реєстрів, все ще здійснюються переважно в традиційному форматі, без достатнього використання цифрових технологій. Це обмежує ефективність управління, затримує поширення інформації та не дозволяє АПВУ повною мірою скористатися перевагами цифрової трансформації. У зазначеному вище Рішенні РПВУ № 51 відзначено, що доступ до Автоматизованої системи виконавчого провадження та цифрових інструментів є критично важливим для діяльності приватних виконавців, що підкреслює необхідність прискорення цифровізації органів самоврядування [131].

У відповідь на виявлені проблеми, пропонуємо визначити кілька стратегічних напрямів розвитку Асоціації.

По-перше, стратегічним напрямом вважаємо посилення ролі професійного самоврядування як на центральному, так і на регіональному рівні. Це включає розширення компетенцій регіональних органів, делегування більшої кількості повноважень на місцевий рівень та активізацію участі регіональних лідерів у прийнятті центральних рішень. Посилення професійного самоврядування повинно супроводжуватись розвитком демократичних процедур в АПВУ, забезпеченням прозорості в прийнятті рішень та захистом прав меншості в професійній спільноті.

По-друге, розвиток міжнародного співробітництва пропонуємо визначити пріоритетним напрямом. Потрібно розширити взаємодію з асоціаціями приватних виконавців інших країн, обмінюватись досвідом та кращими практиками, брати активну участь у роботі міжнародних організацій, присвячених розвитку інституту приватного виконання. Таке співробітництво дозволить українській професійній спільноті орієнтуватися на останні світові тенденції розвитку цієї юридичної професії та адаптувати успішні закордонні моделі до умов України.

По-третє, впровадження сучасних технологій у професійну діяльність та управління АПВУ пропонуємо як необхідну передумову розвитку. Це включає цифровізацію процесів самоврядування, впровадження електронного документообігу, створення дієвих цифрових платформ для взаємодії членів професії, використання штучного інтелекту та аналітики великих даних для поліпшення якості виконавського провадження. Цифрова трансформація повинна бути частиною більш широкої стратегії підвищення ефективності та якості виконавського провадження.

По-четверте, підвищення стандартів професійної етики як невід’ємна частина розвитку. Пропонуємо посилити роботу Комітету з етики, розширити превентивні механізми для запобігання етичним порушенням, розвивати культуру поваги до етичних норм серед усієї професійної спільноти. Підвищення етичних стандартів повинно сприяти підвищенню довіри до

професії з боку громадськості, судів та інших учасників виконавчого провадження.

Асоціація приватних виконавців України займає центральне місце у функціонуванні інституту приватного виконання як комплексна система професійного самоврядування. Через АПВУ здійснюється внутрішня саморегуляція професії, що включає встановлення етичних норм, контроль за їх дотриманням, освітню діяльність та формування професійної культури.

Крім того, АПВУ виконує важливу функцію представництва професійних інтересів у відносинах з державними органами влади. Асоціація лобіює прийняття законодавчих змін, які сприяють розвитку професії, захищає права приватних виконавців від несправедливих обмежень, координує взаємодію з судовою системою та правоохоронними органами. АПВУ також координує освітню діяльність, що забезпечує постійне підвищення кваліфікації членів професії та їх адаптацію до змін у законодавстві та вимогах часу. Через освітню діяльність Асоціація передає досвід молодим виконавцям, сприяє формуванню спільного розуміння професійних стандартів та поширює найкращі практики у всій професійній спільноті. Гарантування професійних стандартів здійснюється через систему етичного контролю, спеціалізовані комітети та органи моніторингу. Така багаторівнева система контролю дозволяє виявляти проблеми на ранніх стадіях та запобігати розвитку серйозних порушень.

Нарешті, АПВУ виступає медіатором у професійних спорах та конфліктних ситуаціях, що дозволяє вирішувати конфлікти в межах професійної спільноти без залучення судової системи. Таке врегулювання конфліктів має низку переваг – це швидше, дешевше та часто більш задовільно для всіх сторін, ніж судові процедури.

Структурна складність АПВУ, що включає кілька рівнів органів від регіональних зборів до всеукраїнського з’їзду, є результатом свідомої організаційної конструкції, спрямованої на досягнення двох, на перший

погляд, суперечливих цілей: централізації стратегічного управління та децентралізації оперативних функцій.

Вищим органом самоврядування приватних виконавців є З'їзд приватних виконавців України. У період між з'їздами функції самоврядування на регіональному рівні здійснює рада приватних виконавців відповідного регіону, яка координує діяльність приватних виконавців та забезпечує реалізацію рішень АПВУ в межах своєї компетенції.

З одного боку, централізація стратегічного управління дозволяє АПВУ встановлювати єдині стандарти професійної діяльності, забезпечувати узгодженість політики в межах усієї України, координувати діяльність на міжнародній арені та ефективно представляти інтереси професії перед державою. Це запобігає розпорошенню зусиль та втраті впливу через фрагментарність дій.

З іншого боку, децентралізація оперативних функцій дозволяє регіональним органам враховувати місцеву специфіку, швидко реагувати на локальні потреби та проблеми, залучати місцевих лідерів до управління. Таке розподілення влади побудовано на принципах демократичного професійного самоврядування, згідно з якими рішення повинні прийматися на найнижчому можливому рівні, близько до членів професії.

Така організаційна модель також враховує територіальну організацію України та необхідність мати представництво у всіх регіонах країни. Адміністративна децентралізація державної влади в останні роки тільки посилила актуальність такої регіональної організації у системі професійного самоврядування.

Асоціація приватних виконавців України являє собою складну, але функціональну систему професійного самоврядування, яка забезпечує розвиток інституту приватного виконання в Україні. Через систему органів управління, спеціалізованих комітетів та контрольних механізмів, АПВУ здійснює внутрішню саморегуляцію професії, представляє інтереси приватних

виконавців перед державою та міжнародною спільнотою, забезпечує освітню діяльність та підвищення кваліфікації членів професії.

Хоча перед АПВУ стоять певні проблеми, зокрема громіздкість організаційної структури та необхідність подальшої цифровізації, керівництво Асоціації демонструє чітке розуміння цих викликів та розробило амбітні стратегічні плани щодо розвитку. Реалізація цих планів повинна привести до посилення ролі професійного самоврядування, розширення міжнародного співробітництва, впровадження сучасних технологій та підвищення стандартів професійної етики.

Структурна складність АПВУ, хоча й потребує періодичного перегляду та оптимізації, загалом забезпечує ефективний баланс між централізацією та децентралізацією управління, що відповідає принципам демократичного професійного самоврядування та територіальної організації приватного виконання в Україні.

2.3. Кваліфікаційні вимоги та процедура доступу до професії приватного виконавця

Проблематика доступу до професії приватного виконавця в Україні набула особливої актуальності у контексті масштабних реформ, які розпочалися з прийняттям у 2016 році базових законодавчих актів у сфері виконавчого провадження. Створення інституту приватного виконання судових рішень стало однією з ключових новацій реформування системи примусового виконання, спрямованої на подолання кризи довіри до державної виконавчої служби та підвищення ефективності виконання рішень в Україні.

Іщенко Д. Ю. зазначає, що з огляду на сучасні умови реформування судової системи, питання кадрового забезпечення інституту приватних виконавців набуває стратегічного значення. Недостатня кількість кваліфікованих приватних виконавців створює суттєві перешкоди для ефективного функціонування системи виконавчого провадження, що може призвести до затримок у виконанні судових рішень та зниження довіри

громадськості до системи правосуддя. Формування кадрового потенціалу потребує цілісного підходу, що включає не лише відбір кандидатів із високим професійним рівнем, але й системний розвиток і підтримку їхніх компетенцій у процесі професійної діяльності [67].

Актуальність питання якісного кадрового забезпечення інституту приватних виконавців зумовлена декількома важливими чинниками. По-перше, приватні виконавці наділяються значними владними повноваженнями, включаючи право на примусове виконання рішень, накладення арешту на майно боржників, обмеження їх прав та свобод. По-друге, діяльність приватних виконавців безпосередньо впливає на реалізацію конституційного права громадян на справедливий суд, адже без ефективного виконання рішень це право залишається декларативним. По-третє, низька якість роботи приватних виконавців може негативно вплинути на довіру до всієї судової системи та поставити під сумнів доцільність самої реформи виконавчого провадження.

Система допуску до професії приватного виконавця повинна забезпечувати належний відбір кандидатів, які володіють не лише необхідними знаннями та навичками, але й високими моральними якостями. Особливої уваги заслуговує той факт, що приватні виконавці, на відміну від державних службовців, здійснюють свою діяльність на комерційній основі, що створює додаткові ризики конфлікту інтересів та потребує особливих механізмів контролю їх професійної придатності. Саме тому вимоги до кваліфікації та процедури допуску до цієї професії мають бути максимально обґрунтованими та збалансованими.

Важливим аспектом є також необхідність забезпечення оптимальної кількості приватних виконавців для ефективного функціонування системи виконавчого провадження. Станом на 2024 рік у системі приватних виконавців України працювало близько 9,7% від загальної кількості всіх виконавців, але вони забезпечували 36,4% від усіх стягнутих сум. У 2024 році приватні виконавці опрацювали понад 373 тисячі виконавчих документів на суму

майже 150 мільярдів гривень [32]. Занадто жорсткі вимоги можуть призвести до нестачі кадрів, тоді як надто ліберальний підхід може знизити якість послуг та підірвати довіру до інституту приватних виконавців. Крім того, процедура допуску повинна бути прозорою, справедливою та доступною для всіх потенційних кандидатів, що відповідають встановленим критеріям.

Порівняльний аналіз з іншими самозайнятими особами у сфері права, такими як адвокати, нотаріуси, арбітражні керуючі, дозволяє виявити спільні підходи до регулювання доступу до юридичних професій в Україні та визначити особливості, характерні саме для професії приватного виконавця. Такий аналіз є особливо важливим з огляду на те, що всі ці професії об'єднує надання правових послуг населенню, необхідність високої кваліфікації та доброчесності, а також особливий характер відповідальності перед державою та суспільством.

Система регулювання доступу до юридичних професій в Україні традиційно характеризується досить високими вимогами до кваліфікації та складними процедурами допуску, що обумовлено особливим статусом цих професій у правовій системі держави. Водночас, кожна з них має свої специфічні особливості, пов'язані з характером діяльності та сферою компетенції. Для приватних виконавців специфікою є поєднання елементів державно-владної діяльності з приватно-правовим статусом, що вимагає особливого підходу до встановлення кваліфікаційних вимог та процедур допуску.

Проблематика доступу до професії приватного виконавця також тісно пов'язана з питаннями професійного саморегулювання та державного нагляду. На відміну від деяких інших юридичних професій, де існують розвинені системи професійного самоврядування, інститут приватних виконавців в Україні знаходиться під більш жорстким державним контролем, що знаходить відображення у процедурах допуску та подальшого регулювання діяльності приватних виконавців. Це створює особливу модель професійного регулювання, яка потребує детального вивчення та аналізу.

Хоча посилення вимог і обмеження у доступі до професії можуть викликати незадоволення у потенційних кандидатів, важливо зберегти баланс між жорсткими стандартами і відкритістю. Такий баланс сприятиме не лише підтримці високого рівня професійності, а й усуненню кадрового дефіциту, який наразі є однією з ключових проблем у сфері виконавчого провадження. Прозорість процедур та чіткі, стандартизовані критерії оцінювання покращать довіру до системи і мотивацію вступати на цю професію.

Отже, жорсткий державний контроль і високі вимоги до допуску до професії приватних виконавців формують складну систему відбору, яка з одного боку, забезпечує високий рівень професійної підготовки кадрів, а з іншого – створює бар'єри для входу до професії. Такі вимоги включають комплексне тестування, перевірку знань законодавства та практичних навичок, а також дотримання високих етичних та кваліфікаційних стандартів.

Наукові дослідження з регульованих професій підтверджують двоякий ефект таких обмежень. P. Q. Blair, B. W. Chung зазначають, що ліцензування професій підвищує стандарти якості послуг, але водночас зменшує пропозицію праці і створює бар'єри доступу до професії [4]. Цей принцип безпосередньо також корелює і з професією приватного виконавця, де жорсткі кваліфікаційні вимоги і складні процедури відбору можуть зменшувати кількість кандидатів, здатних успішно пройти всі етапи, що, у свою чергу, впливає на кадровий дефіцит у сфері виконавчого провадження.

Наказ Міністерства юстиції України «Про внесення змін до Порядку допуску до професії приватного виконавця» від 27.11.2017 № 3793/5 посилив вимоги, що призвело до суттєвого зниження кількості успішних кандидатів. Спори щодо прозорості критеріїв іспиту та оцінювання практичних завдань створюють додаткові бар'єри [113].

Важливим аспектом дослідження є також аналіз практичних проблем, які виникають у процесі реалізації процедур допуску до професії приватного виконавця. Незважаючи на детальне законодавче регулювання, на практиці виникають численні питання щодо інтерпретації окремих вимог, організації

процедур відбору, забезпечення прозорості та справедливості процесу допуску.

Система нормативно-правового регулювання кваліфікаційних вимог до приватних виконавців в Україні ґрунтується на комплексному підході, що забезпечує належний рівень професійної підготовки та доброчесності осіб, які мають намір здійснювати діяльність з примусового виконання судових рішень та рішень інших органів. Основу такого регулювання становлять два ключові законодавчі акти, прийняті одночасно в рамках реформи системи виконавчого провадження.

Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» містить вичерпне регулювання статусу, повноважень, прав та обов’язків приватних виконавців, а також детально врегульовує кваліфікаційні вимоги та процедуру допуску до професії. Цей закон є профільним нормативним актом, що визначає правові основи діяльності приватних виконавців як самостійних суб’єктів правовідносин у сфері виконавчого провадження.

Кваліфікаційна комісія приватних виконавців відіграє центральну роль у системі допуску до професії, здійснюючи функції відбору, атестації та контролю за дотриманням кваліфікаційних вимог. Комісія утворюється при Міністерстві юстиції України і складається з представників органів виконавчої влади, судової системи, наукових установ та громадських організацій. Склад комісії формується на засадах професійності, незалежності та колегіальності, що має забезпечувати об’єктивність та неупередженість прийняття рішень щодо допуску кандидатів до професії.

Функції кваліфікаційної комісії включають розгляд заяв кандидатів про допуск до складання кваліфікаційного іспиту, організацію та проведення іспиту, прийняття рішень про видачу свідоцтв про право на здійснення діяльності приватного виконавця, а також здійснення контролю за дотриманням кваліфікаційних вимог діючими приватними виконавцями [54]. Комісія працює на постійній основі, проводячи засідання не рідше одного разу

на місяць, що забезпечує своєчасний розгляд заяв кандидатів та ефективність процедур допуску.

Порядок проходження стажування регламентується Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та відповідними підзаконними актами. Стажування є обов'язковою умовою допуску до кваліфікаційного іспиту і триває місяць. Проходження стажування можливе як у відповідному органі державної виконавчої служби, так і у приватного виконавця, який має не менше одного року досвіду роботи без дисциплінарних стягнень. Процес стажування забезпечується Радою приватних виконавців відповідного регіону, яка організовує план стажування, реєструє кандидата, формує особову справу з наказом, планом і звітами про проходження стажування. Кандидат під час стажування набуває практичних навичок роботи з учасниками виконавчого провадження, знайомиться із застосуванням заходів примусового виконання, а також вивчає особливості документального оформлення виконавчих дій. Після завершення стажування кандидат отримує свідоцтво, необхідне для подальшого допуску до кваліфікаційного іспиту. Для допуску кандидат подає відповідні документи, серед яких копія свідоцтва про проходження стажування, що підтверджує успішне засвоєння практичних аспектів професії.

Кваліфікаційний іспит проводиться у письмовій формі й включає питання з теорії та практики виконавчого провадження, цивільного, господарського, адміністративного та кримінального права, а також етики та деонтології професійної діяльності. Іспит оцінюється за стобальною шкалою, при цьому для успішного складання необхідно набрати не менше 75 балів. Кваліфікаційна комісія проводить кваліфікаційний іспит протягом трьох місяців із дня надання допуску особі до складення іспиту [117].

Нормативно-правове регулювання також передбачає можливість оскарження рішень кваліфікаційної комісії до суду, що забезпечує дотримання принципів справедливості та законності у процедурах допуску до професії.

Кандидати мають право на отримання мотивованого рішення комісії, ознайомлення з матеріалами розгляду своєї заяви та оскарження негативних рішень у встановленому законом порядку.

Судова практика показує, що кандидати часто звертаються до суду через необ'єктивне оцінювання результатів кваліфікаційного іспиту, порушення процедур оцінювання або відсутність належного обґрунтування рішень комісії. Наприклад, у постанові Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 09.01.2025 №280/1221/22 відзначено порушення принципів пропорційності, обґрунтованості та неупередженості під час притягнення особи до дисциплінарної відповідальності за рішенням комісії [105]. Аналіз зазначеної постанови Верховного Суду свідчить, що необ'єктивне оцінювання, відсутність чітких мотивованих рішень та непрозорі процедури формують правову невизначеність, що, у свою чергу, створює ризики для забезпечення законності та справедливості в процесі допуску до професії приватного виконавця.

Водночас, розглядаючи нормативно-правове регулювання, важливо звернути увагу на те, що інститут приватних виконавців в Україні має низку спільних рис з іншими самозайнятими юридичними професіями, про що зазначалося вище. Адвокати, нотаріуси та арбітражні керуючі, як і приватні виконавці, здійснюють незалежну професійну діяльність, що обумовлює потребу у порівняльному аналізі кваліфікаційних вимог і процедур доступу. Такий аналіз дозволяє визначити універсальні підходи до регулювання та специфічні характеристики кожної з професій, що є ключовим для вдосконалення системи професійного допуску.

Розглядаючи вимоги до освітньої кваліфікації, варто зазначити, що всі зазначені професії потребують високого рівня фахової підготовки. Так, наприклад, для адвокатської діяльності Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлює обов'язковість наявності повної вищої юридичної освіти [108]. Аналогічно, кандидат на отримання статусу нотаріуса повинен мати повну вищу юридичну освіту та володіти державною мовою

відповідно до встановленого рівня [119]. Для арбітражних керуючих законодавство передбачає необхідність наявності юридичної освіти не нижче другого (магістерського) рівня [72]. Приватні виконавці також мають відповідати вимогам про наявність повної вищої юридичної освіти, що, на нашу думку, демонструє єдність підходів законодавця до освітньої кваліфікації в цих сферах правничої діяльності.

Вимоги щодо наявності стажу роботи становлять важливий елемент професійної підготовки у всіх досліджуваних сферах, проте їх тривалість та специфіка відрізняються. Адвокатська діяльність передбачає наявність стажу роботи в галузі права не менше двох років. Для нотаріальної діяльності встановлюється більш тривалий період – стаж роботи в галузі права не менше шести років, з яких не меньше трьох років на посаді помічника нотаріуса. Арбітражні керуючі повинні мати стаж роботи в галузі права не менше трьох років. Щодо приватних виконавців, то законодавство вимагає наявності стажу роботи в галузі права не менше двох років. Така диференціація вимог щодо стажу роботи відображає різний ступінь складності та відповідальності, притаманний кожній з професій.

Процедура кваліфікаційного оцінювання для всіх досліджуваних професій включає обов’язкове складання кваліфікаційного іспиту, що підтверджує професійну компетентність кандидатів. Адвокатський кваліфікаційний іспит проводиться кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури та включає письмову частину з практичних завдань та усну частину. Нотаріальний кваліфікаційний іспит здійснюється Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату при Міністерстві юстиції України та має комплексний характер. Для арбітражних керуючих кваліфікаційний іспит проводить Кваліфікаційна комісія арбітражних керуючих. Приватні виконавці складають кваліфікаційний іспит перед відповідною кваліфікаційною комісією, що засвідчує єдність підходів до оцінювання професійної готовності у всіх зазначених сферах.

Важливим аспектом порівняльного аналізу є вимоги до доброчесності та моральних якостей претендентів. Усі досліджувані професії передбачають високі стандарти етичної поведінки та професійної доброчесності.

А. С. Романова підкреслює, що морально-етичні норми у юриспруденції є основою формування професійної культури правника і забезпечують дотримання принципів справедливості та законності. Професійна доброчесність передбачає не лише високий рівень фаховості, але й дотримання етичних стандартів, відповідальність перед суспільством та особисту мораль, що сприяє збереженню довіри до юридичної професії. Високі вимоги до моральних якостей допомагають запобігти професійній деформації та зловживанням, формують у правника світогляд, де провідними є цінності поваги до прав людини і взаємоповаги у спілкуванні з клієнтами й колегами [133].

У нормативному регулюванні професійної підготовки майбутніх правників різних галузей закріплено обов'язковість стажування як одного з ключових елементів допуску до професійної діяльності, однак тривалість і специфіка стажування визначаються різними законодавчими актами залежно від професії. Так, відповідно до ст. 32 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [108], майбутні адвокати проходять стажування строком шість місяців у діючого адвоката. У сфері нотаріальної діяльності передбачено стажування на посаді помічника нотаріуса протягом трьох років (ст. 18 Закону України «Про нотаріат») [119]. Арбітражні керуючі проходять стажування у досвідчених фахівців галузі відповідно до ст. 16 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [110]. Приватні виконавці зобов'язані пройти стажування строком один місяць у державного або приватного виконавця, що визначено у розділі III п.5 Наказу Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку допуску до професії приватного виконавця» від 25.10.2016 № 3053/5 [117]. Така організація підготовки забезпечує поетапне формування професійних компетенцій та гарантує, що особи, які вступають до професії, володіють

необхідними практичними навичками для здійснення своїх професійних обов’язків.

Також вважаємо за необхідне розглянути державне регулювання та нагляд у кожній із досліджуваних професій. Нагляд здійснюється різними органами та за різними принципами, що відображає неоднакову природу та функції цих видів правничої діяльності. Адвокатська діяльність регулюється переважно через систему професійного самоврядування з мінімальним втручанням держави, де основні регулятивні та контрольні функції покладені на адвокатські ради різних рівнів та Національну асоціацію адвокатів України. Держава обмежується лише встановленням загальних принципів організації адвокатури та основних вимог до кваліфікації адвокатів, при цьому детальне регулювання професійних стандартів, етичних норм, дисциплінарних процедур та інших аспектів професійної діяльності здійснюється саме органами адвокатського самоврядування. Такий підхід забезпечує високий рівень професійної незалежності адвокатів як гарантії забезпечення права на правову допомогу.

Нотаріальна діяльність, навпаки, підлягає значно більшому державному контролю через Міністерство юстиції України, яке не лише встановлює кваліфікаційні вимоги та проводить атестацію нотаріусів, але й здійснює поточний нагляд за їх діяльністю, ведення реєстрів нотаріальних дій, затверджує форми нотаріальних документів та контролює дотримання технічних вимог до оформлення нотаріальних актів. Це обумовлено тим, що нотаріуси здійснюють функції публічного характеру, їх акти мають особливу доказову силу, а помилки в нотаріальній діяльності можуть мати серйозні правові наслідки для великої кількості осіб. Арбітражні керуючі підконтрольні Міністерству юстиції України через систему ліцензування та нагляду, де держава здійснює контроль за їх кваліфікацією, веде Єдиний реєстр арбітражних керуючих, встановлює стандарти професійної діяльності та може застосовувати санкції у вигляді зупинення або анулювання свідоцтва арбітражного керуючого.

Приватні виконавці також підлягають державному регулюванню та нагляду з боку Міністерства юстиції України, що включає контроль за дотриманням кваліфікаційних вимог, проведення періодичних перевірок їх діяльності, ведення реєстру приватних виконавців, застосування дисциплінарних заходів у разі порушення законодавства, що відображає публічний характер функцій, які вони виконують при здійсненні примусового виконання судових рішень та рішень інших органів.

Наступним важливим пунктом порівняння є страхування професійної відповідальності, хоча підходи до його регулювання різняться залежно від ризиків та характеру діяльності. В Україні адвокати можуть добровільно страхувати свою відповідальність, адже закон не обов'язує це робити, хоча європейський досвід свідчить про доцільність обов'язкового страхування, особливо через значущість правочинів, пов'язаних з нерухомістю та корпоративними правами. Система адвокатського самоврядування розглядає обов'язкове страхування як додаткову гарантію для клієнтів.

Нотаріуси зобов'язані мати страхування професійної відповідальності як обов'язкову умову здійснення нотаріальної діяльності, при цьому мінімальний розмір страхової суми встановлюється законодавством і повинен забезпечувати покриття можливих збитків, які можуть бути завдані клієнтам внаслідок помилок або неправомірних дій нотаріуса при вчиненні нотаріальних дій. Це обумовлено високим рівнем довіри до нотаріальних актів, їх особливою доказовою силою та значними фінансовими наслідками, які можуть виникнути у разі допущення помилок при посвідченні правочинів з нерухомістю, спадкових справах або інших майнових відносинах. Арбітражні керуючі також повинні мати відповідне страхування професійної відповідальності, яке покриває шкоду, заподіяну внаслідок неумисних дій або помилки під час здійснення повноважень арбітражного керуючого в процедурах банкрутства, що є критично важливим з огляду на значні фінансові інтереси кредиторів та боржників, які перебувають під управлінням арбітражного керуючого.

Приватні виконавці зобов'язані укладати договори страхування професійної відповідальності із встановленням мінімальних розмірів страхової суми, що забезпечує додаткові гарантії для стягувачів та боржників у виконавчому провадженні, особливо у випадках неправомірних дій приватного виконавця, втрати або пошкодження майна, яке перебуває під арештом, або інших порушень, які можуть призвести до матеріальних збитків учасників виконавчого провадження.

Страхування професійної відповідальності є необхідною умовою, адже ці професії пов'язані з високим рівнем довіри та відповідальністю за значні майнові та немайнові інтереси громадян і юридичних осіб. Через особливий характер діяльності, пов'язаної з оформленням правочинів, керуванням майном у процедурах банкрутства або здійсненням примусового виконання рішень, можливі помилки або неправомірні дії можуть спричинити значні фінансові збитки. Відповідне страхування служить не лише захистом інтересів клієнтів, а й запобігає ризикам для самої професії, підтримуючи репутацію і підвищуючи рівень довіри до фахівців. При цьому дієвість такого механізму залежить від реального розміру страхової суми і контролю за якістю договорів страхування, що є важливим напрямом подальшого розвитку системи.

Процедури припинення професійної діяльності та дисциплінарної відповідальності мають свої особливості у кожній із юридичних професій. В адвокатурі діяльність може бути припинена за рішенням кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури у разі порушення професійних обов'язків. Нотаріальна діяльність припиняється відповідними органами юстиції у встановленому законом порядку. Діяльність арбітражних керуючих припиняється органом, що видав ліцензію чи свідоцтво, також за законними підставами. Щодо приватних виконавців, згідно зі ст. 44 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень», їх діяльність припиняється шляхом позбавлення права на провадження діяльності приватного виконавця у випадках, як-от: подання заяви про припинення діяльності, набрання законної сили обвинувальним вироком,

дисциплінарні стягнення, невідповідність вимогам і інші встановлені законом підстави. При цьому припинення діяльності не допускається, якщо приватний виконавець має незавершені виконавчі провадження. У разі припинення діяльності Рада приватних виконавців призначає тимчасового виконавця, який зупиняє поточні провадження та організовує передачу документів і справ відповідним структурам або новим виконавцям. Крім того, закон надає можливість оскарження рішень щодо припинення діяльності приватного виконавця, що забезпечує дотримання принципів законності та справедливості у цих процесах.

І на звершення порівняння вважаємо за необхідне виділити територіальні обмеження діяльності, слід зазначити, що кожна з професій має свою специфіку. Адвокати можуть здійснювати діяльність на всій території України без територіальних обмежень. Нотаріуси призначаються до конкретної нотаріальної округи та здійснюють діяльність у межах визначеної території. Арбітражні керуючі можуть працювати в межах судової юрисдикції, де вони включені до відповідного реєстру. Приватні виконавці також мають територіальні обмеження, оскільки їх діяльність прив’язана до конкретного регіону.

На підставі проведеного порівняльного аналізу кваліфікаційних вимог та процедур доступу до професій приватного виконавця, адвоката, нотаріуса та арбітражного керуючого можна зробити декілька важливих висновків щодо особливостей регулювання інституту приватних виконавців в Україні.

Передусім необхідно наголосити, що інститут приватних виконавців вписується в загальну систему правничих професій України, демонструючи схожість базових вимог до освітньої кваліфікації та професійної підготовки. Вимога щодо наявності повної вищої юридичної освіти для всіх досліджуваних професій свідчить про розуміння законодавцем складності та відповідальності функцій, які виконують ці фахівці. Однак диференціація вимог щодо стажу роботи (від двох років для адвокатів і приватних

виконавців, до шести років для нотаріусів) відображає різний рівень ризиків та суспільної значущості професійної діяльності.

Особливої уваги заслуговує модель державного регулювання приватних виконавців, яка за своїм характером більше нагадує регулювання нотаріальної діяльності, ніж адвокатської. Така схожість не є випадковою – і приватні виконавці, і нотаріуси здійснюють функції публічного характеру, їх дії мають юридично значущі наслідки для широкого кола осіб.

Аналіз системи фінансових гарантій демонструє прогресивний підхід законодавця до захисту прав учасників виконавчого провадження. Обов'язковість страхування професійної відповідальності приватних виконавців ставить їх в один ряд з нотаріусами та арбітражними керуючими, що підкреслює високий рівень довіри та відповідальності, покладеної на цю професію. Це особливо важливо з огляду на те, що приватні виконавці мають справу з майновими правами, фізичними та юридичними особами та можуть застосовувати примусові заходи.

Проте практика виявляє і певні недоліки в регулюванні інституту приватних виконавців. По-перше, відсутність розвинутої системи професійного самоврядування, яка є характерною для адвокатури, обмежує можливості професії щодо саморегулювання та захисту власних інтересів. По-друге, територіальні обмеження діяльності приватних виконавців можуть створювати перешкоди для ефективного виконання рішень, особливо у випадках, коли майно боржника знаходиться в різних регіонах країни.

Також, серйозною проблемою залишається недостатня прозорість процедур допуску до професії приватного виконавця порівняно з іншими правничими професіями. Якщо адвокатура має чітко регламентовані та публічні процедури кваліфікаційного оцінювання, то система оцінювання кандидатів на посаду приватного виконавця потребує додаткової стандартизації та відкритості.

З точки зору перспектив розвитку інституту приватних виконавців, доцільним видається запозичення позитивного досвіду регулювання інших

правничих професій. Зокрема, розвиток системи професійного самоврядування за зразком адвокатури міг би посилити незалежність приватних виконавців та підвищити довіру суспільства до їх діяльності. Водночас збереження державного нагляду за ключовими аспектами діяльності залишається необхідним з огляду на публічний характер функцій примусового виконання.

Важливим напрямом удосконалення є також розширення територіальних меж діяльності приватних виконавців або створення механізмів міжрегіональної взаємодії, що підвищило б ефективність виконавчого провадження. Досвід адвокатури, представники якої можуть працювати на всій території України, демонструє можливість поєднання професійної мобільності з якісним наданням послуг.

Підсумовуючи, інститут приватних виконавців в Україні демонструє збалансований підхід до регулювання, поєднуючи елементи публічного контролю з ринковими механізмами конкуренції. Однак для подальшого розвитку та підвищення ефективності цієї системи необхідні додаткові реформи, спрямовані на розвиток професійного самоврядування, підвищення прозорості процедур та розширення можливостей для професійної діяльності приватних виконавців.

Отже, однією з найбільш гострих проблем сучасної системи допуску до професії приватного виконавця є недостатня прозорість процедур кваліфікаційного іспиту. Ця проблема кардинально відрізняє систему підготовки приватних виконавців від інших правничих професій, зокрема адвокатури, де кваліфікаційний іспит характеризується високим рівнем відкритості та стандартизації.

Проблема проявляється у декількох ключових аспектах. По-перше, кандидати не мають доступу до банку тестових завдань або зразків питань, що ускладнює підготовку та створює невизначеність щодо рівня вимог. По-друге, відсутня публічна інформація про критерії оцінювання та статистику результатів попередніх іспитів, що не дозволяє кандидатам адекватно оцінити

свої шанси на успіх. По-третє, рішення кваліфікаційної комісії часто не містять детального обґрунтування, що ускладнює розуміння причин неуспішного складання іспиту.

Для вирішення цієї проблеми пропонується комплексний підхід, який включає основні напрями реформування. Перший напрям передбачає повну цифровізацію та стандартизацію процедури іспиту через створення єдиної цифрової платформи з банком понад дві тисячі стандартизованих тестових завдань. Такий підхід забезпечить максимальну об’єктивність оцінювання завдяки автоматичній обробці результатів та випадковій генерації варіантів завдань. Водночас цифровізація дозволить оприлюднювати детальну статистику результатів у розрізі регіонів та тематичних блоків, що підвищить прозорість процесу. Також необхідне введення на законодавчому рівні вимог до прозорості процедур кваліфікаційного оцінювання, включаючи обов’язковість оприлюднення критеріїв оцінювання, статистичних даних та мотивованих рішень комісії. Це створить правову основу для подальшого розвитку відкритості системи допуску та забезпечить можливість судового оскарження рішень комісії у випадках порушення процедур.

У сучасних умовах строк стажування приватних виконавців тривалістю один місяць є офіційним нормативом, проте викликає низку сумнівів щодо достатності такої підготовки для якісного виконання професійних обов’язків. Тож з метою забезпечення високого рівня професіоналізму та мотивації у професії доцільним є впровадження диференційованого підходу до тривалості стажування.

Вважаємо, що кандидатам із досвідом роботи в галузі права понад 5 років можна залишити строк стажування один місяць, адже вони володіють необхідними знаннями та навичками і потребують переважно ознайомлення з особливостями виконавчої діяльності. Для осіб із стажем роботи у сфері права від 2 до 5 років має бути встановлено триваліший строк стажування – наприклад, три місяці. Такий підхід забезпечить ґрунтовну практичну підготовку, що є ключовою для ефективного виконання судових рішень.

Крім того, важливо усунути штучні й надмірно жорсткі вимоги, які перешкоджають доступу до професії, зокрема шляхом удосконалення нормативної бази, процедури проведення стажування та підвищення якості навчання без збільшення адміністративного навантаження.

Така реформа допоможе пом’якшити бар’єри входу, сприятиме більшому притоку кадрів у професію, що є критично важливим для розвитку інституту приватних виконавців в Україні. Визнання цих змін сприятиме усуненню кадрової кризи в системі виконання судових рішень, підвищенню ефективності виконавчого провадження та зміцненню довіри громадян до судової системи загалом.

Основна проблема полягає в обмеженій кількості місць для стажування через небажання досвідчених виконавців приймати стажистів без відповідної компенсації витрат. Це особливо актуально для приватних виконавців, діяльність яких здійснюється на комерційній основі, що робить прийняття безоплатних стажистів економічно невигідним. Додатково ускладнює ситуацію нерівномірний географічний розподіл можливостей стажування з концентрацією в обласних центрах, що робить професію недоступною для мешканців менших населених пунктів.

Відсутність стандартизованих програм стажування та критеріїв оцінювання створює додаткові проблеми. Керівники стажування часто не мають чітких методичних вказівок щодо змісту та форм підготовки стажистів, що призводить до неоднакового рівня підготовки випускників різних програм. Більше того, відсутність фінансування стажування робить його недоступним для значної частини потенційних кандидатів, особливо з невисокими доходами.

Порівняння з іншими правничими професіями демонструє неоднозначність чинної моделі. Хоча адвокати проходять шестимісячне стажування, вони мають значно більше можливостей його проходження через розвиненість адвокатської мережі та наявність фінансових стимулів для

керівників стажування у вигляді можливості залучення стажистів до роботи над справами.

Для вирішення цієї проблеми пропонуємо впровадження модульної системи підготовки. Така система передбачає заміну половини стажування інтенсивними навчальними модулями з практичними симуляціями. Розробка курсу практичної підготовки з використанням кейс-методу забезпечить стандартизовану якість підготовки всіх кандидатів незалежно від місця проходження скороченого стажування.

Третім елементом реформи має стати створення системи державного співфінансування стажування через запровадження мінімальних стипендій для стажистів та компенсацій для керівників стажування. Фінансування таких заходів може здійснюватися за рахунок спеціального фонду підготовки кадрів, сформованого з частини зборів, що стягуються у виконавчому провадженні. Це створить економічні стимули для розширення мережі місць стажування та зробить професію доступнішою для кандидатів з різних соціальних груп.

Впровадження запропонованих рішень потребує комплексного підходу з поетапною реалізацією заходів. На першому етапі необхідно внести зміни до статей 20-22 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» щодо стандартизації процедур кваліфікаційного іспиту та розширення форм стажування. Ці зміни мають законодавчо закріпити вимоги до прозорості процедур допуску та створити правову основу для впровадження альтернативних форм практичної підготовки.

На другому етапі Міністерству юстиції України доцільно розробити та затвердити детальні підзаконні акти, які регламентуватимуть процедури цифровізації кваліфікаційного іспиту та модульної системи підготовки. Особливу увагу слід приділити створенню стандартизованих навчальних програм та критеріїв оцінювання, які забезпечать єдиний рівень підготовки всіх випускників незалежно від форми навчання.

Третій етап передбачає практичне впровадження нових процедур з одночасним моніторингом їх ефективності та внесенням необхідних коригувань. Створення системи регулярного оцінювання результатів реформи дозволить своєчасно виявляти проблемні аспекти та вносити відповідні удосконалення до системи підготовки кадрів.

2.4. Роль держави у функціонуванні інституту приватних виконавців: нагляд та відповідальність приватних виконавців

Інститут приватних виконавців в Україні демонструє фундаментальне протиріччя між декларованою автономією приватних суб'єктів та гіпертрофованим державним контролем, що створює унікальну модель «псевдо-приватизації» публічних функцій. Як слушно зауважує Є.Д. Когутич, існуюча система контролю за діяльністю приватних виконавців характеризується дефіцитом чіткості принципових засад та відсутністю балансу між підзвітністю та професійною незалежністю [71]. Передача частини функцій примусового виконання приватним виконавцям не означає повного усунення держави від цієї сфери правовідносин, а навпаки, актуалізує питання створення дієвих механізмів державного впливу, які б забезпечували баланс між ефективністю приватного виконання та захистом прав і законних інтересів учасників виконавчого провадження.

Необхідність державного регулювання інституту приватних виконавців обумовлена декількома фундаментальними чинниками. По-перше, виконання рішень є невід'ємною складовою судового захисту права та одним з базових елементів правової держави, тому держава не може повністю делегувати контроль за цією сферою приватним особам. По-друге, приватні виконавці, маючи значні повноваження щодо примусового виконання, потенційно можуть зловживати своїм становищем, що створює ризики для прав боржників та інших учасників процесу. Так, наприклад, «приватні виконавці, отримуючи винагороду залежно від результатів своєї діяльності, можуть бути мотивовані до застосування більш агресивних методів стягнення, що

потенційно суперечить принципам пропорційності та гуманності у виконавчому процесі» [85, с. 33]. По-третє, ефективність системи виконання судових рішень прямо впливає на довіру громадян до судової влади та правової системи загалом.

Як зазначає І. С. Андрієнко, запровадження інституту приватних виконавців у системі примусового виконання стало цінним кроком реформування, спрямованим на підвищення якості надання послуг з виконання судових рішень та зменшення корупційних ризиків. Проте, приватні виконавці, наділені широкими повноваженнями, потребують суворого державного регулювання і контролю задля запобігання зловживанням та захисту прав усіх учасників виконавчого процесу. Адже державна відповідальність у цій сфері є фундаментальною складовою правової системи, яка забезпечує довіру суспільства до правосуддя [33].

Державний нагляд за діяльністю приватних виконавців виступає гарантією дотримання принципів законності, справедливості та пропорційності у виконавчому провадженні. Без належного нагляду існує ризик перетворення приватного виконання на інструмент тиску на боржників, що може призвести до порушення їхніх конституційних прав і свобод. Крім того, відсутність ефективного контролю може спричинити зниження професійних стандартів у діяльності приватних виконавців та погіршення якості надання послуг з виконання судових рішень.

Система відповідальності приватних виконавців є ключовим елементом забезпечення ефективності всього інституту. Вона повинна включати як дисциплінарну, так і майнову відповідальність, створюючи дієві стимули для сумлінного виконання професійних обов’язків. Митрофанов І. І. зазначив наступне, одним із основних чинників дотримання професійної дисципліни є можливість притягнення приватних виконавців до дисциплінарної відповідальності, що включає невиконання або неналежне виконання професійних обов’язків, а також майнову відповідальність за завдану шкоду [87].

Міністерство юстиції України як центральний орган виконавчої влади відіграє ключову роль у формуванні та реалізації державної політики у сфері примусового виконання рішень. З моменту запровадження інституту приватних виконавців в Україні у 2016 році, Міністерство юстиції України набуло особливих повноважень щодо регулювання діяльності приватних виконавців, які закріплені у ст. 17 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», а саме:

1) формує та реалізує державну правову політику у сфері організації примусового виконання рішень;

2) забезпечує підготовку приватних виконавців та підвищення їхньої кваліфікації, для чого визначає: порядок проходження навчання та стажування осіб, які виявили намір здійснювати діяльність приватного виконавця; перелік документів, які подаються Кваліфікаційній комісії приватних виконавців особою, яка виявила намір здійснювати діяльність приватного виконавця, для підтвердження відповідності цієї особи вимогам;

3) видає посвідчення приватного виконавця;

4) визначає вимоги до офісу приватного виконавця;

5) забезпечує діяльність Кваліфікаційної комісії приватних виконавців та Дисциплінарної комісії приватних виконавців;

6) формує Єдиний реєстр приватних виконавців України, визначає порядок його ведення;

7) встановлює форму та порядок подання приватними виконавцями інформації про здійснення ними діяльності;

8) здійснює контроль за діяльністю приватних виконавців та визначає порядок здійснення контролю за діяльністю приватного виконавця;

9) подає Кабінету Міністрів України пропозицію про встановлення розміру основної винагороди приватного виконавця;

10) вводить у дію рішення Дисциплінарної комісії приватних виконавців про застосування до приватного виконавця дисциплінарного стягнення;

11) зупиняє та припиняє право на здійснення діяльності приватного виконавця;

12) здійснює інші повноваження, передбачені цим та іншими законами [120].

Аналіз наведених повноважень виявляє системну дисфункцію, яку І. С. Андрієнко характеризує як малоефективну через індивідуальне застосування управлінських методів і брак оперативного реагування [33]. Поєднання rule-making (накази, інструкції), supervision (перевірки) і disciplinary enforcement (введення в дію рішень) в одній установі створює ризик конфлікту ролей. Теорія інституційного дизайну свідчить, що така модель призводить до «захоплення регулятора» (regulatory capture), коли контролюючий орган поступово втрачає ефективність.

Організаційно-правове регулювання діяльності приватних виконавців здійснюється Міністерством юстиції через систему нормативних актів, що визначають порядок здійснення виконавчої діяльності. Зокрема, Наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5 затверджено Інструкцію з організації примусового виконання рішень, які встановлюють загальні засади діяльності як державних, так і приватних виконавців. Цей документ регламентує процедурні аспекти виконавчого провадження, включаючи строки, форми документів, порядок взаємодії з учасниками процесу [114].

Важливим аспектом організаційно-правового регулювання є встановлення професійних стандартів діяльності приватних виконавців. Міністерство юстиції розробляє та затверджує кваліфікаційні вимоги до кандидатів на посаду приватного виконавця, процедури проведення кваліфікаційного іспиту, а також стандарти професійної етики.

Контрольні функції Міністерства юстиції у сфері приватного виконання реалізуються через систему перевірок, моніторингу діяльності та притягнення до відповідальності за порушення. Відповідно до п. 8 ч. 1 ст. 17 вищезазначеного Закону, Міністерство юстиції має право проводити перевірки діяльності приватних виконавців, отримувати від них необхідну

інформацію та документи, а також застосовувати заходи дисциплінарного впливу у разі виявлення порушень.

Одним із ключових повноважень Міністерства юстиції є ведення Єдиного реєстру приватних виконавців України. Цей реєстр містить відомості про всіх осіб, які отримали право здійснювати діяльність приватного виконавця, включаючи їхні персональні дані, територію діяльності, контактну інформацію та відомості про припинення чи зупинення права на здійснення діяльності. Публічність реєстру забезпечує прозорість системи та можливість для громадян перевірити правомочність конкретного приватного виконавця.

Крім основного реєстру, Міністерство юстиції веде також Державний реєстр речових прав на нерухоме майно та Реєстр прав власності на нерухоме майно, Державний реєстр Іпотек, Єдиний реєстр заборон відчуження об’єктів нерухомого майна та реєстр боржників – реєстр осіб, що не виконали судові рішення. Ці інформаційні системи забезпечують доступ до інформації та можливість встановлювати певні обмеження.

Затвердження правил та стандартів діяльності здійснюється Міністерством юстиції через видання наказів та інструкцій, які деталізують процедури виконавчого провадження. Стандарти професійної діяльності включають вимоги щодо ведення діловодства, звітності, зберігання документів та конфіденційності інформації. Міністерство юстиції також встановлює розміри винагороди приватних виконавців та порядок її стягнення, що регулюється відповідними постановами Кабінету Міністрів України.

Система державного контролю за діяльністю приватних виконавців в Україні включає планові та позапланові перевірки, а також розгляд скарг на дії або бездіяльність приватних виконавців. Правові засади такого контролю закріплені у ст. 34 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [120], а також деталізовані у наказі про затвердження Порядку здійснення контролю за діяльністю працівників органів державної виконавчої служби [118].

Планові перевірки проводяться не частіше одного разу на два роки з обов'язковим повідомленням приватного виконавця про час і місце проведення перевірки не пізніш як за 10 днів до її початку. Попередні періоди, що раніше перевірялися, не можуть бути предметом наступних перевірок, крім перевірок за зверненнями учасників виконавчого провадження. Предметом планової перевірки є дотримання приватними виконавцями вимог законодавства під час здійснення виконавчого провадження, включаючи правильність оформлення виконавчих документів, дотримання процедурних вимог, своєчасність вчинення виконавчих дій, ведення обліку та звітності. Особливу увагу під час планових перевірок приділяють питанням дотримання строків виконавчого провадження, правомірності стягнення винагороди та витрат виконавчого провадження, а також збереженню арештованого майна.

Важливим нюансом планових перевірок є їх комплексний характер. Особи, які здійснюють перевірку мають право ознайомлюватися з усіма документами приватного виконавця, включаючи виконавчі провадження, реєстри, звіти, документи обліку коштів та майна боржників.

Позапланові перевірки проводяться у випадках, передбачених ч. 3 ст. 34 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», зокрема:

1) заяви приватного виконавця про проведення перевірки;

2) письмових звернень учасників виконавчого провадження щодо рішень, дій або бездіяльності приватного виконавця;

3) неподання приватним виконавцем у встановлені строки звітності чи іншої інформації та/або подання недостовірної інформації [120]. Строки проведення позапланових перевірок є більш гнучкими та визначаються залежно від характеру та обсягу питань, що підлягають перевірці.

Особливої уваги заслуговує механізм розгляду скарг на дії приватних виконавців. Скарги можуть подаватися як у письмовій формі, так і в електронному вигляді через офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. Строк розгляду скарги становить 30 календарних днів з дня її

надходження, а у разі потреби проведення перевірки – до 45 днів. Важливим нюансом є те, що скарга може бути подана будь-яким учасником виконавчого провадження, а також третіми особами, права яких можуть бути порушені діями приватного виконавця.

Проблемним аспектом у системі розгляду скарг є відсутність чітких критеріїв для визначення обґрунтованості скарги та недостатня регламентація процедури інформування скаржника та виконавця про результати розгляду. Це створює ризики формального підходу до розгляду скарг та знижує ефективність контролю. Комітет з етики Асоціації приватних виконавців України у 2024 році підтвердив таке твердження, вказавши наступне: проведений аналіз законодавства та практики розгляду скарг щодо діяльності приватних виконавців свідчить про відсутність чітких критеріїв визначення обґрунтованості скарги та недосконалий порядок інформування скаржників про результати розгляду, що знижує ефективність контролю та створює ризики формального ставлення до розгляду скарг [94].

У свою чергу, ефективність державного контролю за діяльністю приватних виконавців деякою мірою залежить від координації дій Міністерства юстиції з іншими органами влади, насамперед з судами та правоохоронними органами.

Співпраця з правоохоронними органами відбувається переважно у випадках виявлення ознак кримінальних правопорушень у діяльності приватних виконавців. Міністерство юстиції зобов’язане передавати матеріали перевірок до правоохоронних органів у разі виявлення фактів, які можуть свідчити про вчинення злочинів, зокрема зловживання владою або службовим становищем, перевищення повноважень, незаконного збагачення тощо.

Проблемним аспектом взаємодії є недостатня координація між різними органами контролю, що може призводити до дублювання функцій або, навпаки, до появи «сірих зон», де контроль є недостатнім. Крім того,

відсутність єдиної інформаційної системи ускладнює обмін інформацією між органами та знижує оперативність реагування на порушення.

Далі вважаємо за необхідне розглянути систему дисциплінарної відповідальності приватних виконавців в Україні. Вона побудована на принципах справедливості, пропорційності та індивідуального підходу до кожного випадку порушення. Правові засади дисциплінарного провадження закріплені у ст. ст. 40-41 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», а процедурні аспекти деталізовані у наказі про затвердження Положення про Дисциплінарну комісію приватних виконавців від 27.11.2017 року № 3791/5 [115].

Дисциплінарне провадження здійснюється Міністерством юстиції України у разі виявлення фактів порушення приватним виконавцем своїх професійних обов'язків. Підставами для ініціювання дисциплінарного провадження є: результати перевірок діяльності приватного виконавця; скарги учасників виконавчого провадження; самостійно виявлені порушення під час здійснення контрольних функцій.

Центральним елементом системи дисциплінарної відповідальності є Дисциплінарна комісія з розгляду справ про дисциплінарні проступки приватних виконавців при Міністерстві юстиції України. До складу Дисциплінарної комісії входять дев'ять членів, чотири з яких призначаються Мін'юстом, у тому числі Міністр або заступник Міністра, чотири з'їздом приватних виконавців України та один Радою суддів України. Зазначені органи мають право призначати до складу Дисциплінарної комісії осіб із числа своїх представників, суддів, суддів у відставці, науковців, фахівців у галузі права та приватних виконавців. Приватний виконавець може бути делегований до Дисциплінарної комісії за умови, якщо він не притягувався до дисциплінарної відповідальності.

Дисциплінарна комісія має широкі повноваження щодо розгляду справ про дисциплінарні проступки. Зокрема, комісія має право: витребувати від

приватного виконавця, органів влади, підприємств, установ та організацій документи і матеріали, необхідні для об'єктивного розгляду справи; викликати на засідання приватного виконавця, свідків, експертів та інших осіб; призначати експертизи; оглядати документи та матеріали виконавчого провадження; заслуховувати пояснення всіх зацікавлених осіб.

Члени Дисциплінарної комісії мають право: вивчати матеріали, подані на розгляд Дисциплінарної комісії; заявляти клопотання, висловлювати власну думку з питань, що розглядаються; брати участь у прийнятті рішення шляхом голосування; висловлювати окрему думку, оформлену в письмовому вигляді;

Важливою особливістю роботи дисциплінарної комісії є принцип колегіальності у прийнятті рішень. Рішення комісії приймаються простою більшістю голосів від загального складу комісії за умови присутності не менше двох третин її членів. У разі рівного розподілу голосів голос головуючого на засіданні є вирішальним.

Процедура дисциплінарного провадження включає кілька етапів: подання матеріалів до дисциплінарної комісії; попередній розгляд матеріалів та прийняття рішення про порушення дисциплінарної справи; повідомлення приватного виконавця про порушення справи та виклик на засідання комісії; розгляд справи по суті; прийняття рішення комісії; оформлення та направлення рішення зацікавленим особам.

Одним із важливих нюансів дисциплінарного провадження є дотримання принципу презумпції невинуватості. Приватний виконавець вважається невинним у вчиненні дисциплінарного проступку до прийняття відповідного рішення дисциплінарною комісією. Він має право на захист, може залучати адвоката, подавати докази на свою користь, заявляти клопотання та відводи.

Відповідно до частини 1 статті 41 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», до приватних виконавців можуть застосовуватися такі види дисциплінарних стягнень:

1. Попередження – найм’якіший вид дисциплінарного стягнення, який застосовується у разі вчинення незначних порушень, що не мають істотних наслідків для учасників виконавчого провадження. Попередження має попереджувальний характер і зазвичай супроводжується вказівкою на необхідність усунення виявлених недоліків у роботі. Цей захід може застосовуватися, наприклад, за несвоєчасне подання звітів, незначні порушення процедури ведення діловодства, неналежне оформлення документів без шкідливих наслідків.

2. Догана – це дисциплінарне стягнення середньої суворості, яке застосовується до приватних виконавців за порушення професійних обов’язків, що мають наслідки для учасників виконавчого провадження, однак не є настільки значними, щоб призводити до зупинення або припинення права на здійснення діяльності. Догана виступає офіційним зауваженням щодо неналежного виконання посадових обов’язків і супроводжується вимогою усунути допущені недоліки у роботі та не допускати їх у майбутньому. Такий захід може застосовуватися, зокрема, за порушення строків повідомлення сторін виконавчого провадження, неналежне ведення діловодства з наслідками для учасників процесу, незначні порушення в оформленні фінансової звітності або дій, які мали обмежений негативний вплив на права і інтереси сторін, але не призвели до істотної шкоди чи фінансових втрат. Як правило, догана є останнім попередженням перед застосуванням більш суворих стягнень і стимулює приватного виконавця до підвищення рівня професійної відповідальності та дотримання етичних стандартів діяльності.

3. Зупинення права на здійснення діяльності приватного виконавця на строк від одного до шести місяців – це більш суворий захід, який застосовується за серйозні порушення професійних обов’язків. Під час зупинення діяльності приватний виконавець не має права здійснювати нові виконавчі провадження, однак зобов'язаний завершити розпочаті справи або передати їх іншим виконавцям. Цей захід може бути застосований за

систематичне порушення строків виконавчого провадження, неправомірне стягнення винагороди, порушення вимог щодо ведення обліку та звітності.

4. Позбавлення права на здійснення діяльності приватного виконавця – найсуворіший вид дисциплінарного стягнення, який фактично означає виключення особи зі складу приватних виконавців. Цей захід застосовується за грубі або систематичні порушення, які підривають довіру до інституту приватного виконання або завдають значної шкоди учасникам виконавчого провадження. Підставами для позбавлення права можуть бути зловживання службовим становищем, вчинення дій, що мають ознаки кримінального правопорушення, систематичне ухилення від виконання професійних обов'язків.

Системний аналіз дисциплінарних стягнень виявляє критичну прогалину між доганою та зупиненням діяльності. Відсутність проміжних санкцій створює «дисциплінарну дилему»: за середні за тяжкістю порушення застосовуються або м'які (догана), або надмірно суворі (зупинення) заходи впливу

Важливим нюансом є те, що дисциплінарне стягнення має індивідуальний характер і не може застосовуватися до кількох приватних виконавців за одне порушення, навіть якщо вони діяли спільно. Крім того, до одного приватного виконавця за одне порушення може бути застосовано лише одне дисциплінарне стягнення.

Дисциплінарна комісія приватних виконавців неодноразово вказувала в своїх рішеннях підтвердження твердження вказаного вище, а саме, за вчинення дисциплінарного проступку до приватного виконавця може бути застосовано лише одне дисциплінарне стягнення, що ґрунтується на індивідуальному підході до кожної справи. Дисциплінарне стягнення не може накладатися одночасно на кількох виконавців за одне порушення, навіть якщо вони діяли спільно (Рішення РПВУ від 02 серпня 2024 року № 72) [128].

Строки застосування дисциплінарних стягнень також чітко регламентовані. Дисциплінарне стягнення може бути застосовано не пізніше

одного року з дня вчинення проступку, а якщо проступок виявлено в результаті перевірки або розгляду скарги – не пізніше шести місяців з дня його виявлення. Ці строки є преклюзивними, тобто їх пропуск унеможливлює притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Право на оскарження дисциплінарних рішень є важливою гарантією захисту прав приватних виконавців та забезпечення справедливості дисциплінарного провадження. Це право закріплене у ч. 5 ст. 41 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та деталізоване у відповідних підзаконних актах.

Приватний виконавець має право оскаржити рішення дисциплінарної комісії до адміністративного суду в порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України. Строк для подання позову становить два місяці з дня отримання копії рішення дисциплінарної комісії. Цей строк є відновлюваним у разі пропуску з поважних причин.

Предметом судового оскарження можуть бути як матеріально-правові, так і процедурні порушення під час дисциплінарного провадження. До матеріально-правових порушень належать: неправильна правова кваліфікація дій приватного виконавця; невідповідність призначеного стягнення тяжкості проступку; недоведеність факту вчинення проступку. До процедурних порушень можна віднести: порушення строків дисциплінарного провадження; недотримання процедури розгляду справи; порушення права на захист.

Важливим нюансом є те, що подання скарги до суду не зупиняє виконання рішення дисциплінарної комісії, за винятком випадків, коли суд ухвалив рішення про зупинення виконання на час розгляду справи. Це означає, що дисциплінарне стягнення набирає чинності з моменту його винесення, незалежно від факту оскарження.

Суд, розглядаючи скаргу на рішення дисциплінарної комісії, має право: залишити рішення без змін; скасувати рішення повністю або частково;

скасувати рішення та прийняти нове рішення; скасувати рішення та направити справу на новий розгляд до дисциплінарної комісії.

Судова практика підтверджує проблемність існуючої системи. У рішенні Київського окружного адміністративного суду у справі № 320/61618/24 від 06.03.2025 року приватний виконавець успішно довів порушення строків прийняття рішення Дисциплінарною комісією, що свідчить про процедурні дисфункції навіть на рівні правозастосування [126].

Особливої уваги заслуговує питання відшкодування шкоди, завданої незаконним притягненням до дисциплінарної відповідальності. У разі скасування судом рішення дисциплінарної комісії як незаконного, приватний виконавець має право на відшкодування матеріальної та моральної шкоди в порядку, встановленому законом.

Проблемним аспектом системи оскарження є тривалість судового розгляду, що може негативно впливати на діяльність приватного виконавця, особливо у випадках зупинення права на здійснення діяльності. Крім того, відсутність спеціалізованих складів суддів для розгляду таких справ може призводити до неоднакової судової практики та зниження якості судових рішень.

З метою посилення прозорості та контролю за діяльністю виконавців у 2024 році відбувся моніторинг основних порушень, які класифікуються як адміністративні. До них належать зловживання правом стягнення витрат, невиконання обов’язку належного інформування сторін, порушення строків розгляду виконавчих документів, а також дії, спрямовані на особисте збагачення за рахунок порушення порядку розподілу коштів. Прийняті рішення РПВУ щодо мінімальних витрат провадження забороняють включення до них будь-яких додаткових платежів, окрім визначених законодавством, що вилучає ризик непрозорих фінансових схем.

У 2024 році згідно з реєстром дисциплінарних проваджень, найбільша частка скарг і дисциплінарних стягнень стосувалася питання затримок у виконанні рішень та неправильної оцінки витрат виконавчого провадження.

Емпіричний аналіз дисциплінарної практики 2024 року демонструє «дисфункцію карального механізму»: з понад тисячі скарг лише близько 20 справ розглянуто в дисциплінарному порядку, з яких санкції застосовано лише у 2-3% випадків. Такий мізерний відсоток притягнення до відповідальності свідчить не про високу дисципліну приватних виконавців, а про неспроможність контрольного механізму ефективно реагувати на порушення. Решта питань вирішувалися у порядку медіації або внутрішнього аудиту без відкриття провадження, що підтверджує формалізацію дисциплінарного процесу [94].

Адміністративно-кримінальні ризики у сфері приватного виконання залишаються актуальними і через великий обсяг сум, які проходять через виконавців. У 2024 році приватні виконавці забезпечили стягнення понад 9,3 млрд гривень або 2,75% від загальної суми, що перебувала на їхньому виконанні, у той час як ефективність державних виконавців становила лише 0,9%. Така динаміка доводить підвищену відповідальність приватного сегмента та інтенсивніший контроль з боку держави [32].

Корупційні ризики у сфері приватного виконання також залишаються предметом особливого контролю. Серед типових порушень фіксується упереджене ведення виконавчих дій, зловживання правом призначення витрат, системні затримки, маніпуляції із строками виконання рішень, а також приховане співробітництво з боржниками чи іншими учасниками процесу на шкоду інтересам стягувача. Для запобігання цим ризикам держава посилила моніторинг фінансових операцій, публікування рішень дисциплінарної комісії та створення офіційного реєстру порушень і стягнень, який є відкритим для стягувачів і сторін провадження.

Держава також розширює практику співпраці між органами контролю за виконавцями, що дозволяє швидко реагувати на системні порушення та встановлювати превентивні заходи. Серед них – організація навчальних заходів для підвищення професійної грамотності, проведення тематичних семінарів з питань етики, формування чіткої судової практики з найтиповіших

кейсів і створення ефективного механізму звернення громадян у випадку підозри на порушення.

На фоні зростання обсягів виконавчих документів і довіри стягувачів дієвість інституту приватних виконавців забезпечується підвищеною увагою до контролю витрат, публічністю проваджень, посиленням відповідальності виконавців і удосконаленням адміністративно-дисциплінарних механізмів врегулювання спорів та компенсацій.

Незважаючи на досить розгалужену систему повноважень Міністерства юстиції у сфері приватного виконання, основною проблемою цього механізму є недостатність оперативних контрольних повноважень та обмеженість засобів впливу на порушників**.** Як зазначає Л. В. Крупнова, забезпечення принципу обов'язковості виконання юрисдикційних рішень обумовлює підпорядкованість приватних виконавців Міністерству юстиції, однак існуюча система контролю залишається малоефективною через індивідуальне застосування управлінських методів і брак оперативного реагування [75].

Ця проблема проявляється у кількох аспектах. По-перше, чинне законодавство не передбачає систематичного моніторингу діяльності приватних виконавців у режимі реального часу. Перевірки проводяться переважно за скаргами або у плановому порядку, що не дозволяє оперативно виявляти та припиняти порушення. Кількість скарг на дії приватних виконавців щороку зростає, але механізми їх розгляду та усунення виявлених порушень залишаються неефективними. Як наголошують С. Я. Фурса та Є. І. Фурса, механізми дисциплінарної відповідальності приватних виконавців не забезпечують ефективного реагування на порушення, що породжує корупційні ризики та зловживання. Кількість скарг на дії приватних виконавців щороку зростає, але діючі механізми їх розгляду та усунення виявлених порушень залишаються неефективними [150, с. 170].

По-друге, існуючі заходи дисциплінарного впливу (попередження, призупинення діяльності, позбавлення права на здійснення діяльності) є недостатньо диференційованими та не завжди пропорційними характеру

порушення. Це створює ситуацію, коли за незначні порушення застосовуються надто суворі санкції, а серйозні зловживання можуть залишатися без належного реагування через складність доказування та тривалість процедур.

По-третє, Міністерство юстиції не має достатніх технічних та кадрових ресурсів для ефективного контролю за діяльністю всіх приватних виконавців. Відсутність автоматизованих систем контролю та аналізу діяльності приватних виконавців ускладнює виявлення системних проблем та тенденцій у їхній роботі.

Ця проблема негативно впливає на ефективність всього інституту приватних виконавців, оскільки створює умови для зловживань з боку недобросовісних виконавців та підриває довіру громадян до системи примусового виконання загалом.

Проблема недостатньої оперативності та ефективності контролю за діяльністю приватних виконавців у сфері примусового виконання рішень зумовлює потребу в модернізації існуючих організаційно-правових механізмів нагляду. Сучасний стан розвитку інформаційних технологій та трансформація публічного адміністрування дають підстави обґрунтовувати доцільність поетапного впровадження цифрових і ризик-орієнтованих інструментів контролю, що забезпечать превентивний, а не виключно реактивний характер державного нагляду.

Першим етапом має стати створення спеціалізованої державної автоматизованої системи моніторингу діяльності приватних виконавців у режимі реального часу. Така система повинна бути інтегрована з Автоматизованою системою виконавчого провадження, Єдиним державним реєстром судових рішень та відповідними фінансовими сервісами, що забезпечують облік руху коштів у виконавчих провадженнях. Функціонально вона має передбачати автоматичну фіксацію ключових процесуальних подій (відкриття виконавчого провадження, винесення постанов, накладення стягнень, надходження та перерахування коштів, дотримання строків),

формування індикаторів ризику та генерацію повідомлень про відхилення від нормативно встановлених стандартів. Подібний підхід узгоджується з рекомендаціями European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), у яких підкреслюється необхідність впровадження електронних систем управління виконанням рішень (case management systems) як засобу підвищення прозорості, підконтрольності та ефективності виконання судових рішень [12]. У відповідних керівних принципах наголошується на важливості електронного обліку процесуальних дій, моніторингу строків та фінансових операцій як елементів належного контролю у сфері примусового виконання [13].

Другим етапом доцільно визначити інституціоналізацію ризик-орієнтованого підходу до державного нагляду шляхом створення у структурі Міністерства юстиції України спеціалізованого підрозділу уповноважених державних ревізорів (експертів з аналітичного контролю). Його діяльність має ґрунтуватися на використанні аналітичних інструментів зазначеної ІТ-платформи та методології оцінювання ризиків. Такий підрозділ здійснюватиме не лише перевірки за скаргами чи в межах планових заходів контролю, а й постійний превентивний моніторинг на основі автоматичного спрацювання «ризикових тригерів» (суттєві затримки процесуальних дій, систематичне повернення виконавчих документів, нетипова динаміка фінансових операцій тощо). Зазначений підхід відповідає сучасним міжнародним стандартам регуляторної політики, зокрема принципам risk-based supervision, розробленим Organisation for Economic Co-operation and Development, де контроль розглядається як безперервний аналітичний процес, орієнтований на своєчасне виявлення та мінімізацію ризиків [21].

Отже, поєднання цифрового моніторингу з інституційно оформленим аналітичним контролем дозволить забезпечити баланс між автономією приватного виконавця та публічними гарантіями законності його діяльності. Така модель відповідає концепції належного врядування (good governance), сприяє підвищенню довіри до інституту приватних виконавців та створює

передумови для формування системи превентивного, прозорого й обґрунтованого державного нагляду.

Важливо, щоб ревізори фокусувалися переважно на дистанційному аналізі цифрової інформації й статистики, а проведення виїзних і глибоких аудитів здійснювалося лише у випадках дійсно вагомих підстав, наприклад, якщо дані «тригерів ризику» свідчать про системні порушення. Це дозволить забезпечити баланс між оперативним контролем у сфері приватного виконання і збереженням професійної незалежності виконавців.

Додатково система роботи ревізорів має передбачати не лише контрольні функції, але й консультативну допомогу приватним виконавцям у врегулюванні типових організаційних і фінансових питань, що також сприятиме підвищенню рівня прозорості діяльності та довіри до всієї системи.

Щодо заходів дисциплінарної відповідальності, то необхідно зазначити, що процедуру накладення санкцій слід структурувати так, щоб існував широкий спектр наслідків – від письмового попередження і підвищеного моніторингу до тимчасового обмеження повноважень і позбавлення права на діяльність. А також як нововведення доцільно запровадити додатковий захід – систему штрафних санкцій та закріпити це на законодавчому рівні.

У контексті вдосконалення механізму дисциплінарної відповідальності приватних виконавців доцільним є внесення змін до ст. 41 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» шляхом розширення переліку дисциплінарних стягнень та запровадження фінансової санкції як самостійного виду відповідальності. Чинна редакція статті не передбачає штрафу, що зумовлює наявність нормативного розриву між попередженням і зупиненням діяльності та не забезпечує належної градації дисциплінарного впливу.

З огляду на це пропонується викласти ч. 1 ст. 41 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» у такій редакції:

«1. За вчинення дисциплінарного проступку до приватного виконавця можуть бути застосовані такі дисциплінарні стягнення: попередження, штраф, тимчасове зупинення діяльності приватного виконавця строком до одного року, припинення права на здійснення діяльності приватного виконавця».

Одночасно ст. 41 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» доцільно доповнити окремим положенням, шляхом доповнення її новою частиною 1-1, яка передбачить особливості застосування штрафу як самостійного виду дисциплінарного стягнення.

Пропонуємо доповнити ч. 1-1 ст. 41 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та викласти у такій редакції:

«1-1. Штраф як дисциплінарне стягнення застосовується у розмірі 25 відсотків середньомісячного доходу приватного виконавця за перше дисциплінарне порушення, 50 відсотків – за повторне порушення, вчинене протягом одного року з дня набрання чинності рішенням про застосування дисциплінарного стягнення, 75 відсотків – за третє порушення протягом одного року або за одноразове грубе порушення з можливістю одночасного застосування тимчасового зупинення діяльності приватного виконавця; у разі систематичних або особливо грубих порушень вирішується питання про припинення права на здійснення діяльності приватного виконавця».

Виходячи з проведеного дослідження, можна дійти до наступних висновків: одним із ключових факторів успішного функціонування інституту приватного виконання є комплексний державний нагляд, який має забезпечити дотримання високих професійних та етичних стандартів, запобігання зловживанням та корупційним ризикам. Повноваження Міністерства юстиції у сфері підготовки, кваліфікації, акредитації, контролю та дисциплінарної відповідальності приватних виконавців створюють цілісну систему регулювання, що дозволяє реагувати на порушення та підтримувати

довіру до системи виконання судових рішень. А саме «успішність цієї системи залежить від балансу між превентивними заходами, спрямованими на попередження порушень, та адекватними санкціями за їх вчинення» [84, с.204].

РОЗДІЛ 3. ГАРАНТІЇ БЕЗПЕКИ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ В УКРАЇНІ

3.1. Юридичні засади охорони особистої та професійної безпеки приватних виконавців

Функціонування системи примусового виконання судових рішень є невід'ємною частиною механізму захисту прав і свобод громадян та забезпечення верховенства права в державі. Однак ефективність цієї системи залежить не лише від правової досконалості процедур, але й від можливості її суб'єктів – приватних виконавців – безпечно здійснювати свою діяльність. Проблема безпеки приватних виконавців в Україні залишається недостатньо врегульованою.

На практиці українські приватні виконавці регулярно стикаються з фізичним протидіянням боржників, випадками пошкодження майна та погроз під час проведення виконавчих дій. Недостатня нормативна база для забезпечення безпеки та слабка координація з правоохоронними органами створюють атмосферу невизначеності та ризику, що неминуче позначається на якості виконання роботи та довірі суспільства до системи примусового виконання [44]. Таким чином, гарантування особистої та професійної безпеки виконавця виступає не лише приватним інтересом окремого фахівця, але й важливою передумовою стабільності та ефективності всієї системи примусового виконання рішень.

Комплексний аналіз правових механізмів захисту приватних виконавців в Україні потребує їх критичного осмислення у порівняльно-правовому вимірі з практикою розвинених європейських держав, зокрема Франції. У французькій правовій системі статус і гарантії діяльності судових виконавців (huissiers de justice) врегульовані на нормативному рівні та забезпечені інституційними механізмами реалізації. Система їх правового захисту охоплює страхування професійних ризиків, передбачені законом заходи безпеки, а також функціонування органів професійного самоврядування, які

відіграють важливу роль у забезпеченні гарантій незалежності та захисту представників цієї професії. «Avant d'entrer en fonction, l'Huissier doit s'acquitter de l'obligation de souscrire une assurance de responsabilité professionnelle». (Перед вступом на посаду huissier de justice повинен укласти обов'язкове страхування цивільної відповідальності професійного характеру) [16].

Нормативно-правова база, яка регулює діяльність приватних виконавців в Україні, складається з кількох ключових законодавчих актів, які прямо чи опосередковано стосуються питання безпеки та захисту. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» діяльність виконавців здійснюється під гарантіями держави, включаючи правовий захист від втручання у здійснення їхніх функцій. Однак формулювання цієї норми носить надзвичайно загальний характер і не містить будь-яких конкретних механізмів забезпечення фізичної безпеки виконавця під час виконання ним своїх професійних обов'язків. Згідно з ч. 4 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження» передбачена можливість залучення працівників Національної поліції для проведення виконавчих дій у разі перспективи виявлення опору, явної загрози або конфліктної ситуації. Однак важливо відзначити, що ця норма існує як факультативна можливість, а не як категоричний обов'язок державних органів. Виконавець має право звернутися до поліції, але немає чітких законодавчих гарантій оперативного та обов'язкового реагування правоохоронних органів, а також активної їх участі у забезпеченні безпеки, а не лише спостереженні за ситуацією.

Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 30 січня 2018 року № 64/261/5 встановлює механізм взаємодії Національної поліції з державними та приватними виконавцями при проведенні виконавчих дій. Цей документ передбачає загальний обов'язок поліції надавати необхідне сприяння виконавцям у межах їхніх повноважень, однак конкретні форми такого сприяння, порядок запитування, часові параметри реагування та критерії

визначення рівня загрози залишаються невизначеними. Крім того, Наказ має статус підзаконного акту, що об’єктивно обмежує його юридичну силу та спроможність регулювати складні правовідносини у сфері безпеки та професійного захисту [116].

Додатково варто відзначити, що в Україні існує відповідна практика видання спільних наказів Міністерства внутрішніх справ та Міністерства юстиції щодо регламентації проведення виконавчих дій, однак ці документи часто мають декларативний характер і не містять чітких санкцій за невиконання закріплених в них положень. Такий стан законодавства призводить до того, що гарантії, проголошені на папері, не мають дієвого механізму забезпечення на практиці.

На практиці приватні виконавці стикаються з широким і різноманітним спектром загроз, які ставлять під серйозний сумнів реальність та ефективність закріплених у законодавстві гарантій. Першою та найбільш серйозною загрозою є фізичне протидіяння та опір під час проведення виконавчих дій. Боржники або члени їхніх сімей нерідко чинять активний, а іноді – жорсткий опір, перешкоджаючи виконавцю виконувати його функції та проводити опис і арешт майна боржника. Такі ситуації можуть перерости у відкриті фізичні конфлікти та бійки, що призводять до серйозних травм виконавців, включаючи переломи, забиття та внутрішні травми.

Окрім фізичних загроз, у практиці приватних виконавців нерідко виникають конфліктні ситуації, пов’язані з недовірою чи скаргами з боку боржників, що також негативно впливають на виконання службових обов’язків. Так, у висновку Комітету з етики АПВУ від 26.09.2024 № 278 зазначено, що: «Порушення норм Кодексу професійної етики мають бути доведені. Якщо сторона стверджує про факт порушення – це не є підставою вважати його встановленим та доведеним, оскільки всі обставини підлягають доказуванню» [45]. Цей приклад демонструє, що навіть у разі відсутності етичних порушень, приватні виконавці часто стають об’єктами скарг і тиску, що ускладнює їхню професійну діяльність.

Другою значною категорією загроз є випадки цілеспрямованого пошкодження майна виконавця, у тому числі його службового автомобіля, ноутбуків, документів та інших матеріалів, необхідних для проведення виконавчих дій. Крім того, як зазначають науковці «діяльність приватного виконавця носить небезпечний характер, оскільки пов'язана з регулярними контактами з фізичними особами, перебуванням у житлових приміщеннях та вчиненням інших виконавчих дій [57, с.102].

Третьою принципово важливою та системною проблемою є відсутність оперативного та гарантованого реагування поліції на запити виконавців про забезпечення безпеки. Навіть у тих випадках, коли виконавець попередньо інформує територіальне відділення поліції про потенційно небезпечний виїзд і просить супровід, реагування часто буває або запізнілим, або недостатнім за обсягом та якістю. Це пояснюється як хронічним дефіцитом поліцейських ресурсів, так і низькою пріоритетністю запитів щодо забезпечення безпеки виконавців у системі Національної поліції, де такі питання розглядаються як периферійні порівняно з іншими правоохоронними завданнями.

На практиці виявляються принципово суттєві колізії між нормативними приписами законодавства та реальним станом речей у діяльності системи примусового виконання. По-перше, участь поліції у виконавчих діях на практиці обмежується переважно лише спостереженням за ходом їх проведення, а не активною участю у розв'язанні конфліктної ситуації та забезпеченні безпеки. Поліцейські керуються позицією, згідно з якою виконавець повинен самостійно та на власний ризик здійснювати своє професійне завдання, а функція поліції полягає лише у загальному забезпеченні громадського порядку та формальній присутності. Така інтерпретація робить присутність поліції малоефективною та часто символічною з точки зору реального захисту безпеки виконавця.

Водночас, як зазначають К. С. Ізбаш та Н. В. Домброван, на нормативному рівні взаємодія поліції з населенням і територіальними громадами має ґрунтуватися на принципі партнерства, згідно з яким «між

поліцією та населенням, територіальними громадами та громадськими об’єднаннями відбувається взаємодія на засадах тісної співпраці, а основним критерієм ефективності діяльності поліції є рівень довіри населення до неї» [63].

По-друге, у законодавстві і практиці відсутня чітко прописана та розроблена процедура екстреного залучення охорони чи поліції у разі виникнення загрози під час виконавчої дії або на шляху до місця проведення. Виконавець не має спеціалізованого механізму для виклику оперативного підкріплення за чітко відпрацьованою схемою, яка б гарантувала швидке та компетентне прибуття спеціалізованих груп правоохоронців. Замість цього, він змушений звертатися до загального номера екстреної служби «102», що часто веде до плутанини, невірної кваліфікації ситуації та значних затримок у реагуванні.

По-третє, в Україні об’єктивно відсутній спеціалізований підрозділ Національної поліції, який би концентрував свою діяльність виключно на забезпеченні безпеки приватних виконавців та інших схожих структур. У багатьох розвинених країнах, включаючи Францію та Німеччину, такі підрозділи функціонують як окремі структури з власним функціоналом, спеціальною підготовкою персоналу та виділеними ресурсами [19]. В Україні ж ця функція розподілена між різними структурами поліції, що не забезпечує послідовності, системності та спеціалізованого підходу до захисту виконавців. Такий стан речей суттєво знижує реальну ефективність правових гарантій, закріплених у законодавстві, перетворюючи їх на формальні декларації.

Система міжвідомчої комунікації між виконавцями та органами Національної поліції передбачає кілька каналів взаємодії. Виконавець може звернутися безпосередньо до територіального відділення поліції за місцем проведення виконавчої дії з метою запиту про супровід або забезпечення безпеки. У разі виникнення конфліктної ситуації під час проведення виконавчої дії, виконавець має право викликати поліцію через єдину систему екстреного виклику.

Виявлені колізії між нормами законів та підзаконними актами створюють додаткові складнощі. Закон України «Про виконавче провадження» визначає виконавців як представників державної влади у питанні забезпечення виконання судових рішень, що, здавалося б, повинно призводити до підвищеної уваги з боку правоохоронних органів. Однак підзаконні акти та практична робота поліції базуються на розумінні того, що виконавці є приватними суб'єктами, які здійснюють дозволену законом комерційну діяльність, а не державними чиновниками. Така інтерпретація ставить їх у менш привілейоване становище порівняно з державними виконавцями. Крім того, норми законодавства про забезпечення умов для діяльності приватних виконавців розходяться з практичними можливостями та ресурсами поліції, що часто призводить до неможливості реалізувати закріплені норми. До того ж, відбуваються розбіжності у тлумаченні того, в яких саме випадках слід розглядати ситуацію як таку, що вимагає поліцейського супроводу, та як слід класифікувати дії боржника – як простий опір чи як злочин проти представника влади.

Діяльність судових виконавців у Франції (*huissiers de justice*) регулюється комплексною і давно апробованою нормативною системою, яка суттєво відрізняється від українського підходу. На найвищому рівні законодавства питання, пов'язані з діяльністю судових виконавців, урегульовані Кодексом цивільного виконання Франції (Code de procédure civile), який визначає їхній правовий статус, компетенцію, права та обов'язки [7]. Зокрема, стаття L152-3 Кодексу цивільних процедур виконання прямо передбачає, що судовий виконавець (huissier de justice) може вимагати залучення «конкурсу сили публічної влади» (le concours de la force publique), що охоплює й правоохоронні служби, коли такі дії потрібні для забезпечення виконання примусового заходу [8]. У статті R153-1 зазначено, що у разі потреби виконавець звертається за такою участю до префекта або префекта поліції, причому вимога має містити копію виконавчого рішення, виклад здійснених зусиль та причини труднощів виконання. У разі відмови

компетентної адміністративної влади її рішення має бути мотивованим, а відсутність відповіді протягом двох місяців тлумачиться як відмова, про що повідомляється кредитору через виконавця [1].

Окрім того, діяльність французьких huissiers de justice регламентується спеціальними декретами Міністерства юстиції, що конкретизують процедурні питання, включаючи порядок проведення виконавчих дій, вимоги до безпеки та взаємодії з правоохоронними органами.

Інститут судових виконавців у Франції функціонує під суворим контролем Міністерства юстиції, яке здійснює державний нагляд і визначає стратегічні напрями розвитку системи, та під професійним контролем Національної ради судових виконавців (Conseil National des Huissiers de Justice, CNHJ). Міністерство відповідає за нормативне регулювання й гарантії безпеки, тоді як професійна рада виконує функції саморегулювання, дисциплінарного контролю й захисту професійних інтересів. Таке поєднання державного контролю та професійної автономії забезпечує високий рівень незалежності виконавців.

Найбільш значуща відмінність українського та французького підходів полягає у правовому статусі виконавців. У Франції судові виконавці (huissiers de justice) мають статус судових посадових осіб (officiers ministériels), тобто вони розглядаються не як приватні підприємці, які здійснюють дозволену законом комерційну діяльність, а як представники судової влади. Цей статус наділяє їх низкою переваг та гарантій. По-перше, вони користуються державною охороною під час виконання службових дій, включаючи поліцейський супровід у разі необхідності. По-друге, вчинення насильства щодо судових виконавців розглядається як злочин проти представника державної влади, що тягне більш суворі санкції. По-третє, їхні дії та рішення користуються презумпцією законності та особливим доказовим значенням у судових процесах.

В Україні приватні виконавці мають значно нижчий правовий статус, вони розглядаються як приватні суб’єкти господарської діяльності, а не як

представники державної влади. Це призводить до того, що гарантії їхньої безпеки поширюються не з тією ж силою та обов'язковістю, як у випадку державних посадових осіб. Такий підхід об'єктивно знижує престиж професії та рівень забезпечення безпеки.

Французька система забезпечення безпеки судових виконавців базується на кількох взаємодоповнюючих механізмах, які в своїй сукупності створюють комплексний захист. Однією з найважливіших гарантій є обов'язкова присутність поліції або жандармерії при проведенні ризикових виконавчих дій щодо примусового виконання.

Процедура залучення поліції у Франції є чітко визначеною та відпрацьованою. Отже, відповідно до аналізу французького законодавства судовий виконавець подає запит до відповідного органу поліції (префектури, жандармерії), описуючи ситуацію та обґрунтовуючи необхідність супроводу. Органи поліції розглядають запит та приймають рішення про залучення сил. Важливо, що відповідь на запит має надійти в чітко визначені строки, а невиконання цієї вимоги розглядається як службовий проступок, що може тягти дисциплінарні санкції [8].

Другою формою захисту є можливість судових виконавців заздалегідь повідомити компетентні органи про потенційно небезпечний виїзд. Французька система передбачає, що виконавець, плануючи виконавчу дію, може звернутися до поліції або жандармерії за 2-3 дні до планованої дії та викласти свої оцінки щодо ризиків. На основі цієї інформації органи безпеки розробляють план із забезпечення безпеки, включаючи визначення кількості поліцейських, необхідних засобів захисту та способів реагування у разі конфлікту. Такий превентивний підхід дозволяє уникнути низки небезпечних ситуацій та поліпшує якість поліцейського супроводу.

Третьою важливою формою захисту є дія страхової системи покриття шкоди, завданої внаслідок професійних ризиків. Французькі судові виконавці мають обов'язкове професійне страхування, яке покриває медичні витрати у разі травм, отриманих під час роботи, втрату доходів у період

непрацездатності, а також відшкодування шкоди, завданої майну виконавця. Ця система функціонує на основі спеціалізованих страхових пулів, які розраховуються на основі накопленої статистики ризиків. Важливо, що страхування охоплює не лише фізичні поранення, але й психологічну травму, пережиту внаслідок насильства чи залякування, що особливо актуально в умовах сучасного суспільства [2].

У випадку, коли виконавець отримує травму внаслідок виконання своїх обов'язків, він має право на страхове відшкодування без необхідності доводити провину органів поліції чи інших державних структур. Такий підхід контрастує з українським, де виконавець змушений звертатися до суду та доводити недостатність протидії органів влади для отримання компенсації.

Четвертою, але не менш важливою формою захисту, є постійний моніторинг безпеки своїх членів, який здійснює Національна рада судових виконавців у Франції. Рада систематично збирає інформацію про інциденти, які мали місце під час виконавчих дій, аналізує причини та обставини, розробляє рекомендації щодо запобігання аналогічним ситуаціям. На основі цього аналізу формуються звіти, які передаються до Міністерства юстиції та органів поліції. Крім того, рада видає практичні рекомендації своїм членам щодо способів мінімізації ризиків у різних типах ситуацій.

Додатково, у Франції функціонує спеціалізований канал комунікації між органами поліції та Радою судових виконавців. Існують офіційні ліазони – спеціалісти на рівні кожної префектури, які займаються питаннями взаємодії поліції та виконавців. Ці люди добре знають специфіку роботи обох структур, мають авторитет у своїх організаціях та здатні оперативно розв'язувати виникаючі проблеми [19].

Аналіз французької системи дозволяє визначити кілька ключових переваг, які, у разі адаптації до українських умов, могли б суттєво поліпшити ситуацію щодо безпеки вітчизняних виконавців.

А саме, французька модель демонструє перевагу прямої та систематизованої комунікації між професійною палатою виконавців і

поліційною службою. На відміну від України, де контакти часто бувають випадковими та залежать від особистих стосунків керівників, у Франції існують офіційні канали взаємодії, окреслені нормативними документами та очолювані ліазонами. Це забезпечує передбачуваність, послідовність та оперативність у вирішенні проблем. Впровадження аналогічного механізму в Україні, зі створенням посад спеціалізованих координаторів взаємодії при територіальних управліннях поліції та в структурі Асоціації приватних виконавців, дозволило б забезпечити системний підхід до вирішення питань безпеки. Французька система спирається на ведення єдиної та постійно оновлюваної бази ризикових осіб та адрес. Ця база поширюється як серед судових виконавців, так і серед органів поліції, дозволяючи обом структурам мати уніфіковану інформацію про особливо конфліктні ситуації та осіб, які раніше чинили насильство [19]. На основі цієї інформації здійснюється попередня оцінка ризиків та визначається необхідний рівень забезпечення безпеки. В Україні така база відсутня, що призводить до того, що кожна виконавча дія розглядається ізольовано, без врахування історичного досвіду та попередніх інцидентів. Створення такої бази дозволило б поліції та виконавцям більш ефективно планувати свою діяльність та розподіляти ресурси. Французька модель демонструє переваги підвищеного правового статусу виконавця як представника судової влади. Цей статус забезпечує їм низку преференцій у питаннях безпеки, включаючи гарантовані поліцейські супроводи, посилений захист від насильства та доступ до страхових компенсацій [7]. У контексті України це означає необхідність перегляду правового статусу приватних виконавців та надання їм більш високого офіційного рівня. Хоча повне перетворення їх у державних посадових осіб може бути економічно неефективним, можливо розглядати проміжні варіанти, такі як надання їм статусу квазі-державних органів з відповідними гарантіями.

Крім того, французька модель показує, що високий правовий статус судових виконавців, поєднаний з професійним саморегулюванням та контролем Міністерства юстиції, забезпечує більш ефективну та надійну

систему, ніж чисто комерційний підхід, який застосовується в Україні. Престиж професії, гарантії безпеки та соціальна захищеність виконавців прямо впливають на якість роботи та готовність кваліфікованих фахівців займатися цією діяльністю.

Отже, підсумовуючи необхідно зазначити, що французька система, будучи результатом багаторічного розвитку та вдосконалення, залишається не завершеною – навіть у Франції постійно обговорюються питання подальшого покращення гарантій безпеки судових виконавців. Однак практичні результати, які вона забезпечує, демонструють, що системний підхід до регулювання цих питань, поєднання державного контролю з професійним саморегулюванням та інвестиції у спеціалізовані механізми безпеки дозволяють досягти вищого рівня захисту, ніж сучасна українська практика.

На сьогодні Державна служба охорони України (далі ДСО) обмежена у наданні допомоги приватним і державним виконавцям під час здійснення ними виконавчих дій, що ускладнює реалізацію виконавчих дій у складних ситуаціях, пов’язаних із опором боржників, фізичним доступом до об’єктів чи захистом майна під час арешту. Аналізуючи систему примусового виконання судових рішень у Європейському Союзі встановлено, що в багатьох державах-членах інститут виконання рішень (judicial enforcement) передбачає механізм запиту допомоги поліції або інших служб забезпечення безпеки у випадках протидії виконанню, перешкод з боку боржника або необхідності застосування примусових заходів, зокрема через право виконавця вимагати співпраці правоохоронних органів та органів публічної безпеки під час дій із примусового доступу до майна чи особи боржника, що є обґрунтованою практикою для підвищення ефективності та безпеки виконавчих дій у цивільно-правових системах Європейського Союзу. Виконавець має право на звернення до поліції або публічних служб безпеки для сприяння здійсненню примусового виконання (enforcement agent may require cooperation … and may directly request the assistance of police or public security authorities for that purpose) – ця модель застосовується, зокрема, у ряді держав-членів

Європейського Союзу для забезпечення виконання примусових заходів (Civil enforcement in the EU: a comparative overview). Наприклад, у Франції і Нідерландах існують правові механізми залучення допоміжних служб у забезпеченні громадського порядку й безпеки під час виконавчих дій, у тому числі шляхом спеціального делегування повноважень або через співпрацю з правоохоронними органами, що дозволяє зменшити навантаження на виконавців і водночас підсилити захист як сторін виконавчого провадження, так і самих виконавців [6].

Враховуючи зазначене, доцільно закріпити на законодавчому рівні право ДСО на сприяння у виконавчому провадженні виключно в межах технічних та охоронних функцій, зокрема: супровід виконавця у місці вчинення виконавчих дій, фізичний захист виконавця та інших учасників виконавчого провадження, запобігання протиправним діям з боку боржника чи третіх осіб, при цьому не наділяючи ДСО повноваженнями щодо прийняття рішень, арешту, опису майна чи стягнення коштів, які залишаються виключно за виконавцем та мають виконуватися лише на підставі його мотивованих процесуальних дій і письмового доручення.

Такий підхід сприятиме підвищенню оперативності, безпеки та ефективності виконання рішень в Україні, мінімізує ризики для виконавців, а також забезпечить законодавче врегулювання співпраці між виконавцями та ДСО без дублювання повноважень, що узгоджується із загальними принципами організації виконавчого провадження, передбаченими чинним законодавством.

Тому, вважаємо за необхідне запропонувати внесення змін до статті 5 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», зокрема доповнити зазначену статтю новою частиною 2-1, яку викласти в такій редакції:

«*2-1. У разі наявності обґрунтованого ризику загрози життю, здоров'ю або фізичній безпеці виконавця під час здійснення виконавчих дій забезпечується обов'язковий поліцейський супровід.*

Поліцейський супровід здійснюється на підставі письмового або електронного запиту виконавця. Запит підлягає розгляду відповідним органом Національної поліції України у строк не більше ніж 48 годин з моменту його надходження».

Аналіз чинного кримінального законодавства України свідчить, що насильство щодо приватного виконавця або перешкоджання виконанню ним обов'язків не виділено як окрема кваліфікаційна ознака злочину, що створює прогалину в механізмі захисту законних прав приватних виконавців. Відсутність спеціальної норми ускладнює застосування адекватних санкцій та не стимулює превентивні заходи з боку держави. З огляду на це, доцільно внести до Кримінального кодексу України спеціальну статтю, яка б кваліфікувала насильство або перешкоджання діяльності приватного виконавця як окремий злочин, з відповідною диференціацією санкцій залежно від тяжкості наслідків та організованості дій.

Наступною пропозицією є реформування наказу МВС України «Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та органів і осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 30.01.2018 № 64/261/5 [116] в частині виникнення конфліктних ситуацій під час проведення виконавчих дій. Здійснивши аналіз зазначеного Порядку № 64/261/5, встановлено, що він не містить доктринальних критеріїв оцінки ризику, не диференціює категорії ризику (низький, середній, високий), не конкретизує обов'язкові строки реагування поліції, не встановлює чітких алгоритмів дій поліцейських на місці та процедур документування інцидентів, що створює правову невизначеність та ризики конфліктних ситуацій під час проведення виконавчих дій. Отже, такі питання повинні бути визначені у Порядку № 64/261/5, що дозволить не лише формалізувати ризикові ситуації, але й уніфікувати підстави для звернення за поліцейським супроводом. Однак, реформування цього документа доцільно здійснювати за участю

представників Асоціації приватних виконавців України, поліцейських структур, Міністерства юстиції.

Ще однією з пропозицій є надання приватним виконавцям офіційного права укладати договори з приватними охоронними структурами та компаніями безпеки для забезпечення захисту під час проведення виконавчих дій. Поточне законодавство не забороняє такі дії, але й не регламентує їх, залишаючи їх у правовій невизначеності. Тому, пропонуємо внести відповідні зміни до Закону України «Про приватну охоронну діяльність» з метою: встановлення спеціальних вимог до охоронних структур, які залучаються виконавцями; регламентації порядку взаємодії приватних охоронців з органами Національної поліції; встановлення правового статусу охоронців, залучених для супроводу виконавчих дій.

Практично це означало б, що виконавець міг би за власні кошти або за кошти боржника чи стягувача (у відповідних випадках) залучити фахівців приватної охорони для супроводу потенційно небезпечних операцій. Такі охоронці повинні були б мати спеціальну ліцензію та проходити спеціальну підготовку у питаннях взаємодії з органами поліції. Ця пропозиція дозволила б виконавцям більш гнучко та оперативно забезпечувати свою безпеку та безпеку учасників виконавчого провадження, не залежачи від можливостей та пріоритетів органів поліції.

Останньою важливою пропозицією є створення спеціалізованої внутрішньої служби моніторингу безпеки при Асоціації приватних виконавців України. Ця служба повинна функціонувати у тісній співпраці з органами Національної поліції, особливо зі спеціалізованими підрозділами, які займаються безпекою державних та судових посадових осіб.

До функцій цієї служби варто віднести: збирання, аналіз та систематизація інформації про конфлікти, інциденти та загрози, з якими стикаються приватні виконавці; розроблення та ведення бази ризикових осіб та адрес, де раніше мали місце конфлікти; видання практичних рекомендацій для виконавців щодо способів мінімізації ризиків у різних типах ситуацій;

здійснення навчання виконавців з питань безпеки та деескалації конфліктів; пропаганда та поінформування правоохоронних органів про ризики, пов’язані з діяльністю виконавців; моніторинг якості поліцейського супроводу та внесення пропозицій щодо вдосконалення взаємодії.

Служба повинна складатися з фахівців, які мають досвід у правоохоронній діяльності, знання виконавчого провадження та розуміння специфіки роботи приватних виконавців. Також вона повинна мати офіційний статус при Асоціації та фінансуватися як за рахунок бюджету Асоціації, так і за допомогою грантів та спеціалізованого фінансування від Міністерства юстиції.

Також вважаємо за необхідне впровадження комплексної системи страхування професійних ризиків для приватних виконавців на основі французької моделі. Пропонуємо внести зміни до Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» з метою встановлення обов’язкового професійного страхування для всіх приватних виконавців.

Така система повинна передбачати покриття: медичних витрат у разі травм, отриманих під час роботи; втрати доходів у період часткової або повної непрацездатності; матеріальної шкоди, завданої майну виконавця під час виконання обов’язків; психологічної травми та емоційних збитків, отриманих внаслідок насильства чи залякування; витрат на реабілітацію та психологічну допомогу.

На практиці така страхова система повинна розраховуватися на основі накопленої статистики ризиків у кожному регіоні та за різними типами виконавчих дій. Мінімальний страховий покрив повинен встановлюватися законодавством, а виконавці матимуть право доповнювати його приватними полісами. Важливо передбачити, що страхове відшкодування надається виконавцю без необхідності доводити вину органів поліції чи інших державних структур, на основі факту отримання травми під час здійснення професійних обов’язків.

Запропоновані пропозиції утворюють системний комплекс, спрямований на всебічне вдосконалення системи безпеки приватних виконавців. Їх ефективність залежить від комплексного впровадження, а не від вибіркового застосування окремих елементів. Внесення змін до законодавства створить нормативну основу, розроблення міжвідомчого Порядку регламентуватиме практичну взаємодію, легалізація охоронних послуг зможе надати виконавцям альтернативні варіанти захисту, служба моніторингу забезпечуватиме систематичний збір інформації та аналіз, а система страхування гарантуватиме матеріальну компенсацію у разі реалізації ризиків.

Впровадження цих заходів потребуватиме залучення додаткових фінансових ресурсів, часу на розроблення відповідних нормативних актів та підготовку персоналу. Однак, беручи до уваги критичну важливість системи примусового виконання судових рішень для функціонування правової держави, такі інвестиції мають розглядатися як вкрай необхідні та виправдані з точки зору як публічного порядку, так і професійного захисту приватних виконавців.

Виконавець, який постійно перебуває під загрозою фізичного насильства, залякування чи пошкодження майна, не може цілком сконцентруватися на якісному виконанні своїх обов’язків та не може приймати незалежні та обґрунтовані рішення щодо способу та порядку виконання судових рішень.

Крім того, як справедливо зазначають науковці, недостатня безпека виконавців впливає на їхню професійну мотивацію та готовність займатися такою діяльністю [57]. Молоді та кваліфіковані фахівці часто шукають альтернативні сфери діяльності, де рівень професійного ризику є нижчим, а гарантії безпеки та соціальної захищеності є вищими. Це призводить до того, що система примусового виконання втрачає потенціал для залучення найбільш здібних і мотивованих фахівців, що неминуче позначається на якості надання послуг та довірі суспільства до системи.

Таким чином, розроблення та впровадження комплексної системи гарантій безпеки приватних виконавців на основі принципів державно-приватного партнерства є не лише доцільним, але й обов'язковим кроком для розвитку справді незалежної та ефективної системи примусового виконання в Україні, що відповідає стандартам Європейського Союзу та міжнародним нормам верховенства права.

3.2. Ефективність та перспективи розвитку інституту приватних виконавців в Україні

Від моменту запровадження інституту приватного виконавця держава стикається з потребою забезпечити контроль якості їхньої роботи без надмірного бюрократичного навантаження. Відсутність єдиних, прозорих критеріїв оцінювання ускладнює порівняння результатів діяльності та знижує довіру до системи примусового виконання рішень.

Водночас статистика, підготовлена Асоціацією приватних виконавців України спільно з проєктом ЄС «Право-Justice» на основі даних Мін'юсту, свідчить про стабільну результативність приватних виконавців. У 2024 році вони становили лише 9,7% від загальної кількості виконавців (356 осіб проти 3291 державних виконавців), але забезпечили 36,4% усіх стягнутих сум – 9,29 млрд грн. Один приватний виконавець у середньому повернув кредиторам 30,8 млн грн, тоді як державний – лише 4,9 млн грн [134].

Продуктивність приватних виконавців зростає щороку: у 2022 році – 227 виконаних рішень на одного виконавця, у 2023 – 585, у 2024 – 741 рішення. Вони також демонструють значно кращі результати у сфері реалізації арештованого майна: через «СЕТАМ» реалізовано майна на 1,08 млрд грн (проти 445,7 млн грн державними виконавцями), а через «Прозоро. Продажі» – 1 721 земельну ділянку на 292 млн грн (проти 516 ділянок на 110 млн грн). Попри невелику кількість, приватні виконавці опрацьовують 16% усіх боргових зобов'язань, а попит на їхні послуги невпинно зростає: у 2024 році їм передано 373 729 документів на 149,8 млрд грн [134]. Такі показники

доводять їхню ефективність та необхідність впровадження системи прозорих критеріїв оцінювання, що дозволить формалізувати результати, посилити довіру громадян і забезпечити чесну конкуренцію у сфері виконання судових рішень.

Сучасна практика оцінювання ефективності приватних виконавців в Україні характеризується значною фрагментарністю підходів та відсутністю систематизованої методологічної бази. Переважна більшість приватних компаній та підприємців, залучених до виконання публічних функцій, звітують про свою діяльність через формальні документи, які часто обмежуються статистичними показниками обсягів надання послуг, кількості обслугованих осіб чи виконаних операцій. Такі звіти переважно спрямовані на формальне задоволення вимог контрактних зобов’язань та законодавчих норм, а не на комплексну оцінку якості та результативності роботи. При цьому метрики, які застосовуються різними виконавцями та замовниками, часто не узгоджені між собою, що унеможливлює проведення порівняльного аналізу та виявлення кращих практик у межах однієї галузі.

Однією з ключових проблем поточного стану є саме фрагментарність даних про ефективність. Кожна державна установа або муніципальне утворення, яке взаємодіє з приватними виконавцями, розробляє власну систему моніторингу та звітування, нерідко без координації з іншими замовниками. Це призводить до того, що однаковий вид послуг оцінюється за різними критеріями, з різною частотою збору даних та різним рівнем деталізації. Відсутність єдиних критеріїв оцінки створює додаткові труднощі при виборі найбільш ефективного виконавця, оскільки замовники не можуть спиратися на стандартизовану інформацію про якість його роботи. Крім того, така роздрібненість ускладнює накопичення досвіду та генерування рекомендацій щодо покращення якості надання послуг на системному рівні.

Наявні методи оцінки часто зосереджуються виключно на кількісних показниках, залишаючи поза увагою якісні аспекти виконання робіт. Це означає, що показники типу «кількість обслугованих осіб» або «обсяг наданих

послуг» домінують у звітах, тоді як оцінка задоволеності споживачів, дотримання строків, якість наданої послуги або інноваційність підходів залишаються маргіналізованими. Під час аналізу звітів часто виявляється також, що одні й ті самі показники мають різні визначення в різних контекстах, що значно ускладнює їхню порівнюваність. Без однозначного розуміння того, за якими параметрами повинна оцінюватися ефективність, неможливо об’єктивно визначити, чи виконавець справді досягає бажаних результатів, чи просто формально виконує технічні вимоги.

Як слушно зауважує В. Г. Олюха, «результати діяльності приватних виконавців у перерахунку на суму стягнутої заборгованості є в п’ять разів кращими порівняно з результатами Державної виконавчої служби» [95, с. 50], що підтверджує потребу у створенні прозорих і єдиних критеріїв оцінювання. Незважаючи на менші ресурси та обмежене коло повноважень, приватні виконавці демонструють вищу ефективність і результативність, що свідчить про потенціал подальшого розвитку інституту приватних виконавців за умови належного забезпечення системи оцінювання їхньої діяльності.

Очевидна потреба в розробленні уніфікованої системи методів оцінки, яка б враховувала специфіку різних типів послуг та видів діяльності, але при цьому спиралася на спільні принципи та стандартизовані показники. Таке уніфікування дозволило б не тільки забезпечити порівнюваність результатів роботи різних виконавців, але й сприяло б підвищенню прозорості процесів контролю та створенню передумов для розвитку конкурентного середовища.

Отже, необхідність застосування комплексних підходів до оцінки ефективності приватних виконавців зумовлена кількома ключовими чинниками. По-перше, відсутність єдиної системи показників ускладнює порівняння результатів діяльності різних виконавців та формування об’єктивного уявлення про якість надання послуг [102]. По-друге, традиційні підходи оцінювання, що орієнтуються переважно на кількісні статистичні дані, не враховують якісні аспекти роботи, рівень ризиків та задоволеність користувачів, що знижує прозорість та довіру до системи [37; 166]. По-третє,

у контексті зростаючого обсягу виконавчих проваджень та конкурентного середовища виникає потреба в інструментах, які дозволяють стимулювати підвищення результативності, виявляти кращі практики та забезпечувати рівні умови доступу до ринку для всіх учасників [165].

З огляду на ці потреби, пропонуються такі підходи до оцінки ефективності:

1. Композитний індекс результативності (CEEI) інтегрує фінансовий (витрати, рентабельність, управління ресурсами), якісний (задоволеність клієнтів, виконання цільових показників, інноваційність) та ризиковий компоненти (стійкість, надійність, здатність справлятися з форс-мажором) з рекомендованим розподілом ваги 30/50/20% [76; 102]. Нормалізація показників дозволяє порівнювати виконавців на єдиній шкалі (0–1), а результуюче значення індексу інтерпретується за категоріями від «відмінної» до «критичної» ефективності. Такий підхід забезпечує багатовимірну оцінку діяльності та дозволяє інтегрувати фінансові, соціальні та ризикові аспекти у єдину систему контролю.

2. KPI-матриця зосереджується на ключових показниках: час виконання справ, рівень скарг, частка справ із супроводом поліції [17; 140]. Розрахунок середньозваженого рейтингу дозволяє розмежувати виконавців на категорії «висока», «добра», «задовільна» та «низька якість». Такий підхід надає прозору та зрозумілу методику оцінювання для замовників, водночас мінімізуючи суб’єктивізм у ранжуванні.

3. Бенчмаркінг з колективним рейтингом оцінює ефективність виконавців щодо контрольної групи та середніх регіональних/національних нормативів, виявляючи кращі практики та забезпечуючи прозорість результатів [37]. Цей метод дозволяє адаптувати успішні моделі роботи, формує здорову конкуренцію та забезпечує контекстуалізовану оцінку результатів.

4. Система клієнтського зворотного зв’язку враховує оцінки стягувачів та боржників через NPS та індекс задоволеності, які інтегруються

до загальної оцінки з рекомендованою вагою 20–25% [166]. Включення суб'єктивної оцінки користувачів доповнює об'єктивні метрики, підвищує прозорість та довіру до системи, а також забезпечує зворотний зв'язок для вдосконалення роботи виконавців.

5. Механізм вибору виконавця на основі оцінки (score-based mechanism) забезпечує автоматизований та прозорий розподіл проваджень між виконавцями, враховуючи рейтинги, територіальну юрисдикцію, стаж, страхування та навантаження [165]. Це дозволяє мінімізувати дискреційні рішення, стимулює конкуренцію та підвищує ефективність системи в цілому.

Таким чином, інтеграція цих методів створює комплексну систему оцінки, яка враховує фінансові, якісні, ризикові та соціальні аспекти діяльності приватних виконавців, забезпечує прозорість, стандартизацію та об'єктивність у прийнятті управлінських рішень.

Щодо перспективи розвитку інституту приватних виконавців в Україні, то варто його розглядати з урахуванням міжнародного досвіду. Досвід країн Європейського Союзу, зокрема Франції, Німеччини, Іспанії та Польщі, демонструє, що приватне виконання, при відповідному законодавчому регулюванні та належному контролі, може істотно підвищити якість і оперативність виконавчого провадження, а також сприяти зменшенню навантаження на державні органи виконання рішень. Як зазначає І. С. Андрієнко, однією з головних проблем сучасної змішаної системи виконання судових рішень в Україні залишається обмеження діяльності приватних виконавців та відсутність формалізованих критеріїв оцінювання їх ефективності, що призводить до нерівномірності у практиці та знижує загальний рівень довіри до інституту приватного виконання [33].

Перспективи розвитку інституту приватного виконання в Україні не можуть розглядатися без урахування фундаментальних проблем, які були предметом попередніх досліджень, особливо питання безпеки приватних виконавців та їхньої незалежності у здійсненні судових функцій. Проведений раніше аналіз юридичних засад охорони особистої та професійної безпеки

приватних виконавців продемонстрував, що безпека виконавця не є периферійною проблемою управління кадрами, а є фундаментальною складовою гарантій незалежності у реалізації судових рішень. Верховенство права та дієвість судової системи залежать не лише від якості правових норм або ефективності самого судового процесу, але й від спроможності органів, уповноважених здійснювати примусове виконання рішень, безпечно та ефективно виконувати свої функції.

Як зазначають С. В. Дяченко та Д. О. Завадко, подібна невизначеність нормативної бази є однією з ключових проблем функціонування інституту приватного виконання в Україні. Науковці підкреслюють, що неузгодженість законодавчих норм, недосконаліть матеріально-технічної бази та формалізований характер контролю за діяльністю виконавців знижують ефективність правового регулювання та стримують розвиток інституту приватних виконавців, попри його реформаторський потенціал [57, с. 97-103].

Як слушно зауважує Х. І. Готовкіна, прийняття законопроектів № 2506а та № 2507а, які запроваджують змішану систему виконання рішень та інститут приватних виконавців, є лише першим етапом реформи. Дослідниця наголошує, що самі по собі законодавчі зміни не можуть гарантувати належного виконання судових рішень без комплексного підвищення рівня правової культури, розвитку механізмів контролю та формування професійної етики виконавців. На її думку, лише за умови поєднання законодавчих реформ з інституційною модернізацією та суспільною підтримкою можливо досягти справжньої ефективності у сфері виконання судових рішень [52].

Особливо проблемною залишається неточність і розпорошеність компетенцій органів Національної поліції у питаннях забезпечення безпеки приватних виконавців. Зокрема, у сучасному законодавстві недостатньо чітко визначено, які саме функції та обов’язки покладаються на органи поліції під час сприяння виконавцям, у які строки такі функції мають бути виконані, яким чином має здійснюватися взаємодія між поліцією та приватними виконавцями, та які заходи мають вживатися у разі невиконання цих

обов’язків. Це створює простір для довільного тлумачення норм на місцевому рівні, що призводить до фрагментарності та непослідовності у забезпеченні безпеки виконавців. Виконавець, працюючи на території кількох регіонів, зіштовхується з різними рівнями готовності поліції надавати допомогу, що створює додаткову правову невизначеність. Таким чином, суттєвим викликом для розвитку інституту приватних виконавців на основі міжнародного досвіду є необхідність систематичного перегляду та уточнення нормативного регулювання повноважень органів Національної поліції та механізмів забезпечення безпеки приватних виконавців, щоб створити чітку нормативну базу, яка забезпечуватиме реальну, а не формальну захищеність виконавців від загроз.

Одним із перспективних напрямів розвитку інституту приватних виконавців в Україні є його потенційна інтеграція в систему електронного забезпечення із залученням сучасних технологій штучного інтелекту та аналітики даних. Досвід країн Європейського Союзу, зокрема Естонії та Франції, демонструє, що цифровізація виконавчого провадження може істотно підвищити його ефективність, забезпечити прозорість і скоротити часові витрати. В Україні вже створено базові передумови для такої трансформації – зокрема, функціонування Автоматизованої системи виконавчого провадження (АСВП), яка потребує подальшого удосконалення в частині аналітичних і прогностичних можливостей, про що мова йшла у попередньому розділі дисертації.

Сучасні концепції цифрової трансформації підтверджують готовність правової системи України до поступового впровадження інтелектуальних технологій. Так, наприклад, у травні 2025 року Державна судова адміністрація України презентувала Концепцію розвитку Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи (ЄСІКС), у межах якої передбачається можливість використання штучного інтелекту для виявлення відхилень рішень судів нижчих інстанцій від базових позицій Верховного Суду, для розпізнавання процесуальних документів і контекстного пошуку судової практики [80].

Впровадження систем аналізу ризиків та оптимізації маршрутизації виконавчих дій представляє собою критично важливий елемент модернізації. Такі системи, побудовані на основі машинного навчання та великих масивів даних про історію виконавчих проваджень, здатні автоматично визначати рівень ризику для конкретної виконавчої дії, виявляти потенційні осередки опору боржника або загрози безпеці виконавця, та пропонувати оптимальні способи та послідовність виконавчих дій.

Алгоритми, навчені на статистичних даних про успішність різних підходів у різних географічних регіонах та залежно від типу боргу, можуть порекомендувати виконавцю найбільш ефективну послідовність кроків: в які моменти найвищі шанси на добровільне виконання боржником, коли та яким чином підвищити шанси на добровільне виконання боржником окремих категорій справ, де необхідний поліцейський супровід або спеціальні заходи захисту. Таке інтелектуальне планування суттєво підвищує як ефективність виконавчих дій, так і безпеку самих виконавців, оскільки вони можуть заздалегідь передбачити потенційні загрози та гарантувати необхідні заходи безпеки. Крім того, системи аналізу ризиків дозволяють виявляти закономірності та тренди у виконавчому провадженні, які людський аналіз не здатен охопити у великих обсягах даних, що розширює можливості для подальшої оптимізації процесу.

Як зазначає В. В. Ткаченко, автоматизація судової системи та впровадження технологій штучного інтелекту є лише початковим етапом ширшого процесу цифрової трансформації правосуддя, який має включати не лише судові, а й виконавчі механізми. На думку дослідника, саме застосування алгоритмів оцінки ризиків та прогнозування рішень на основі великих даних створює підґрунтя для підвищення прозорості, зменшення людського чинника та об’єктивізації правових процесів. Хоча сьогодні ці рішення існують переважно як пропозиції або пілотні розробки, їх подальша інтеграція в систему приватного виконання дозволить досягти тієї ефективності, яку вже демонструють європейські судові моделі штучного інтелекту [147, с. 306-310].

Автоматичне визначення пріоритетності виконавчих проваджень є ще одним принципово важливим елементом інтеграції штучного інтелекту в систему приватного виконання. У практиці українських виконавців часто виникає проблема перевантаження великою кількістю виконавчих проваджень, що призводить до затримки у розгляді та реалізації процесуальних рішень або дій, особливо тих, які мають невеликі суми позовів або відносно низький ступінь складності. Системи автоматичного ранжування на основі штучного інтелекту дозволяють встановити об’єктивні критерії пріоритизації: строк виконавчого провадження, розмір боргу, тип боргу, вірогідність успішного виконання за даних обставин, регіональна специфіка тощо. Алгоритми можуть розраховувати т. зв. «індекс ефективності» для кожного провадження, який показує відносну перспективність того чи іншого способу виконавчої дії в умовах обмежених ресурсів виконавця. Таким чином, виконавці отримують обґрунтовані рекомендації щодо послідовності розглядання справ, що забезпечує більш справедливий розподіл часу та ресурсів та дозволяє багатьом стягувачам та боржникам отримати своєчасне вирішення своїх проблем. Крім того, автоматичне ранжування створює механізм зворотного зв’язку: системи постійно відстежують, які критерії пріоритизації найбільше корелюють з успішністю виконавчої дії, та адаптують алгоритми на основі цих даних, що забезпечує постійне вдосконалення якості рекомендацій.

Впровадження таких систем також передбачає створення єдиного цифрового простору, де всі учасники виконавчого провадження мають доступ до актуальної інформації про стан справи, можуть здійснювати електронне спілкування та офіційно обмінюватися документами. Це сприяє підвищенню прозорості примусового виконання рішень, дозволяє швидше виявляти та вирішувати конфлікти, а також створює об’єктивний запис усіх дій та рішень, що є важливим для контролю та підзвітності. При цьому система має бути побудована з урахуванням вимог інформаційної безпеки та захисту персональних даних учасників виконавчого провадження, щоб запобігти

несанкціонованому доступу та забезпечити конфіденційність інформації про боржника та стягувача.

Ключовим елементом оптимізації виконавчого провадження є автоматизація рутинних операцій, передбачених законодавством. Зокрема, система має забезпечувати автоматичне й регулярне направлення запитів через Автоматизовану систему виконавчого провадження (АСВП) до органів, які ведуть реєстри майна та доходів (банків, роботодавців, органів реєстрації), з метою отримання актуальної інформації про грошові кошти на рахунках боржника, його майно, місце роботи та розмір заробітної плати. Таким чином, виконавець не змушений самостійно ініціювати кожний запит, а система автоматично сповіщає його про виявлену нову інформацію, що відкриває нові можливості для стягнення боргу. Крім того, алгоритми мають здійснювати автоматичне підсвічування та пріоритизацію тих проваджень, у яких виявлено значні зміни статусу боржника (наприклад, поповнення рахунків або змінення місцезнаходження майна), що дозволяє виконавцеві швидко реагувати на найперспективніші варіанти стягнення.

Передача частини операцій на автоматичне виконання несе значні переваги для всієї системи. По-перше, виключення людської участі з рутинних процесів суттєво скорочує час, необхідний для проведення типових дій, та мінімізує ризик помилок, що виникають через людський фактор. По-друге, автоматизація звільняє виконавців від механічної роботи, дозволяючи їм зосередитися на складніших та більш креативних аспектах провадження, таких як розроблення нестандартних стратегій стягнення, ведення переговорів та роботи з конфліктними ситуаціями. По-третє, система автоматичного моніторингу забезпечує безперервний контроль за станом справ навіть у позаробочий час, що підвищує оперативність процесу та скорочує загальні строки виконання рішень. В результаті автоматизація виступає потужним інструментом для прискорення виконавчого провадження, забезпечення його послідовності та ефективності, що безпосередньо впливає на рівень

дотримання прав сторін та довіри до системи примусового виконання в цілому.

Однак існують і певні ризики, пов’язані з впровадженням автоматизованих систем управління виконавчим провадженням. Перш за все, це загроза безпеці інформації та персональних даних: існує можливість несанкціонованого доступу, злому системи або витоку конфіденційних відомостей про боржників і стягувачів тощо. По-друге, автоматизація розподілу проваджень може призвести до помилкового або упередженого ранжування справ через недосконалість алгоритмів або недостатню адаптацію системи до специфіки конкретних проваджень. Також ризик представляє залежність від технічної інфраструктури: збій серверів, відмови програмного забезпечення чи некоректне оновлення даних можуть затримувати процеси та створювати непередбачувані збої у виконанні рішень. Крім того, автоматизація рутинних операцій без достатнього контролю людини може зменшувати гнучкість прийняття рішень у складних або нестандартних ситуаціях, що підвищує ймовірність помилок у процесі виконання.

Другим ключовим напрямом розвитку інституту приватного виконання є систематичне розширення інституційної та освітньої співпраці з міжнародними організаціями та іноземними професійними спільнотами виконавців. Подібна співпраця дозволяє Україні отримати доступ до кращих практик, сучасних методик управління та інноваційних підходів до організації виконавчого провадження, які були апробовані та перевірені в країнах з розвинутою судовою системою. Крім того, міжнародна співпраця посилює легітимність українських приватних виконавців на європейській сцені та сприяє їх визнанню як професіонального співтовариства, що відповідає міжнародним стандартам якості та етики.

Сприяння участі приватних виконавців у міжнародних навчальних програмах та обміні досвідом є конкретним механізмом такої співпраці. Необхідно розширити практику проведення українських семінарів та тренінгів із залученням інших країн. Це можуть бути: спеціалізовані програми

підвищення кваліфікації, де фахівці з України проходять стажування у європейських інституціях; семінари та вебінари з участю визнаних фахівців у галузі виконавчого провадження; обмін знаннями щодо конкретних навичок, таких як технологія спілкування з боржниками, методи дослідження їхньої платіжної спроможності, техніки безпеки під час виконавчих дій, документування та звітування тощо. Такі програми повинні охоплювати як новачків у професії, так і досвідчених виконавців, забезпечуючи безперервне підвищення кваліфікації протягом усієї професійної кар'єри.

Особливо важливим є впровадження європейських стандартів ЄС щодо безпеки, етики та професійної відповідальності виконавців у нормативно-правовий та практичний контекст України. Європейські стандарти встановлюють чіткі вимоги щодо того, як виконавці повинні поводитися при виконанні своїх функцій, які межі допустимого застосування примусу, яким чином повинні поважатися права боржників та інших осіб, а також які принципи прозорості та підзвітності мають бути дотримані [98, с. 464].

Впровадження цих стандартів в Україні передбачає, перш за все, адаптацію нормативної бази: включення до законів та підзаконних актів відповідних норм про етичні вимоги до виконавців, процедури розгляду скарг за дисциплінарні порушення, механізми зовнішнього контролю та верифікації дотримання стандартів. По-друге, необхідне систематичне навчання виконавців цим стандартам та механізмам їх дотримання, щоб вони розуміли не лише формальні вимоги, але й сенс цих норм та їхнє місце у системі верховенства права. Таким чином, впровадження європейських стандартів створює гарантії того, що інститут приватних виконавців в Україні функціонуватиме на базі визнаних міжнародних принципів справедливості, прозорості та поваги до прав людини, а не виключно на основі економічної ефективності чи державних наказів.

Реалізація перспектив розвитку інституту приватних виконавців вимагає комплексної законодавчої та організаційної роботи, яка б створила необхідну нормативну базу та інституційні механізми для впровадження

запропонованих змін. Ця робота повинна охоплювати одночасно кілька напрямів: вдосконалення профільного законодавства, налагодження міжвідомчої координації, розвиток професійних структур та запровадження механізмів державно-приватного партнерства. Комплексний підхід є необхідним тому, що жоден із цих напрямів окремо не здатен забезпечити успішну трансформацію системи, тоді як їхня взаємна узгодженість дозволяє створити синергійний ефект і забезпечити стійкість та ефективність нових механізмів.

Важливим елементом комплексного розвитку інституту приватних виконавців є інтеграція механізмів публічно-приватного партнерства (ППП), які можуть суттєво підвищити ефективність системи, залучаючи приватні ресурси для забезпечення виконання функцій держави у сфері виконання рішень. Зокрема, Закон України «Про публічно-приватне партнерство» [121] визначає порядок залучення приватних партнерів, гарантії для них та правовий режим об’єктів ППП, що дозволяє застосовувати цей інструмент і в контексті діяльності приватних виконавців. Закон передбачає участь як національних, так і міжнародних партнерів, визначає форми договорів (концесійні та неконцесійні), а також встановлює процедури конкурсного відбору приватного партнера з використанням електронних торгових систем, оцінювання конкурсних пропозицій, розподіл ризиків, гарантії доходів та стабільності законодавства. Такий підхід дозволяє створити прозору, безпечну та ефективну платформу для реалізації завдань приватних виконавців, одночасно підвищуючи довіру суспільства до системи та залучаючи додаткові фінансові та технічні ресурси для її розвитку [103].

Для ефективної реалізації запропонованих змін необхідне посилення інституційної спроможності Асоціації приватних виконавців України шляхом створення спеціалізованих підрозділів та структур, які б займалися моніторингом дотримання стандартів безпеки, навчанням та правовим захистом членів асоціації. Такі структури повинні мати достатні ресурси, кадровий склад та мандат для виконання своїх функцій.

Для стимулювання розвитку ефективного державно-приватного партнерства у сфері приватного виконання необхідне законодавче врегулювання механізмів та форм такого партнерства. Держава повинна розробити законодавчу базу, яка б дозволила органам влади укладати договори з асоціацією виконавців та окремими приватними виконавцями на виконання спеціальних завдань або участь у спеціальних проектах, спрямованих на модернізацію системи.

Законодавство повинно також встановити податкові та адміністративні пільги для асоціацій приватних виконавців, які інвестують ресурси в розвиток професійних стандартів, навчання, дослідження та впровадження інноваційних технологій. Це сприятиме тому, що асоціація мала б більше ресурсів для виконання своєї громадської місії та могла б залучати більше приватних виконавців до участі в спільних проєктах та ініціативах. Крім того, необхідно передбачити механізми для залучення міжнародних грантів та благодійної допомоги на розвиток системи приватного виконання, що дозволило б Україні запозичити найсучаснішу міжнародну практику та досвід без додаткового навантаження на державний бюджет.

Для забезпечення того, щоб інститут приватного виконання залучав і утримував найбільш здібних та мотивованих фахівців, необхідне впровадження комплексної системи економічних та соціальних стимулів. По-перше, законодавство повинно передбачити обов’язкове професійне страхування для всіх приватних виконавців, що покривало б ризики, пов’язані з їхньою професійною діяльністю: нещасні випадки, заподіяння шкоди третім особам, матеріальна шкода майну в результаті виконавчих дій, юридичні витрати на захист від позовів. Таке страхування повинно бути розроблено спеціально для цієї професії, з урахуванням специфічних ризиків та потреб, та повинно передбачати достатнє покриття для гарантування компенсації потерпілих. Крім того, держава повинна здійснювати часткове субсидування такого страхування, щоб робити його доступним для всіх виконавців, включаючи тих, які працюють у менш прибуткових регіонах.

В. Ю. Лиманський підкреслює, що на приватних виконавців покладається посилена відповідальність у зв’язку з наділенням владними повноваженнями щодо примусового виконання рішень. Законодавчо встановлено обов’язок укладати договір страхування відповідальності перед третіми особами, а мінімальний розмір страхової суми визначається як 10% від загальної суми стягнення за виконавчими документами або не менше 1000 мінімальних заробітних плат, що гарантує можливість відшкодування збитків у разі неналежного виконання обов’язків. При цьому страхування виступає не лише формальною вимогою, а й механізмом захисту інтересів учасників виконавчого провадження, хоча практика показує, що на сьогодні воно переважно виконується для уникнення дисциплінарної відповідальності, а не як реальний засіб компенсації [145].

Важливим напрямом розвитку інституту приватних виконавців в Україні є розширення категорій справ, які можуть розглядатися приватними виконавцями.

Проведене дослідження перспектив розвитку інституту приватних виконавців в Україні з урахуванням міжнародного досвіду дозволяє дійти кількох ключових висновків, які мають суттєве значення як для наукової теорії, так і для практичної розробки реформування виконавчого провадження. Аналіз, що базується на критичному осмисленні французької моделі, естонської системи цифровізації та англійського підходу до захисту прав боржників, а також на ретельному розгляді найбільш болючих проблем вітчизняної системи примусового виконання, дозволяє визначити оптимальний напрям трансформації, який би поєднував переваги міжнародних практик з урахуванням специфіки українського правового простору та суспільних реалій.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного наукового дослідження сформульовано низку теоретичних висновків щодо інституту приватних виконавців в Україні, а також практичні рекомендації щодо підвищення ефективності їх діяльності та вдосконалення нормативно-правового регулювання у цій сфері. До таких висновків, зокрема, належать наступні:

1. Основними етапами формування доктрини інституту приватних виконавців є: пошуково-аналітичний етап (1990–2010-ті роки), який характеризувався систематичним аналізом зарубіжного досвіду та примусовим виконанням рішень саме державними виконавцями; теоретико-концептуальний етап (2010–2016 роки), присвячений розробці концептуальних і правових засад інституалізації приватних виконавців як нової юридичної професії та механізму підвищення ефективності системи примусового виконання; і практико-аналізуючий етап (з 2016 року по теперішній час), у межах якого здійснюється практична апробація інституту, оцінка ефективності функціонування, визначення проблемних аспектів та перспектив розвитку інституту приватного виконавця. Послідовність цих етапів свідчить про науковий консенсус щодо необхідності та доцільності інституту приватного виконавця.

2. Інститут приватних виконавців – це самостійний правовий інститут у системі права України, який становить сукупність правових норм, що регулюють організаційні, функціональні та професійні засади діяльності приватних виконавців як суб’єктів примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб), визначають їх правовий статус, компетенцію, порядок набуття професійних повноважень, механізми здійснення примусового виконання, а також гарантії незалежності та відповідальності у забезпеченні реалізації прав і законних інтересів сторін виконавчого провадження.

Обґрунтовано розмежування категорій «інститут», «механізм» і «система» приватного виконання, що дозволило уточнити його місце у системі

права, відмежувати від суміжних правових конструкцій та визначити як структурний елемент змішаної моделі виконання рішень.

Доведено гібридну правову природу інституту приватних виконавців, яка поєднує приватноправові засади організації та самофінансування діяльності (незалежна професійна діяльність, договірний характер відносин зі стягувачем, економічна мотивація) з публічно-правовою сутністю функції примусового виконання рішень. Така подвійна природа реалізується через законодавчо встановлені механізми повноважень, процедур контролю та гарантії незалежності, що забезпечують верховенство права та ефективність виконавчого провадження.

Інститут приватних виконавців функціонує як самостійна правова конструкція, інтегруючи державний контроль із приватною ініціативою для досягнення балансу між ефективністю та захистом прав учасників виконавчого провадження. Визначено, що приватний виконавець, залишаючись суб'єктом незалежної професії, одночасно виступає суб'єктом владних повноважень, реалізуючи делеговану державою функцію примусу в умовах нормативно встановленого контролю та відповідальності, що забезпечує баланс приватної ініціативи та публічного інтересу у сфері виконання судових рішень.

3. Здійснено порівняльно-правовий аналіз державної, приватної та змішаної моделей примусового виконання рішень на прикладі європейських країн, що дало змогу визначити їх системні переваги, обмеження та критерії розмежування компетенції (правовий статус виконавців, характер підпорядкування, джерела фінансування, механізми контролю). Обґрунтовано, що для України недоцільним є повернення до суто державної моделі (як у Німеччині) або радикальна приватизація за балтійським зразком (зокрема в Естонії), а також механічне відтворення функціональної спеціалізації, притаманної змішаній моделі Польщі). Доведено доцільність збереження змішаної моделі з посиленням механізмів професійного саморегулювання та контролю.

На основі комплексного аналізу французької моделі примусового виконання доведено, що її ефективність забезпечується інституційно оформленою системою професійної саморегуляції, яка поєднує економічну мотивацію виконавців із високими стандартами етики та здійснює тарифне регулювання, фінансовий аудит і дисциплінарний контроль без домінування державного адміністративного нагляду.

Запропоновано реформування правового статусу Асоціації приватних виконавців України шляхом наділення її делегованими повноваженнями з установлення тарифного діапазону, контролю за його дотриманням і застосування заходів професійної відповідальності, з обов'язковим погодженням рішень із Міністерством юстиції України.

Також обґрунтовано концепцію нормативного закріплення цифрової моделі виконавчого провадження як процесуально значущої форми реалізації повноважень виконавця, що передбачає електронну взаємодію учасників виконавчого провадження, автоматизовану інтеграцію з державними реєстрами, електронну фіксацію виконавчих дій і моніторинг діяльності виконавців, що трансформує систему виконання рішень у самостійну гарантію ефективності правосуддя та складову національної правової безпеки.

4. Інститут приватних виконавців є відносно новим явищем в Україні та функціонує на основі змішаної системи примусового виконання рішень, що передбачає діяльність як державних, так і приватних виконавців. Зроблено пропозицію щодо чіткого законодавчого визначення меж повноважень приватних виконавців і удосконалення механізмів державного контролю при збереженні принципу їхньої професійної незалежності.

Підтримано позицію науковців щодо розширення компетенції приватних виконавців з урахуванням окремих уточнень і доповнень. Водночас запропоновано у структурі публічної влади запровадити спеціалізований корпус державних виконавців зі спеціальною компетенцією, на яких покладатиметься примусове виконання рішень Європейського суду з прав людини щодо України, справ у сфері національної безпеки та оборони,

стягнення значних сум до державного бюджету, а також конфіскації майна у справах про корупційні й воєнні злочини, із законодавчим визначенням їх особливого статусу, гарантій незалежності та порядку підзвітності. Додатково обґрунтовано необхідність скасування загальної (універсальної) компетенції державних виконавців у її чинному обсязі та перерозподілу повноважень між спеціалізованим державним корпусом і приватними виконавцями.

Систематизовано та класифіковано права й обов'язки приватного виконавця за функціонально-цільовим критерієм, характером юридичного впливу та стадійністю виконавчого провадження на групи: організаційно-розпорядчі, пошукові, правозабезпечувальні та фінансові.

Встановлено, що відмінність між державними та приватними виконавцями зумовлена різною правовою природою їхньої діяльності: державні виконавці здійснюють повноваження у межах Державної виконавчої служби України як державні службовці та реалізують публічно-владні функції від імені держави, тоді як приватні виконавці провадять незалежну професійну діяльність, виконуючи делеговані державою повноваження на підставі спеціального статусу. Така відмінність зумовлює особливості фінансування (бюджетне забезпечення на противагу самофінансуванню й оплаті за результат), територіальної організації діяльності та системи контролю і дисциплінарної відповідальності.

5. Асоціація приватних виконавців України має гібридний характер, багаторівневу ієрархію управління та інтеграцію освітньої, етичної, фінансової та цифрової складових. Асоціація приватних виконавців України забезпечує комплексне професійне самоврядування, формує стандарти діяльності, контролює дотримання етичних норм, координує освітні та цифрові процеси й інтегрує міжнародний досвід, підтримуючи баланс між приватними інтересами членів професії та суспільними завданнями ефективного виконання рішень. Запропоновано здійснити подальший розвиток Асоціації приватних виконавців України через посилення ролі регіональних органів, впровадження цифрових платформ для моніторингу та

прогнозування діяльності виконавців, інтеграцію медіаційних механізмів і удосконалення системи безперервної професійної підготовки, що сприятиме підвищенню ефективності управління, стандартизації процедур та формуванню прозорої, сучасної та технологічно інтегрованої моделі приватного виконання в Україні.

6. Запропоновано диференційований підхід до тривалості стажування: кандидатам із досвідом роботи понад п’ять років залишати стажування тривалістю в один місяць, а особам із стажем від двох до п’яти років встановлювати стажування тривалістю три місяці.

Запропоновано здійснити цифровізацію та стандартизацію процедури кваліфікаційного іспиту шляхом створення єдиної цифрової платформи, яка передбачатиме формування банку з понад двох тисяч тестових завдань, автоматизовану генерацію індивідуальних варіантів тестів, а також системне оприлюднення узагальненої статистики результатів з метою забезпечення прозорості, об’єктивності та уніфікації оцінювання кандидатів.

Законодавчо пропонується закріпити прозорість процедур кваліфікаційного оцінювання, включаючи обов’язковість оприлюднення критеріїв оцінювання, статистичних даних та мотивованих рішень комісії.

Визначено обов’язковість страхування професійної відповідальності приватних виконавців із встановленням мінімальних розмірів страхової суми. Запропоновано розширення територіальних меж діяльності приватних виконавців або створення механізмів міжрегіональної взаємодії для підвищення ефективності виконавчого провадження.

Передбачено можливість оскарження рішень кваліфікаційної комісії до суду та надання мотивованих рішень кандидатам.

7. Запропоновано створити спеціалізовану державну автоматизовану систему моніторингу діяльності приватних виконавців у режимі реального часу, інтегровану з Автоматизованою системою виконавчого провадження, Єдиним державним реєстром судових рішень та фінансовими сервісами для обліку руху коштів. Система має фіксувати ключові процесуальні події

(відкриття виконавчого провадження, винесення постанов, накладення стягнень, надходження та перерахування коштів, дотримання строків), формувати індикатори ризику та автоматично генерувати повідомлення про відхилення від нормативно встановлених стандартів.

Аргументовано доцільність створення у структурі Міністерства юстиції України спеціалізований підрозділ уповноважених державних ревізорів (експертів з аналітичного контролю), що здійснюватиме постійний превентивний моніторинг на основі «ризикових тригерів» – суттєві затримки процесуальних дій, систематичне повернення виконавчих документів, нетипова динаміка фінансових операцій. Діяльність підрозділу базуватиметься на аналітичних інструментах цифрової платформи та методології оцінювання ризиків, забезпечуючи превентивний, а не виключно реактивний контроль.

Запропоновано розширити перелік дисциплінарних стягнень для приватних виконавців шляхом запровадження штрафу як самостійного виду відповідальності та встановити диференційовані розміри його застосування залежно від повторності і тяжкості порушень. А саме, штраф як дисциплінарне стягнення застосовується у розмірі 25 відсотків середньомісячного доходу приватного виконавця за перше дисциплінарне порушення, 50 відсотків – за повторне порушення, вчинене протягом одного року з дня набрання чинності рішенням про застосування дисциплінарного стягнення, 75 відсотків – за третє порушення протягом одного року або за одноразове грубе порушення з можливістю одночасного застосування тимчасового зупинення діяльності приватного виконавця; у разі систематичних або особливо грубих порушень вирішується питання про припинення права на здійснення діяльності приватного виконавця.

Аргументовано необхідність поєднати цифровий моніторинг із дистанційним аналізом статистики та проведенням виїзних аудитів лише за вагомих підстав. Запропоновано впровадити ризик-орієнтований підхід до державного нагляду з метою забезпечення балансу між автономією приватного

виконавця та публічними гарантіями законності, підвищення прозорості діяльності, запобігання зловживанням і зміцнення довіри до інституту приватних виконавців.

8. Встановлено, що наявна нормативно-правова база та практика забезпечення безпеки приватних виконавців в Україні є фрагментарною, недостатньо конкретизованою та не гарантує ефективного захисту від фізичних загроз, конфліктів та пошкодження майна. Відсутність спеціалізованих процедур залучення поліції, єдиної системи оцінки ризиків, механізмів превентивного реагування та професійного страхування створює значні ризики для приватних виконавців і знижує ефективність виконання судових рішень. Запропоновано комплексний підхід до забезпечення безпеки приватних виконавців, що включає обов'язковий поліцейський супровід за наявності обґрунтованого ризику, легалізацію залучення приватних охоронних структур, створення спеціалізованої служби моніторингу безпеки та впровадження професійного страхування, що забезпечує баланс між автономією виконавця та публічними гарантіями, підвищує прозорість і безпеку діяльності, зменшує ризики зловживань та сприяє зміцненню довіри до інституту приватних виконавців.

Цифровізація процесів, впровадження систем аналізу ризиків, автоматичне ранжування проваджень та оптимізація маршрутів дій сприятимуть підвищенню ефективності, безпеки та прозорості виконання рішень. З'ясовано необхідність чіткого нормативного врегулювання повноважень органів Національної поліції у забезпеченні безпеки виконавців, обов'язкового професійного страхування, а також адаптації європейських стандартів етики та професійної відповідальності.

Обґрунтовано значущість інституційного зміцнення Асоціації приватних виконавців України, розвитку державно-приватного партнерства та розширення міжнародної співпраці з метою підвищення професійної кваліфікації приватних виконавців, забезпечення системного обміну досвідом

і впровадження сучасних практик у національну систему примусового виконання рішень.

9. Приватні виконавці забезпечують значно вищу результативність у стягненні заборгованості та реалізації арештованого майна порівняно з державними виконавцями, навіть при обмежених ресурсах та меншій чисельності. Виявлено відсутність єдиної системи оцінки ефективності, що ускладнює порівняння діяльності різних виконавців і формування об'єктивної картини якості послуг. Видається доцільним застосування комплексного підходу щодо оцінки результативності, який інтегрує фінансові, якісні, ризикові та соціальні аспекти діяльності, включаючи композитний індекс, KPI-показники, бенчмаркінг, систему клієнтського зворотного зв'язку та механізми пріоритизації виконавчих проваджень.

10. На підставі аналізу чинного законодавства України сформульовано пропозиції про внесення змін та доповнень до законодавчих актів, зокрема:

до Закону України «Про виконавче провадження»:

доповнити частинами 6-10 ст. 8 Закону України «Про виконавче провадження» та викласти у такій редакції:

«*6. Автоматизована система виконавчого провадження забезпечує офіційну електронну взаємодію виконавця з учасниками виконавчого провадження через електронний кабінет учасника виконавчого провадження, який є складовою цієї системи.*

Електронний кабінет використовується для отримання інформації про хід виконавчого провадження, подання заяв, клопотань, скарг та інших документів, а також для отримання процесуальних документів виконавця.

7. Документи, надіслані учаснику виконавчого провадження через електронний кабінет, вважаються офіційно врученими з моменту їх доставки до такого кабінету, якщо інше не встановлено законом.

Порядок підтвердження факту доставки документа визначається Міністерством юстиції України.

8. Автоматизована система виконавчого провадження забезпечує інформаційну взаємодію з державними реєстрами та інформаційними системами з метою автоматизованого отримання відомостей, необхідних для здійснення примусового виконання рішень.

Інформаційна взаємодія здійснюється в електронній формі відповідно до законодавства у сфері захисту інформації та персональних даних.

Перелік державних реєстрів та порядок інформаційної взаємодії визначаються Кабінетом Міністрів України.

9. Автоматизована система виконавчого провадження забезпечує фіксацію в електронній формі всіх виконавчих дій, процесуальних строків та етапів здійснення виконавчого провадження з можливістю формування аналітичних показників для цілей контролю та оцінки ефективності діяльності виконавців.

10. Дані, що містяться в автоматизованій системі виконавчого провадження, можуть використовуватися для здійснення електронного моніторингу діяльності державних і приватних виконавців у порядку, визначеному законом»;

доповнити окремою статтею 74[1] «Електронний моніторинг діяльності виконавців» Закон України «Про виконавче провадження» та викласти у такій редакції:

«1. Контроль за діяльністю державних та приватних виконавців здійснюється шляхом електронного моніторингу їхніх дій в Автоматизованій системі виконавчого провадження.

2. Електронний моніторинг передбачає автоматичну фіксацію процесуальних строків, реєстрацію виконавчих дій та формування узагальнених показників ефективності здійснення виконавчого провадження.

3. Дані електронного моніторингу використовуються виключно з метою забезпечення законності, дисциплінарного контролю та аналітичного забезпечення діяльності органів контролю»;

до Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»:

доповнити частиною 2-1 ст. 5 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та викласти у такій редакції:

«*2-1. У разі наявності обґрунтованого ризику загрози життю, здоров'ю або фізичній безпеці виконавця під час здійснення виконавчих дій забезпечується обов'язковий поліцейський супровід.*

Поліцейський супровід здійснюється на підставі письмового або електронного запиту виконавця. Запит підлягає розгляду відповідним органом Національної поліції України у строк не більше ніж 48 годин з моменту його надходження»;

частину 1 ст. 41 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» викласти у такій редакції:

«1. За вчинення дисциплінарного проступку до приватного виконавця можуть бути застосовані такі дисциплінарні стягнення: попередження, штраф, тимчасове зупинення діяльності приватного виконавця строком до одного року, припинення права на здійснення діяльності приватного виконавця»;

доповнити частиною 1-1 ст. 41 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та викласти у такій редакції:

«1-1. Штраф як дисциплінарне стягнення застосовується у розмірі 25 відсотків середньомісячного доходу приватного виконавця за перше дисциплінарне порушення, 50 відсотків – за повторне порушення, вчинене протягом одного року з дня набрання чинності рішенням про застосування дисциплінарного стягнення, 75 відсотків – за третє порушення протягом одного року або за одноразове грубе порушення з можливістю одночасного застосування тимчасового зупинення діяльності приватного виконавця; у разі

систематичних або особливо грубих порушень вирішується питання про припинення права на здійснення діяльності приватного виконавця»;

доповнити частиною 8 і частиною 9 ст. 47 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та викласти у такій редакції:

«*8. Асоціація приватних виконавців України, уповноважена Міністерством юстиції України, отримує право на встановлення та затвердження діапазону (мінімальних та максимальних) тарифів на винагороду за примусове виконання судових рішень та рішень інших органів приватними виконавцями, з урахуванням таких критеріїв: категорія та характер рішення (грошові стягнення, виселення, передача майна); складність виконавчих дій; розмір суми стягнення; географічне місцерозташування та регіональні особливості вартості послуг. Встановлені Асоціацією тарифи набувають чинності після письмового узгодження з Міністерством юстиції України та реєстрації у Єдиному реєстрі приватних виконавців. Асоціація зобов'язана публікувати затверджені тарифи на своєму офіційному веб-сайті та інформувати Міністерство юстиції про будь-які зміни до тарифів не пізніше ніж за тридцять днів до їх набрання чинності.*

9. Асоціація приватних виконавців України здійснює контроль за дотриманням встановлених тарифів приватними виконавцями, у тому числі через перевірку фінансових звітів».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Article R153 1 du Code des procédures civiles d'exécution – Procédure de réquisition du concours de la force publique. Legifrance.gouv.fr. : website. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000052522176

2. Assurance huissier de justice. Valentin Dauve; sous la supervision de Tanguy Bocquet. URL: https://www.yago.be/fr/independant/assurance-huissier-de-justice

3. Avota E. Tiesu izpildītāja darbības pamatprincipu izmaiņas saistībā ar Latvijas integrāciju Eiropas Savienībā=Changes in the basic principles of bailiffs' activities due to integration OF Latvia into European Union. Starptautisko un ES tiesību piemērošana nacionālajās tiesās. 2020. № 78. C. 379–386. URL: https://www.apgads.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Juridiskas-konferences/JUZK-78-2020/juzk.78.40-Avota.pdf; DOI: https://doi.org/10.22364/juzk.78.40

4. Blair P. Q., Chung B. W. How Much of a Barrier to Entry Is Occupational Licensing? National Bureau of Economic Research, Working Paper 25262. 2018. URL: https://www.nber.org/papers/w25262; DOI : https://doi.org/10.3386/w25262

5. Caro de Sousa P. The Interaction of Public and Private Enforcement Systems // In: The Private Enforcement of Competition Law. Oxford : Oxford University Press, 2023. URL: https://academic.oup.com/book/57842/chapter/471734951

6. Civil enforcement in the EU: a comparative overview : Comparative Report / EU Enforcement Atlas Project. – European Union Justice Programme, February 2021. 51 p. Режим доступу: https://www.enforcementatlas.eu/wp-content/uploads/2021/03/EU-Enforcement-Atlas-Comparative-Report.pdf

7. Code de procédure civile. République Française. Legifrance : website. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070716/

8. Code des procédures civiles d'exécution. Legifrance : website. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGISCTA000025026476

9. Consolidated Annual Report of The State for 2024. URL: https://www.fin.ee/sites/default/files/documents/2025-12/Estonia%20Consolidated%20annual%20report%20of%20the%20state%20for%202024.pdf?utm_source=chatgpt.com

10. Debt Collection in Germany – Your Complete 2025 Guide. Debitura : website. URL: https://www.debitura.com/debt-collection/germany-guide

11. Enforcement Agents: The Frontline of High Court Writs. HCEO.net. URL: https://www.hceo.net/enforcement-agents.

12. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). Guidelines for a better implementation of the existing Council of Europe's Recommendation on enforcement adopted by the CEPEJ at its 14th plenary meeting (Strasbourg, 9 – 10 December 2009). URL: https://rm.coe.int/16807473cd

13. European judicial systems CEPEJ Evaluation Report 2022 Evaluation cycle (2020 data). Part 1 Tables, graphs and analyses. URL : https://rm.coe.int/cepej-report-2022-en/1680a86279

14. Gesetz über Kosten der Gerichtsvollzieher (Gerichtsvollzieherkostengesetz - GvKostG). Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz : website URL: https://www.gesetze-im-internet.de/gvkostg/BJNR062310001.html?utm_source=chatgpt.com

15. How to enforce a court decision: Germany / European Judicial Network. European e-justice : website. URL: https://e-justice.europa.eu/topics/court-procedures/civil-cases/recognition-enforcement-court-decisions/how-enforce-court-decision/de_en.

16. Huissiers de justice. Inspection Générale de la Justice – Profession juridique. URL: https://igjsj.cg/huissiers-de-justice/

17. Key Performance Indicator (KPI) Matrix. Priority Matrix : website. URL: https://sync.appfluence.com/templates/key-performance-indicator-matrix/

18. La profession en chiffres. COMMISSAIRE-JUSTICE.FR. : Site officiel des commissaires de justice. URL: https://commissaire-justice.fr/profession-commissaire-de-justice/la-profession-en-chiffres/

19. Le commissaire de justice. Ministère de la Justice : website. URL: https://www.justice.gouv.fr/justice-france/acteurs-justice/professionnels-du-droit/commissaire-justice

20. Loi № 71-1130 du 31 décembre 1971 portant réforme de certaines professions judiciaires et juridiques . Закон № 71-1130 від 31 грудня 1971 року про реформування деяких судових та юридичних професій. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGITEXT000006068396?utm_source=chatgpt.com

21. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Best Practice Principles for Regulatory Policy: Regulatory Enforcement and Inspections. Paris: OECD Publishing, 2014. URL: https://www.oecd.org/en/publications/regulatory-enforcement-and-inspections_9789264208117-en.html

22. Practical Application of European Union Regulations Relating to European Union Level Procedure in Civil Cases: the Experience in Baltic States (No. TM 2012/04/EK). Riga, Vilnus, Talinn, 2012. 865 p. URL: https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2021-07/Euroopa%20Liidu%20tasandil%20tsiviilkohtumenetlust%20reguleerivate%20m%C3%A4%C3%A4ruste%20rakenduspraktika.%20Balti%20riikide%20kogemus.pdf

23. Rechtsstellung und Aufgaben von Gerichtsvollziehern in Deutschland. C. 6 URL: https://www.bundestag.de/resource/blob/584344/97abc3a5a67c9bcb2bdb99ba78ed545f/WD-7-104-18-pdf.pdf

24. Section professionnelle des huissiers de justice de la Chambre nationale des commissaires de justice. Wikipédia, l'encyclopédie libre. URL: https://fr.wikipedia.org/wiki/Section_professionnelle_des_huissiers_de_justice_de_la_Chambre_nationale_des_commissaires_de_justice.

25. Täitemenetluse seadustik : Vastu võetud 20.04.2005. RT I 2005, 27, 198. jõustumine 01.01.2006. Riigi Teataja : website. URL: https://www.riigiteataja.ee/akt/32543-täitemenetluse-seadustik

26. The Status of Contract Enforcement in Poland. The World Bank Group. April 2013. 46 p. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/523611468092358166/pdf/768890ESW0whit0land0Enforcement0WEB.pdf

27. Tiesu izpildītāju likums. Latvijas Vēstnesis : website. 2002. № 165 , 13.11.2002. URL: https://www.vestnesis.lv/ta/id/68295-tiesu-izpilditaju-likums

28. Tiesu izpildītāju likums. Likumi.lv : website. URL: https://likumi.lv/ta/id/68295-tiesu-izpilditaju-likums

29. Авторгов А. Перспективи реформування виконавчого провадження та інститутів примусового виконання. Банкрутство & Ліквідація : інформаційний портал. 31 січня 2019. URL: https://bankruptcy-ua.com/articles/10901

30. Авторгов А. М. Адміністративно правовий статус державного виконавця : автореф. дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Київ, 2008. 20 с.

31. Авторгов А. М. Які системи виконання рішень сповідують країни Європейського Союзу? URL: https://www.avtorgov.com/які-системи-виконання-рішень-сповідують-країни-європейського-союзу/

32. Аналітика та статистика по 2024 року від Асоціації приватних виконавців України (АПВУ) з детальними даними про стягнення, кількість виконаних рішень, порівняння з державною службою та інше. Асоціація правників України : вебсайт. URL: https://uba.ua/ukr/news/efektivnst-sistemi-primusovogo-vikonannja-rshen-u-2024-roc-analtika-cifri-tendenci

33. Андрієнко І. С. Питання ефективності виконавчого провадження в аспекті законодавчих реформ. Південноукраїнський правничий часопис. 2024. № 1. С. 97-102. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2024/1/17.pdf ; DOI: https://doi.org/10.32850/sulj.2024.1.15

34. Андронов І. В. Судові рішення в цивільному процесі України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Одеса. 2018. 435 с.

35. Асоціація приватних виконавців України: офіційний вебсайт АПВУ. URL: https://apvu.com.ua/

36. Асоціація приватних виконавців України. Внески. Асоціація приватних виконавців України: вебсайт. URL: https://apvu.com.ua/peo

37. Бенчмаркінг для бізнесу: як вчитися у кращих і рости швидше. Школа бізнесу «Нова Пошта»: вебсайт. 2025. URL: https://online.novaposhta.education/blog/benchmarking-dlya-biznesu-yak-vchitisya-u-krashhih-i-rosti-shvidshe

38. Бобрик В. І. Диференціація цивільного судочинства: методологія, стан і перспективи : монографія. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 636. URL: https://surl.li/gdjsxz

39. Боєру В. С. Приватний виконавець як суб'єкт виконавчих процесуальних правовідносин : дис. … д-ра філософії за спец. 081 «Право» в галузі знань 08 «Право». Львів, 2023. 177 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/6599

40. Бутирська І. А. Правовий статус учасників провадження у справі про банкрутство. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 12. С. 89 94. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pgip_2016_12_17.pdf

41. Веклич В. Методи дослідження прав і свобод людини і громадянина. Віче. 2009. № 22. С. 4–6.

42. Верба-Сидор О. Б. Правосуб'єктність суду у виконавчому провадженні: дис. … канд. юрид. наук : 12.00.03. Львів, 2012. 220 с.

43. Виконавче провадження : підручник / за ред. Н. Ю. Голубєвої. Одеса : Фенікс, 2020. 460 с.

44. Виконавче провадження під час війни: юридичні виклики та практичні реалії. Investment Lawyer Group: website URL: https://investlaw-

group.com/en/vykonavche-provadzhennya-pid-chas-vijny-yurydychni-vyklyky-ta-praktychni-realiyi/

45. Висновок Комітету з етики № 278 щодо дотримання правил професійної етики приватним виконавцем виконавчого округу міста Києва. Асоціація приватних виконавців України: вебсайт. 2024. URL: https://apvu.com.ua/tpost/tbt8xx2sc1-visnovok-komtetu-z-etiki-278

46. Відбувся IX З'їзд приватних виконавців України: деталі. Юридична Газета: вебсайт. URL: https://yur-gazeta.com/golovna/vidbuvsya-ix-zyizd-privatnih-vikonavciv-ukrayini-detali.html

47. Вільчик Т. Б. Європейські стандарти виконавчого провадження. Форум права. 2023. Вип. 75(2). С. 6–18. URL: https://forumprava.pp.ua/files/006-018-2023-2-FP-Vilchyk_3.pdf ; DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.7699510

48. Войтенко Ю. М. «Шокова терапія» у країнах Балтії після відновлення ними незалежності: особливості та результати. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки. 2023. Т. 34 (73), № 1. С. 179–184. URL: https://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/1_2023/25.pdf; DOI https://doi.org/10.32782/2663-5984/2023/1.25

49. Волкова Н. В. Виконання судових рішень про стягнення аліментів на утримання дитини у період воєнного стану. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 767-769. URI: https://hdl.handle.net/11300/20286

50. Волкова Н. В. Захист сімейних прав та інтересів дитини у цивільному судочинстві: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2022. 444 с. URL : https://hdl.handle.net/11300/23333

51. Волкова Н. В., Шкорупеєв Д. А. Судовий розгляд і виконання рішень у справах про стягнення аліментів: монографія. Одеса, 2022. 192 с. URL: https://hdl.handle.net/11300/27884

52. Готовкіна Х. І. Приватні виконавці – гарантія виконання судових рішень? Юридична Газета online : вебсайт. 2015. № 46 (492). URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/vikonavche-provadzhennya/privatni-vikonavci-garantiya-vikonannya-sudovih-rishen.html

53. Гусаров К. В. Засади кадрового забезпечення діяльності приватних виконавців в Україні // Інститут приватних виконавців: актуальні проблеми практики : матеріали круглого столу, присвяч. сучасним питанням діяльності приватних виконавців в Україні. Харків, 2021. С. 12-13. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2020/Gusarov_2021.pdf

54. Діяльність кваліфікаційної комісії. Міністерство юстиції України : вебсайт. URL: https://minjust.gov.ua/m/diyalnist-kvalifikatsiynoi-komisii

55. Дудник Р. М. Дуальність системи права: проблеми теорії і практики. Актуальні проблеми держави і права. 2021. Вип. 92. С. 29–35. DOI: https://doi.org/10.32837/apdp.v0i92.3258.

56. Дьордяй В. Адміністративно-правові засади функціонування інституту приватних виконавців в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2022. № 69. С. 281-286. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/03/49.pdf ; DOI: 10.24144/2307-3322.2021.69.47

57. Дяченко С. В., Завадко Д. О. Приватні виконавці в Україні: правовий статус, проблеми та перспективи розвитку. Вісник Національного технічного університету України «КПІ». Серія: Політологія. Соціологія. Право. 2021. Вип. 2 (50). С. 99–104. URL: https://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/242883

58. Ефективність системи примусового виконання рішень у 2024 році: аналітика, цифри, тенденції. Асоціація правників України : вебсайт. URL:

https://uba.ua/ukr/news/efektivnst-sistemi-primusovogo-vikonannja-rshen-u-2024-roc-analtika-cifri-tendenci

59. Заєць Ж. Державні vs приватні виконавці: взаємодоповнення чи протистояння? Sayenko Kharenko : вебсайт. URL: https://sk.ua/uk/derzhavni-vs-privatni-vikonavtsi-vzaiemod/

60. Зуєва І. І. Правовий зміст діяльності приватних виконавців в Україні. Право і суспільство. Серія: Цивілістика. 2018. № 1. С. 77 83. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/1_2018/part_1/16.pdf

61. Іванцова А. Приватні виконавці в Україні та зарубіжних країнах: вимоги та повноваження. Grail of Science. 2022. № 17. С. 148–153. DOI: https://doi.org/10.36074/grail-of-science.22.07.2022.026 ; URL: https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/429

62. Ігонін Р. В. Організаційно правові засади діяльності суб'єктів виконавчого провадження : дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Ірпінь, 2007. 207 с.

63. Ізбаш К. С., Домброван Н. В. Нормативно-правове забезпечення взаємодії Національної Поліції України з громадськістю та населенням на засадах партнерства. Південноукраїнський правничий часопис. 2022. № 1–2, т. 1. С. 241–245. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2022_1-2_46

64. Інструкція з організації примусового виконання рішень, затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 р. № 512/5. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text.

65. Інформаційна довідка з питань удосконалення системи примусового виконання рішень. Опубліковано 09 січня 2025 р. База даних «База матеріалів ДС» / ВР України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/prav_politic/inform_references-pravpol/75750.html

66. Інформаційна довідка з питань удосконалення системи примусового виконання рішень. База даних «Дослідницька служба Верховної

Ради України» / ВР України. Київ. URL: https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33308.pdf

67. Іщенко Д. Ю. Інструменти діяльності приватних виконавців у системі права України : дис. … д-ра філос. з галузі знань 08 – Право за спец. 081 – Право. Київ: НаУКМА, 2023. 290 с. URI: https://law.ukma.edu.ua/ishhenko-d-yu-instrumenty-diyalnosti-pryvatnyh-vykonavtsiv-u-systemi-prava-ukrayiny-dysertatsiya-na-zdobuttya-naukovogo-stupenya-doktora-filosofiyi/

68. Кисельов М. Є. Адміністративно-правове регулювання діяльності приватних виконавців: дис. … д-ра філос. з галузі знань 08 – Право за спец. 081 – Право. Київ, 2021. 210 с. URL: https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/48198

69. Клюєва Є. М. Компаративістський аналіз адміністративно-правового статусу виконавців за законодавством Республіки Польща та України. Наукові записки. Серія: Право. 2025. Вип. 18. С. 113–118. URL: https://doi.org/10.36550/2522-9230-2025-18-113-118

70. Коверзнев В. О. Питання ефективності функціонування інституту приватних виконавців. // Інститут приватних виконавців: актуальні проблеми практики : матеріали круглого столу, присвяченого сучасним питанням діяльності приватних виконавців в Україні (м. Харків, 15 черв. 2021 р.). Харків, 2021. С. 16-19. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2020/Gusarov_2021.pdf

71. Когутич Є. Д. Принципи як складовий елемент контролю за діяльністю приватних виконавців в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 1. С. 95 101. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/1/19.pdf

72. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19

73. Корольова В. В., Христюк І. В. Порівняльний аналіз державної виконавчої служби та інституту приватних виконавців в Україні. Legal

Bulletin. 2020. № 1. С. 91–99. URL: https://dspace.krok.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8d170075-b4a7-4c70-b46c-a5e1a28bfb8f/content

74. Крупнова Л. В. Адміністративно правовий статус працівника державної виконавчої служби України : дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Ірпінь, 2008. 220 с.

75. Крупнова Л. В. Правовий статус приватних виконавців у системі виконавчого провадження. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2017. № 4. С. 114–119. URL: https://www.krupnova.partners/assets/news/krupnova-pravovij-status-privatnih-vikonavciv-u-sistemi-vikonavchogo-provadzhennya.pdf

76. Кузубов М. В., Швець С. М. Композитні індикатори розвитку економіки України. Ефективна економіка. 2016. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5065

77. Лук'янова Г. Ю. Методологічні основи дослідження права у сучасній юридичній науці. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2011. № 4. С. 33–42. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2119/1/4-2011lgyusyun.pdf

78. Макушев П. В. Діяльність державної виконавчої служби в Україні: проблеми удосконалення адміністративно-правового регулювання. Право і суспільство. 2020. № 6. С. 159-166. URL: https://elar.navs.edu.ua/items/e267f5d1-2423-470a-9981-b0152e861bca

79. Малишев Б. В. Приватні виконавці: нова юридична професія і головний засіб реформи системи виконавчого провадження. Центр політико-правових реформ : вебсайт. 2016. URL: https://pravo.org.ua/pryvatni-vykonavtsi-nova-yurydychna-profesiya-i-golovnyj-zasib-reformy-systemy-vykonavchogo-provadzhennya/

80. Мамченко Н. За допомогою штучного інтелекту зможуть виявляти відхилення судів нижчестоящих інстанцій від базових позицій. Судово-юридична газета : вебсайт. URL: https://sud.ua/uk/news/publication/329974-s-

pomoschyu-iskusstvennogo-intellekta-smogut-vyyavlyat-otkloneniya-sudov-nizhestoyaschikh-instantsiy-ot-bazovykh-pozitsiy

81. Марченко М. Становлення приватного виконавця в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 4. С. 25–29. URL: http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/04/5.pdf

82. Махиніч Н., Махиніч Ю. Інститут приватних виконавців у контексті захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання. Актуальні проблеми правознавства. 2019. № 3. С. 97–101.

83. Меленчук В. І., Куцір Н. С. Правовий статус стягувача як однієї із сторін у виконавчому провадженні. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 10. С. 201–204. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-10/43

84. Мельниченко А. В. Етичні стандарти та професійна відповідальність приватних виконавців. Актуальні проблеми держави і права. 2025. Вип. 107. С. 198-205. URI: http://www.apdp.in.ua/v107/26.pdf

85. Мельниченко А. В. Захист прав боржника у виконавчому провадженні приватного виконавця. Прикарпатський юридичний вісник. 2025. Вип. 4 (63). С. 33–39. URI: http://pjv.nuoua.od.ua/v4_2025/8.pdf ; DOI: https://doi.org/10.32782/pyuv.v4.2025.6

86. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / за ред. В. П. Горина. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2023. 170 с.

87. Митрофанов І. І. Відповідальність приватного виконавця за порушення правил професійної етики. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2024. Вип. 82, частина 3. С. 171–180. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/05/30-2.pdf

88. Міхєєв М.В. Адміністративно-правове регулювання діяльності державних і приватних виконавців в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук. 12.00.07. Київ, 2019. 23 с.

89. Морозов Є. А. Заявлення відводу державному виконавцю в порядку судового контролю. LIGA.net : вебсайт. 2025. URL: https://blog.liga.net/user/emorozov/article/46333

90. Морозов Є. О. Приватний виконавець – суб'єкт владних повноважень. LIGA.net : вебсайт. 01.02.2022. URL: https://blog.liga.net/user/emorozov/article/43277

91. Науково-практична конференція «300 днів роботи часткових виконавців в Україні: результати діяльності та перспективи розвитку професії». Ispolniteli.2018. URL: https://www.ispolnitel.od.ua/nauchno-prakticheskaya-konferenciya-300-dnej-raboty-chastnyx-ispolnitelej-v-ukraine-rezultaty-deyatelnosti-i-perspektivy-razvitiya-professii

92. Некомерційна професійна організація «Асоціація приватних виконавців України». Опендатабот : вебсайт. URL: https://opendatabot.ua/c/41758154

93. Оборотов Ю. Н. Філософія права і методологія юриспруденції. Проблеми філософії права. 2003. Т. 1. С. 41-43.

94. Овчаренко О., Соломко О. Аналіз практики притягнення приватних виконавців до дисциплінарної відповідальності. Проєкт Європейського Союзу «Право-Justice». Київ, 2021. URL: https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/603/619/67c/60361967c7197115524258.pdf

95. Олюха В. Г. Шляхи підвищення ефективності інституту приватних виконавців ./ Інститут приватних виконавців: актуальні проблеми І 71 практики : матеріали круглого столу, присвяченого сучасним питанням діяльності приватних виконавців в Україні (м. Харків, 15 червня 2021 р.) / за заг. ред. проф. К. В. Гусарова. Харків : ТОВ «Оберіг», 2021. С. 50-51. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2020/Gusarov_2021.pdf

96. Панченко Т. В. Принцип субсидіарності у сучасному демократичному розвитку : монографія. Харків : Майдан, 2011. 368 с. URL: https://philosophy.karazin.ua/ua/kafedra/staff_pol/books/panchenko/Panchenko_monograf.pdf

97. Перепелиця А. І. Організаційно-правові засади діяльності державної виконавчої служби в Україні : автореф. дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Ірпінь, 2005. 19 с.

98. Плохута Є. П. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання у сфері виконання судових рішень і рішень інших органів і можливостей його використання в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 10. С. 462-466. URL: http://lsej.org.ua/10_2022/114.pdf; DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-10/114

99. Погорєлова З. О. Нормотворчі повноваження органів виконавчої влади як правова основа їх нормотворчої діяльності. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2023. Вип. 75, ч. 1. С. 47 52. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/03/9.pdf

100. Положення про Експертну (науково-консультативну) раду при Асоціації приватних виконавців України. URL: https://docs.google.com/document/d/12O0WRYrhr9xSLhS7a3QFU_7dkMtW44wC/edit

101. Положення про Раду приватних виконавців України. Затверджене Рішенням Першого З'їзду приватних виконавців України №1 від 14 листопада 2017 р. Асоціація приватних виконавців України: вебсайт. URL: https://www.ae.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/положення-про-РПВУ.pdf.

102. Полянський В. О. Аналіз прогностичних властивостей композитних індексів невизначеності у системах превентивного управління кризами. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022. URL: https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/28774/1/Стаття_Аналіз_прогностичних_властивостей_композитних_індексів_невизначеності.pdf

103. Пономаренко К. Публічно-приватне партнерство: нові можливості для відбудови України. Юридична Газета : вебсайт. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/publichnoprivatne-partnerstvo-novi-mozhlivosti-dlya-vidbudovi-ukrayini.html

104. Попов К. Л. Змішана модель примусового виконання рішень в Україні: проблеми ефективності. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 2. С. 243-247. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/55 ; URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/55.pdf

105. Постанова Верховного Суду від 09.01.2025 р. у справі № 280/1221/22 Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду. ipLex: вебсайт. URL: https://iplex.com.ua/doc.php?d=5&red=100003da24589e492d908cfd4207f67e03a909&regnum=124313198

106. Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2021 року у справі № 520/4702/2020. Єдиний державний реєстр судових рішень : вебсайт. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/99521698

107. Притуляк В. М. Повноваження суду при примусовому виконанні судових рішень у цивільних справах : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2016. 210 с.

108. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17

109. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1404-19

110. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.1992 № 2343-XII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12#Text

111. Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності приватних виконавців та примусового виконання судових рішень, рішень інших органів (посадових осіб) у період дії воєнного стану : Закон України від 27.07.2022 р. № 2455-IX. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2455-20

112. Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих особливостей організації примусового виконання судових рішень і рішень інших органів під час дії воєнного стану : Закон України від 11.04.2023 № 3048-IX. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/3048-20

113. Про внесення змін до Порядку допуску до професії приватного виконавця : наказ Міністерства юстиції України від 18 вересня 2017 р. № 2905/5. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1143-17#Text

114. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень : наказ Міністерства юстиції України від 02 квітня 2012 року № 512/5. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text.

115. Про затвердження Положення про Дисциплінарну комісію приватних виконавців : Наказ Міністерства юстиції України від 27 грудня 2017 року № 3791/5. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1442-17#Text.

116. Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та органів і осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Наказ; МВС України від 30.01.2018 № 64/261/5 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0140-18

117. Про затвердження Порядку допуску до професії приватного виконавця: Наказ Міністерства юстиції України від 25 жовтня 2016 року № 3053/5. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1445-16#Text

118. Про затвердження Порядку здійснення контролю за діяльністю приватних виконавців : наказ Міністерства юстиції України від 29 вересня 2016 року № 3008/5. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1440-16#Text.

119. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text

120. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text.

121. Про публічно-приватне партнерство : Закон України № 4510-IX від 19 червня 2025 р. База «Законодавство» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4510-20

122. Проблемні аспекти виконання судових рішень приватними виконавцями. Верховний Суд. 6 травня 2025 року. База даних «Судова влада України / Верховний Суд України : вебсайт. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1805070

123. Проект Закону про примусове виконання рішень № 5660 від 14.06.2021 року. База даних «Законотворчість» / ВР України : вебсайт. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72223

124. Рассоха І. М. Методологія та організація наукових досліджень : конспект лекцій з навч. дисц. Харків : ХНАМГ, 2011. 76 с. URL: https://biology.univ.kiev.ua/images/stories/Upload/Kafedry/Biofizyky/Pidruchnyky_pdf/Y.%20M.%20Rassoha,%20konspekt%20lekcyy,%20Metodologyya%20ta%20organyzacyya%20naukovyh%20doslydzhen.pdf

125. Реформа примусового виконання рішень крізь призму досвіду Франції. 2017. Юридичний вісник України. URL: https://yvu.com.ua/reforma-prymusovogo-vykonannya-rishen-kriz-pryzmu-dosvidu-frantsiyi/

126. Рішення Київського окружного адміністративного суду від 06.03.2025 р. у справі № 320/61618/24. Єдиний державний реєстр судових рішень : вебсайт. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/125649965

127. Рішення Конституційного Суду України від 23 листопада 2018 р. № 10-р/2018 у справі № 1-12/2018(3911/15) за конституційним поданням

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 294, статті 326 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Конституційний Суд України : офіційний вебсайт. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/10_p_2018.pdf

128. Рішення Ради приватних виконавців України № 72 від 02.08.2024. Асоціація приватних виконавців України : вебсайт. URL: https://apvu.com.ua/tpost/j1dhz9zjc1-rshennya-rpvu-72-vd-02082024.

129. Рішення Ради приватних виконавців України № 78. Асоціація приватних виконавців України : вебсайт. URL: https://apvu.com.ua/tpost/go1yigxfj1-rshennya-radi-privatnih-vikonavtsv-ukran

130. Рішення Ради приватних виконавців України № 86 / Рада приватних виконавців України. 17 вересня 2025 року м. Київ. Асоціація приватних виконавців України : вебсайт. URL: https://apvu.com.ua/tpost/mysi7k5gd1-rshennya-radi-privatnih-vikonavtsv-ukran

131. Рішення РПВУ № 51 від 26.01.2023року. Асоціація приватних виконавців України : вебсайт. URL: https://apvu.com.ua/tpost/ffut5cof41-rshennya-rpvu-51-vd-26012023

132. Романенко О. В. Примусове виконання рішень суду в Україні: проблеми та перспективи. Право України. 2015. № 9. С. 46–51.

133. Романова А. Морально-етичні норми в юриспруденції. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2024. Т. 11. № 3(43). С. 202–208. URL: https://doi.org/10.23939/law2024.43.202.

134. Русецька О. Ефективність приватних виконавців: аналітика за 2024 рік. Юридична Газета : вебсайт. 8 серпня 2025. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/efektivnist-privatnih-vikonavciv-analitika-za-2024-rik.html

135. Русецька О. О. Правовий статус учасників виконавчого провадження : дис. … д-ра філос. з галузі знань 08 – Право за спец. 081 – Право. Одеса, 2025. 244 с. URI: https://hdl.handle.net/11300/31137

136. Русецька О. О. Щодо ефективності роботи приватного та державного виконавців при примусовому виконанні рішень суду: порівняльний аналіз. Науковий вісник УжНУ. Серія: Право. 2025. Вип. 90. Ч. 2. С. 192-196. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/09/29-1.pdf

137. Сайко Л. Ю., Ляшенко В. В. Правові аспекти запровадження інституту приватних виконавців в Україні. Молодий вчений. 2015. № 5(20). С. 75–78. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=molv_2015_5(3)__22

138. Самілик Л. О., Розмаїта В. В. Впровадження інституту приватного виконавця в Україні: негативні та позитивні аспекти. Право і суспільство. 2017. № 1, ч. 2. С. 72–77. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/1_2017/part_2/17.pdf.

139. Святогор О. А. Зарубіжний досвід організації виконання рішень у господарських справах. Господарське право і процес. 2016. № 3. С. 71–76. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/03/13.pdf

140. Семененко Ю. О. Роль KPI та OKR в ефективності діяльності компанії. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2023. № 6 (324). С. 227–232. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-324-6-37 URL: https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2024/01/324-38.pdf

141. Сидорчук А. А. Статус і повноваження помічника приватного виконавця в Україні та Європі. Юридична газета online. 2025. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/status-i-povnovazhennya-pomichnika-privatnogo-vikonavcya-v-ukrayini-ta-evropi.html

142. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник. 2-ге вид. Київ : Алерта, 2010. 520 с.

143. Сопільник Р. Л., Ковалів М. В. Право приватних виконавців на виконання судових актів у системі правового захисту. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. 2024. Вип. 42. С. 56-61. URL: https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1368/1216

144. Статут некомерційної професійної організації «Асоціація приватних виконавців України» : затв. рішенням Першого з'їзду приватних виконавців України № 1 від 14 листопада 2017 р. м. Київ : АПВУ, 2017. URL: https://www.ae.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%82-%D0%90%D0%9F%D0%92%D0%A3.pdf

145. Страхування відповідальності приватного виконавця: дієвий механізм захисту інтересів чи формальна вимога закону? Юридична Газета : вебсайт. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/strahuvannya-vidpovidalnosti-privatnogo-vikonavcya-dieviy-mehanizm-zahistu-interesiv-chi-formalna-vi.html

146. Телявський А. Один в полі не виконавець: чому помічник приватного виконавця повинен мати ширші повноваження. Femida.ua. : вебсайт. 4 Липня 2019. URL: https://femida.ua/news/odyn-v-poli-ne-vykonavecz-chomu-pomichnyk-pryvatnogo-vykonavczya-povynen-maty-shyrshi-povnovazhennya/

147. Ткаченко В. В. Автоматизація правосуддя: місце штучного інтелекту в правовій системі. Європейський правничий часопис. 2025. Вип. 6–7. С. 304–313. URL: https://doi.org/10.36919/3041-1149(Print).6-7.2025.304-313

148. Трагнюк Р. Р. Прокурор у виконавчому провадженні. Прикарпатський юридичний вісник. 2017. Вип. 5(20). 2017. С. 102-105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2017_5_26

149. Фурса С. Я, Фурса Є. І., Дика А. О. Спір про право у цивілістичному процесі (нотаріат, суд, виконавче провадження) : монографія. Київ : Алерта, 2021. 288 с.

150. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Проблемні питання, пов’язані з контролем за діяльністю приватних виконавців. Часопис Київського університету права. 2021. № 1. С. 215–222. DOI: 10.36695/2219-5521.1.2021.31. URL: https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/648/616/

151. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Теорія виконавчого процесу та її понятійний апарат. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «ПРАВО». 2021. Вип. 64. С. 346–351. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/08/66.pdf

152. Хотинська О. З. Обов’язковість судових рішень як конституційна засада судочинства України : автореф. дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.10. Київ, 2006. 16 с.

153. Центр підготовки та підвищення кваліфікації приватних виконавців розпочинає навчання. Асоціація приватних виконавців України : вебсайт. URL: https://apvu.com.ua/tpost/rsnlx6kg11-tsentr-pdgotovki-ta-pdvischennya-kvalfka

154. Чепурний В. М. Зміст статусу приватного виконавця як суб’єкта публічно-управлінських правовідносин в Україні: постановка проблеми. Law. State. Technology. 2024. № 1. С. 39–43.URL: https://doi.org/10.32782/LST/2024-1-6.

155. Чумак О. О. Адміністративно-правові засади діяльності Державної виконавчої служби в Україні в умовах реформування органів виконавчої влади : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 198 с.

156. Щербак С. В. Адміністративно правове регулювання виконавчого провадження в Україні : автореф. дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Київ, 2002. 16 с.

157. Щербак С. В. Наука виконавчого процесу: передумови виникнення. Часопис Київського університету права. 2020. № 3. С. 186 193. DOI: 10.36695/2219-5521.3.2020.34. URL: https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/497/471/

158. Щербак С.В. Становлення та розвиток виконавчого процесу в Україні. Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів: зб. наук. пр. Третьої міжнародної наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 14-15 червня 2012 р. Хмельницький: Хмельницький ун-т управління та права, 2012. С. 77–85.

159. Щербак С.В., Кожевнікова А.В. Діджиталізація виконавчого процесу. Захист прав людини у цивільному судочинстві: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції ім. Ю.С. Червоного (м. Одеса, 17 грудня 2021 р.) / за заг. ред. д.ю.н., професора Н.Ю. Голубєвої; уклад.: І.С. Апалькова, О.В. Сатановська. Одеса : «Фенікс», 2021. 122 с. URL: https://hdl.handle.net/11300/16015.

160. Щербак С.В., Кожевнікова А.В. Інформаційні технології та виконавчий процес. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 1. С. 117–121.

161. Щербак С. В. Процесуальна діяльність виконавців як предмет науки виконавчого процесу: виклики сьогодення. Актуальні проблеми виконавчого процесу України: теорія і практика : збірник наукових статей : IV Міжнародна науково-практична конференція, (м. Київ, 06 грудня 2019 р.) / за заг. ред. д.ю.н., проф. С. Я. Фурси. К.: Видавець Позднишев, 2019. С. 42-45.

162. Щербак С. В. Фундаментальність права на виконання як вимога на майбутнє у виконавчому процесі України. Актуальні проблеми виконавчого процесу України: теорія і практика: збірник наукових статей: IV Міжнародна науково-практична конференція (м. Київ, 06 грудня 2019 р.) / за заг. ред. д.ю.н., проф. С. Я. Фурси. Київ: Видавець Позднишев, 2019. С. 363-365.

163. Щербак С. В. Приватний виконавець: погляд у майбутнє. Правовий вісник Української академії банківської справи. 2015. № 2(13). С. 77-81.

164. Щербак С.В. Виконавчий процес в Україні: правова природа. Правовий вісник Української академії банківської справи. 2013. № 2. С. 30-34. URL: http://nbuv. gov. ua/UJRN/Pvuabs_2013_2_9.

165. Як вибрати приватного виконавця. JUSTLICTORS : вебсайт. URL: https://justlictors.com.ua/uk/yak-vybraty-pryvatnogo-vykonavczya/

166. Який індекс лояльності ваших клієнтів: розраховуємо за формулою NPS. KyivstarBusinessHub: вебсайт. URL: https://hub.kyivstar.ua/articles/yakyj-indeks-loyalnosti-vashyh-kliyentiv-rozrahovuyemo-za-formuloyu-nps

167. Якимчук С. О. Моделі примусового виконання судових рішень. Університетські наукові записки. 2019. Т. 18, № 3 (71). С. 184-203. URL: https://unz.univer.km.ua/article/download/71_184-203/pdf/

168. Якимчук С.О. Виконання судових рішень як складова судового розгляду: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03. «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право»; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 20 с.

169. Яніцька І. А. Опіка та піклування як форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса. 2015. 229 с.

170. Яроцький В. Л. Приватноправовий примус в цивільних охоронних правовідносинах. Вісник Національної академії правових наук України. 2018. Т. 25, № 1. С. 219–236. URL: https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/Вестник_1_2018-219-236.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Мельниченко А. В. Фінансово-економічні аспекти діяльності приватних виконавців: тарифікація та оплата послуг. Київський часопис права. 2025. № 3. С. 82–89. URI: https://doi.org/10.32782/klj/2025.3.11

2. Мельниченко А. В. Етичні стандарти та професійна відповідальність приватних виконавців. Актуальні проблеми держави і права. 2025. Вип. 107. С. 198–205. URI: http://www.apdp.in.ua/v107/26.pdf

3. Мельниченко А. В. Захист прав боржника у виконавчому провадженні приватного виконавця. Прикарпатський юридичний вісник. 2025. Вип. 4 (63). 2025. С. 33–39. URI: http://pjv.nuoua.od.ua/v4_2025/8.pdf

4. Мельниченко А. В. Приватне виконання судових рішень як елемент реформи цивільного судочинства в Україні. Право і суспільство. 2025. № 5. Ч. 1. С. 91–100. URI: https://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2025/5_2025/part_1/14.pdf

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Мельниченко А. В. Цивільне процесуальне правонаступництво: актуальні питання. *Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 16 грудня 2022 р.); за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої. Одеса: Фенікс, 2022. С. 112-117. URI: https://hdl.handle.net/11300/22996

6. Мельниченко А. В. Роль приватних виконавців в системі ефективного виконання судових рішень. *Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру*: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 28 грудня 2023 р.) [Електронне видання]; за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. С.78-80. URL: https://hdl.handle.net/11300/27187

7. Мельниченко А.В. Особливості звернення стягнення на доходи боржника: сучасні реалії. *Новели цивільного процесуального законодавства: цивільна юрисдикція, процесуальні строки*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 8 квітня 2024 р.); за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2024. С. 106 109. URL: https://hdl.handle.net/11300/27821

8. Мельниченко А. В. Процесуальні наслідки рішень, ухвалених у спрощеному провадженні, для приватного виконавця. *Новели цивільного процесуального законодавства: спрощені провадження*: матеріали наук.-практич. конф. (м. Одеса, 5 трав. 2025 р.); упоряд.: Н. Ю. Голубєва, І. А. Яніцька, О. В. Сатановська; за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої; Нац. ун-т «Одес.юрид. академія». Одеса: Юридична література, 2025. 108 с. С. 65-67. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d07633e2-900f-4109-a789-da1a94805bad/content

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Дисертацію виконано та обговорено на кафедрі цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія». Теоретичні висновки, сформульовані у дисертації, доповідалися та обговорювалися на всеукраїнських науково-практичних конференціях: Всеукраїнській науково-практичній конференції ім. Ю. С. Червоного «Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану» (м. Одеса, 16 грудня 2022 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції ім. Ю. С. Червоного «Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру» (м. Одеса, 28 грудня 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Новели цивільного процесуального законодавства: цивільна юрисдикція, процесуальні строки» (Одеса, 8 квітня 2024 р.); Науково-практичній конференції «Новели цивільного

процесуального законодавства: спрощені провадження» (м. Одеса, 5 травня 2025 р.).

Додаток Б

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Голова Ради приватних виконавців
Одеської області
Вадим КРЕЦУЛ

«24» лютого 2026

АКТ

про впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження

Мельниченко Анни Володимирівни на тему «Інститут приватних виконавців в Україні» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» в практичну діяльність Ради приватних виконавців Одеської області.

Комісія у складі: Голови, заступника та секретаря Ради приватних виконавців Одеської області склала цей акт з приводу того, що результати дисертаційного дослідження на тему «Інститут приватних виконавців в Україні» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»: використовуються в практичній діяльності приватних виконавців.

Комісією розглянуто результати наукових розробок в межах виконання дослідження, що присвячені розгляду інституту приватних виконавців в Україні; аналіз законодавства, нормативно-правових актів та судової практики, стосовно діяльності інституту приватних виконавців в Україні. Вироблення пропозицій щодо вдосконалення норм ЦПК України, Закону України «Про виконавче провадження», Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»; здійснення порівняльного аналізу правового регулювання інституту приватних виконавців в Україні та зарубіжних країнах, щодо діяльності аналогічних об'єднань.

Комісія вважає, що викладені в публікаціях пропозиції та висновки заслуговують практичного використання у діяльності приватних виконавців.

Рекомендовано до використання наступні публікації:

1. Мельниченко А. В. Фінансово-економічні аспекти діяльності приватних виконавців: тарифікація та оплата послуг. *Київський часопис права.* 2025. № 3. С. 82–89. URI: https://doi.org/10.32782/klj/2025.3.11

2. Мельниченко А. В. Етичні стандарти та професійна відповідальність приватних виконавців. *Актуальні проблеми держави і права.* 2025. Вип. 107. С. 198–205. URI: http://www.apdp.in.ua/v107/26.pdf

3. Мельниченко А. В. Захист прав боржника у виконавчому провадженні приватного виконавця. *Прикарпатський юридичний вісник. 2025.* Вип. 4 (63). 2025. С. 33–39. URI: http://pjv.nuoua.od.ua/v4_2025/8.pdf

4. Мельниченко А. В. Приватне виконання судових рішень як елемент реформи цивільного судочинства в Україні. *Право і суспільство*. 2025. № 5. Ч. 1. С. 91–100. URI: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive /2025/5_2025/ part_1/14.pdf

5. Мельниченко А. В. Цивільне процесуальне правонаступництво: актуальні питання // Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 16 грудня 2022 р.). за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої. Одеса : Фенікс, 2022. С. 112-117. URI: https://hdl.handle.net/11300/22996

6. Мельниченко А. В. Роль приватних виконавців в системі ефективного виконання судових рішень // Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 28 грудня 2023 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. С.78-80. URL: https://hdl.handle.net/11300/27187

7. Мельниченко А.В. Особливості звернення стягнення на доходи боржника: сучасні реалії // Новели цивільного процесуального законодавства: цивільна юрисдикція, процесуальні строки : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 8 квітня 2024 р.) / за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2024. С. 106-109. URL: https://hdl.handle.net/11300/27821

8. Мельниченко А. В. Процесуальні наслідки рішень, ухвалених у спрощеному провадженні, для приватного виконавця // *Новели цивільного процесуального законодавства: спрощені провадження* : матеріали наук.-практич. конф. (м. Одеса, 5 трав. 2025 р.) / упоряд.: Н. Ю. Голубєва, І. А. Яніцька, О. В. Сатановська ; за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; Нац. ун-т «Одес.юрид. академія». Одеса : Юридична література, 2025. 108 с. С. 65-67. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d07633e2-900f-4109-a789-da1a94805bad/content

Голова Ради **Вадим КРЕЦУЛ**

Заступник Голови Ради **Олександр ХЛЄБНИКОВ**

Секретар Ради **Єгор ШИПКОВ**

Додаток В

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Начальник Одеського
міжрегіонального управління
Міністерства юстиції України
Анатолій БУРЯЧЕНКО

«__» _____2026

АКТ

про впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження

Мельниченко Анни Володимирівни на тему «Інститут приватних виконавців в Україні» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» в практичну діяльність Ради приватних виконавців Одеської області.

Комісія у складі: начальника Одеського міжрегіонального управління Міністерства юстиції України – *Буряченка Анатолія Миколайовича*, в.о. начальника Управління судової роботи та міжнародної правової допомоги Одеського міжрегіонального управління Міністерства юстиції України – *Васильєвої Світлани Олегівни* та головного спеціаліста Центрального відділу судової роботи та міжнародної правової допомоги, в т.ч. головний спеціаліст з питань забезпечення діяльності уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини Управління судової роботи та міжнародної правової допомоги Одеського міжрегіонального управління Міністерства юстиції України – *Санагурської Роксолани Степанівни*, склали цей акт з приводу того, що результати дисертаційного дослідження на тему «Інститут приватних виконавців в Україні» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», що присвячені, що присвячені дослідженню інституту приватних виконавців в Україні; аналізу законодавства, нормативно-правових актів та судової практики, стосовно діяльності інституту приватних виконавців в Україні. Вироблення пропозицій щодо вдосконалення норм ЦПК України, Закону України «Про виконавче провадження», Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»; здійснення порівняльного аналізу правового регулювання інституту приватних виконавців в Україні та зарубіжних країнах, щодо діяльності аналогічних об'єднань; розроблення практичних механізмів захисту та сприянню примусовому виконанню як у приватних так і у державних виконавців.

Комісія вважає, що викладені в публікаціях пропозиції та висновки заслуговують практичного використання у діяльності виконавців.

Рекомендовано до використання наступні публікації:

1. Мельниченко А. В. Фінансово-економічні аспекти діяльності приватних виконавців: тарифікація та оплата послуг. *Київський часопис права.* 2025. № 3. С. 82–89. URI: https://doi.org/10.32782/klj/2025.3.11
2. Мельниченко А.. В. Етичні стандарти та професійна відповідальність приватних виконавців. *Актуальні проблеми держави і права.* 2025. Вип. 107. С. 198–205. URI: http://www.apdp.in.ua/v107/26.pdf

3. Мельниченко А. В. Захист прав боржника у виконавчому провадженні приватного виконавця. *Прикарпатський юридичний вісник. 2025.* Вип. 4 (63). 2025. С. 33–39. URI: http://pjv.nuoua.od.ua/v4_2025/8.pdf

4. Мельниченко А. В. Приватне виконання судових рішень як елемент реформи цивільного судочинства в Україні. *Право і суспільство*. 2025. № 5. Ч. 1. С. 91–100. URI: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive /2025/5_2025/ part_1/14.pdf

5. Мельниченко А. В. Цивільне процесуальне правонаступництво: актуальні питання // Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 16 грудня 2022 р.). за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої. Одеса : Фенікс, 2022. С. 112-117. URI: https://hdl.handle.net/11300/22996

6. Мельниченко А. В. Роль приватних виконавців в системі ефективного виконання судових рішень // Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 28 грудня 2023 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. С.78-80. URL: https://hdl.handle.net/11300/27187

7. Мельниченко А.В. Особливості звернення стягнення на доходи боржника: сучасні реалії // Новели цивільного процесуального законодавства: цивільна юрисдикція, процесуальні строки : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 8 квітня 2024 р.) / за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2024. С. 106-109. URL: https://hdl.handle.net/11300/27821

8. Мельниченко А. В. Процесуальні наслідки рішень, ухвалених у спрощеному провадженні, для приватного виконавця // *Новели цивільного процесуального законодавства: спрощені провадження* : матеріали наук.-практич. конф. (м. Одеса, 5 трав. 2025 р.) / упоряд.: Н. Ю. Голубєва, І. А. Яніцька, О. В. Сатановська ; за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; Нац. ун-т «Одес.юрид. академія». Одеса : Юридична література, 2025. 108 с. С. 65-67. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d07633e2-900f-4109-a789-da1a94805bad/content

Начальник Одеського міжрегіонального управління Міністерства юстиції України _____ **Анатолій БУРЯЧЕНКО**

В.о. начальника Управління судової роботи та міжнародної правової допомоги Одеського міжрегіонального управління Міністерства юстиції України _____ **Світлана ВАСИЛЬЄВА**

Головний спеціаліст Центрального Відділу судової роботи та міжнародної правової допомоги, у т.ч. головний спеціаліст з питань забезпечення діяльності уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини Управління судової роботи та міжнародної правової допомоги Одеського міжрегіонального управління Міністерства юстиції України _____ **Роксолана САНАГУРСЬКА**